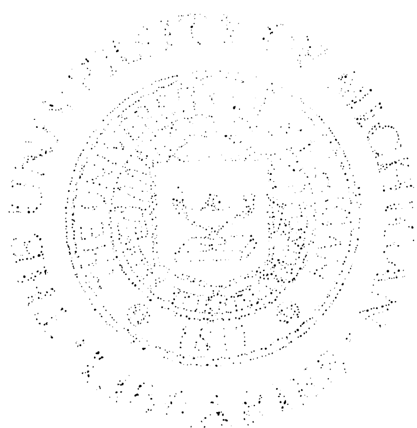
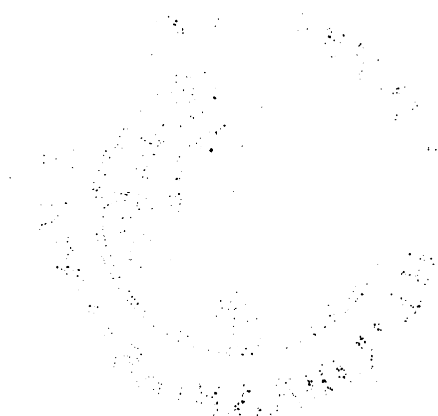

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

ՀԵՂԻՆԱԿԻՆ ԵՐԿԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Արշալոյսի ձայներ (*տաղեր, քմածին գրուածներ, պատկերներ, արձակ բանաստեղծութիւններ, քննադատականներ*) *սպառած* — *Կ. Պոլիս* — 1891

Թուղթի փառք (*վիպակ*) *սպառած* — » — 1892

Երգուածներ (*քերթուածներ*) *սպառած* — » — 1892

Պետրոս Դուրեան (*քննական ուսումնասիրութիւն*) *սպառած* — *Թիֆլիզ* — 1894

Les massacres d'Arménie, préface de G. Clémenceau. — *Փարիզ* — 1896

L'Arménie, son histoire, sa littérature, son rôle en Orient; introduction d'Anatole France. — » — 1897

Zeitoun, depuis les origines jusqu'à l'insurrection de 1895, par Aghassi; traduction française; préface de Victor Bérard. — » — 1897

Նահապետ Քուչակի դիւանը (*քննական ուսումնասիրութեամբ մը հրատարակուած*) — » — 1902

Poèmes arméniens anciens et modernes, traduction française, précédée d'une étude sur la poésie et l'art arméniens par Gabriel Mourey. — » — 1902

Chants populaires arméniens, traduction française avec une introduction et des notes; préface de Paul Adam. (*պսակուած՝ Ֆրանսական Ակադեմիայէն*) — » — 1903

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի քերթուածներն ու ճառերը, *ծանօթագրութիւններով հրատարակուած* — » — 1904

Les Trouvères arméniens, traduction française, avec une introduction et des notes. — » — 1906

Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի կեանքն ու գործը, *քննական ուսումնասիրութիւն.* — » — 1907

Ի ՄՕՏՈՅ ՀՐԱՏԱՐԱԿԵԼԻ

Արձակ քերթուածներ.

La poésie classique arménienne.

Նաղաշ Յովնաթանի տաղերը.

ԱՐՇԱԿ ՉՕՊԱՆԵԱՆ

ՔԵՐԹՈՒԱԾՆԵՐ

Արշալոյս — Ժամերուն կարաւանը — Անձկութիւն —

Տեսիլներ — Գիշերին մէջ — Բլուրին վրայ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՒԻԹ ԱՒԱՆ-ԻՒԶՊԱՇԵԱՆԻ

ՓԱՐԻԶ

Տպագր. Տ. ՏՕՂՐԱՄԱՃԵԱՆ

1908

Imp. D. DOGHRAMADJIAN, 18, Rue des Gobelins, PARIS

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻՒՆ

Անոնք որ ծանօթ են իմ գրական գործունէութեանս առաջին շրջանին, թերեւս չեն մոռցած որ անոր մէջ գրեթէ տարամերժօրէն կը տիրապետէր գեղեցկագիտական զգացումը։ Հրապարակագրական էջերը շատ սահմանափակ տեղ մը կը բռնէին այն ատեն իմ արտադրութեանցս մէջ, որ, ձեւով այլազան, բայց իսկութեամբ միշտ կը ձգտէին դէպ ի բանաստեղծութիւն ։ 1895ի արիւնազանգ դէպքերը խորին ցնցում մը յառաջ բերին իմ մէջս, եւ զիս մղեցին մտածելու թէ այդ ահաւոր ճգնաժամին մէջ զոր մեր ցեղը կ'անցրնէր՝ ամէն Հայ պարտականութիւն ունէր ոչ միայն իր անհատական շահերը, այլ եւ իր հոգեկան նախասիրութիւնները, իր մտաւոր յատուկ կոչումը, զոհել՝ գէթ պահ մը, իր ուժերն ուղղակի ի սպաս դնելու համար ամբողջ ցեղին կեանքին ու պատւոյն համար անհրաժեշտ եղող գործունէութեան ։ Որոշեցի ուրեմն յատկացնել իմ

մտաւոր ճամեստ կարողութիւններս այնպիսի աշխատութեանց որ ատակ ըլլային ո եւ է չափով անմիջական օգուտ բերել մեր ազգային դատին։ Ահա տասներկու տարի է որ կը տեւէ այս « երկրորդ շրջանը » ։

Ըսել թէ այս տասներկու տարիներուն մէջ ես բացարձակապէս լքած եմ արուեստի կեանքը եւ միայն գործիչի ու հրապարակագրի դերով ապրած, անճիշդ պիտի ըլլար։ Այդ արդէն անհնար էր . որովհետեւ ատիկա , եթէ իրականացած ըլլար , պիտի համապատասխանէր հիմնական ինքնուրացումի մը , տեսակ մը բարոյական անձնասպանութեան։ Անոնք որ ինծի պատիւն ըրած են իմ այս վերջին տասներկու տարիներու հայերէն թէ ֆրանսերէն հրատարակութեանցս հետեւելու, ճաւանական է որ անոնց մեծագոյն մասին խորը նշմարած ըլլան խառնուածք մը որ քիչ շատ կապ ունի Արուեստի հետ։ Հայ գրական շրջաններու եւ դէմքերու՝ կամ Նոր հրատարակութեանց՝ մասին ուսումնասիրութիւններս , կամ ֆրանսական թարգմանութիւններս հայ բանաստեղծութեանց ճատընտիր էջերու , կամ բանախօսութիւններս Հայոց պատմութեան ու գեղարուեստի մասին , Գրականութեան ոլորտին կը պատկանին ։ Բայց այդ ամենքը կը դառնան միշտ « ազգային » կեանքին շուրջ, կը նկրտին՝ այս կամ այն ձեւով՝ քաղաքակիրթ աշխարհին համակրութիւնն ու յարգանքը հրաւիրել հայ ցեղին վրայ , կամ հայ ժողովրդին ինք իր վրայ վստահութիւնն ու հաւատքը ամրապնդել . անոնց մէջ՝ եթէ գործադրողը Արուեստին օտար չէ , նպատակը հանրօգուտ բնոյթ ունի միշտ , հետեւապէս եւ այդ բոլոր արտադրութիւնները զուտ Արուեստի չեն պատկանիր , քանի որ

Արուեստին գերագոյն նպատակը՝ մարդկային հոգւոյն գեղեցկագիտական պէտքին գոհացում տալն է ։

Անշուշտ՝ այս տասերկու տարիներուն մէջ եղան պահեր ուր անհատական խառնուածքը բոպէի մը համար յաղթեց սահմանձնուած պաշտօնին . քնարը՝ զոր պատն ի վար կախ ձգեր էի՝ փրցուց իր կապերը, նետուեցաւ մատներուս մէջ ու զիս բռնադատեց երգելու ինչ որ իմ հոգիս ունի ամենէն աւելի ինքնայատուկ . ու երեւան եկան մէկ քանի բանաստեղծութիւններ , ուսանաւոր կամ արձակ ։ Այդ քերթողական էջերէն շատ քիչը հրատարակած եմ , եւ այն ալ շատ յաճախ՝ ստանունով , որովհետեւ չէի ուզեր Արուեստը եւ ազգային Գործը իրարու խառնել ։ Գործիչը, ըստ իս, կարող է նաեւ արուեստագէտ մ'ըլլալ , բայց իր էական ձգտումը պէտք է ըլլայ՝ իր բոլոր ճիգերը կեդրոնացնել որոշ նպատակի մը, իր արտադրութեանց ու արարքներուն մէջէն վտարել ամէն ինչ որ աւելորդ զարդ է , շեղում է, պչրանք է ։ Արուեստագէտը պէտք է նկատի ունենայ միմիայն՝ ամենայն անկախութեամբ՝ ոչ մէկ զիջում ընելով հանրային շարժումներուն , հաւաքական հակումներուն կամ շահերուն , արտայայտել տիեզերական կեանքը՝ ի'ր խառնուածքին մէջէն ։ Եւ ահա ինչու ջանացած եմ տիլէթանթ չըլլալ իբր գործիչ, եւ հրապարակագիր չըլլալ՝ իբր բանաստեղծ ։ Այն բազմաթիւ զուտ հրապարակագրական յօդուածներուն մէջ զոր նուիրած եմ մեր ազգային քաղաքականութեան , կամ այն ոչ նուազ բազմաթիւ տեղեկագիրներուն, նամակներուն եւ այլ նմանօրինակ գրութեանց մէջ զոր մեր դատին վերաբերմամբ հրատարակած կամ եւրոպացի անձնաւորութեանց հաղորդած եմ,

գրեթէ միշտ ամէն ճիգ ըրած եմ «գրականութիւն ընելէ» խուսափիլ, ի նկատի ունենալ միայն Գործը եւ բանը պարզ ու յստակ՝ ինչ որ անհրաժեշտ է Գործին յաջողման համար ։

Գործիչի ու բանաստեղծի այդ ուղոյն, որոշ ու հակասական ըմբռնումներուն պայքարը տաժանելի եղած է ինծի համար. կը խոստովանիմ որ արուեստագէտը յաճախ ահաւորապէս տառապած է իմ մէջս, տառապանք որ սակայն իր սփոփումը կը գտնէր այն համոզման մէջ թէ այդ զոհողութիւնը յանձն առնելով, դժբաղդ ցեղի մը փրկութեան գործին աջակցելու քերթուածն ապրելով, նորէն՝ ատով ալ՝ չափով մը կապուած կը մնայի բանաստեղծութեան, որ այն օդն է առանց որուն չեմ կրնար ապրիլ։

Այսօր, տասերկու տարի անցնելէ յետոյ, ազգային դատը, թէպէտ աւելի նպաստաւոր պայմաններու մօտեցած, դեռ հեռու է, աւա՜ղ, լուծուած ըլլալէ։ Ճիշդ է որ, ինչքան ալ աննշան ըլլայ օգուտի բաժինը զոր իմ գործունէութիւնս կրնայ բերած ըլլալ մեր դատին, ես գոհունակութիւնն ունիմ գիտնալու թէ իմ ջանքերս ապարդիւն չեն մնացած. բայց կեանքը կը քալէ, եւ մահուան ստուերն արդէն կը սկսի նշմարուիլ ճամբուն ծայրը. մտածումը թէ ես կարող էի յանկարծ կորչիլ՝ առանց իմ իսկական կոչումս լիովին իրականացուցած ըլլալու, առանց գէթ իմ ձեռքովս կարգաւորած եւ իրենց վերջնական ձեւով հատորներու մէջ ամփոփած ըլլալու ամէն ինչ որ արտադրած եմ իբր արուեստի գործ, այս մտածումը մերթ զիս կը տրտմեցնէր ։ Այդ տխրութիւնը կը շեշտուէր, նկատելով որ հայրենակիցներուս մէկ ստուար մասը, իմ առաջին շըր-

ջանի արտադրութեանցս **անծանօթ**, ճանչնալով զիս միայն այս վերջին տասներկու տարիներու գործունէութենէս, կ'որակէին զիս յաճախ տիտղոսներով որոնք, ինքնին պատուաբեր ու փաղաքշական, ճշդագոյնը չէին զիս որակելու համար. **Հանդէս Ամսօրեան** քանի մը տարի առաջ զարմանք կը յայտնէր տեսնելով իմ դէմքս Լոյս օրացոյցի հայ բանաստեղծներու շարքին մէջ, եւ կը յայտարարէր թէ ինքը զիս միայն « բանասէր » եւ « հրապարակագիր » կը ճանչնայ։ Ասոր նման օրինակներ դեռ շատ կրնայի տալ։ Ասոնք զիս կը խոցէին, ու կը սաստկացընէին կարօտը զոր արդէն իսկ հետզհետէ աւելի ուժեղօրէն կը զգայի իմ կոչմանս վերադառնալու։

Երկար եւ ցաւագին եղաւ ներքին ոգորումը, մինչեւ զիս կարող զգացի համնիլ վճռական որոշման մը։ Երկայն ատեն, հակառակ փափաքիս, ինծի անհնար եղաւ հին գրածներս ձեռք առնել, դասաւորել, լրացնել ու հրատարակել. ազգային գրականութիւնը, ազգային արուեստը, ազգային դատը կը քաշէին զիս, անո՛նց կ'ուզէի նուիրել իմ ժամանակս եւ ուժերս։ Որոշումը կրցայ տալ սակայն վերջ ի վերջոյ, եթէ երբեք կարելի է « որոշում » անուանել ինչ որ հոգեկան կեանքին բնազդական, գրեթէ բնախօսական շարժումներուն մէկ անխուսափելի արդիւնքն է եղած։ Ես չեմ կարող լքանել ազգային դատը, եւ միշտ պիտի շարունակեմ իմ աջակցութեանս փոքրիկ բաժինս բերել անոր՝ գլխաւորապէս մեր գրականութիւնն ու արուեստը Եւրոպացւոց ծանօթացնելու գործին մէջ. միայն թէ կը զգամ որ այլ եւս ուրիշ կերպ չեմ կրնար ընել բայց եթէ կեանքիս մէջ տիրական տեղը տալ նորէն՝ ինչպէս երբեմն՝ զուտ

Արուեստի մտածողութիւններուն ։ Տասերկու տարի՝ ազգին ընդհանուր կեանքովն զբաղող գործեր հրատարակելէ յետոյ , այսօր ահա կը վերսկսիմ ի լոյս ընծայել շարք մը հատորներ , որոնք պիտի պարունակեն իմ անձնական հին ու նոր արտադրութիւններս ։

Այս առաջին հատորին մէջ ամփոփուած է իմ բանաստեղծութեանցս մեծագոյն մասը , գրուած զանազան թուականներու , այլազան մտաւոր վիճակներու մէջ , եւ առաջին անգամ խմբուած՝ կազմելու համար ամբողջութիւն մը , կերպով մը՝ քերթողական վէպը հոգիի մը ։

Արօտալոյս , **Ժամերուն Կարաւանը** , **Անձկութիւն** տիտղոսուած շարքերուն կտորները գրուած են 1889էն 1893 եւ՝ բաց ի մէկ քանիէն՝ հրատարակուած են Պոլսոյ թերթերու ու հանդէսներու կամ առանձին գրքոյկներու մէջ . **Տեսիլներ**՝ մասամբ , **Գիշերին մէջ** շարքը՝ բաց ի մէկ երկու կտորէ , **Բլուրին վրայ** շարքը ամբողջութեամբ , գրուած են Փարիզ՝ 1897էն 1907 ։ Արդէն տպուած կտորներէն ոմանք այս հաւաքածուին մէջ անցած են նոյնութեամբ , այլք՝ ձեւի վերձուլումներով , մէկ քանիին՝ երկրորդ խմբագրութեամբ ։

Ա. Չ.

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

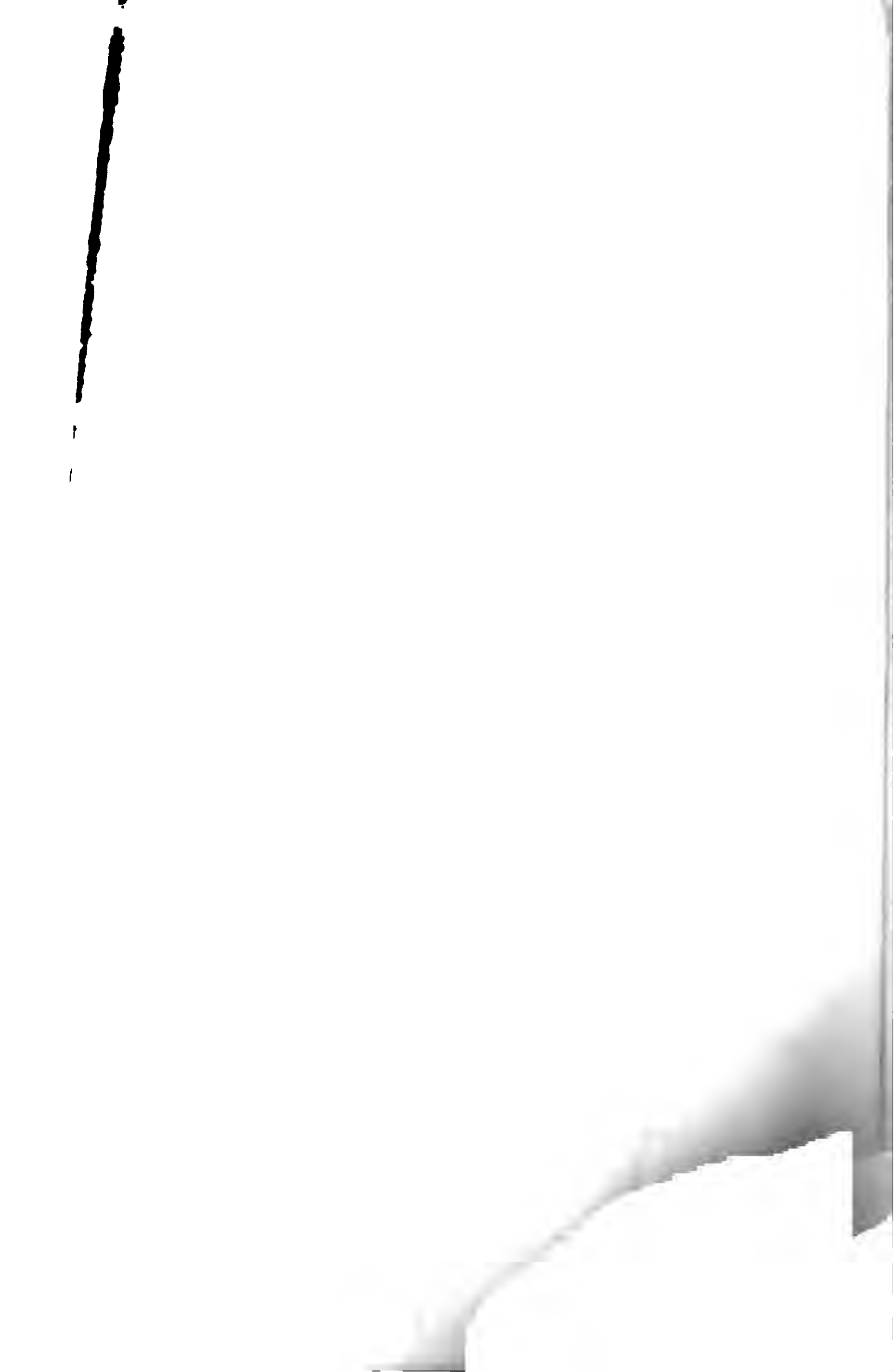
Ա

Կը վերածնի Հուրն Ոչընչին արգանդէն .
Կը կարմըրին կատարները լեռներուն .
Կը Հագնի ծովը ծիրանի սարսըռուն .
Այգուն սլաքներն են որ գիշերն կը քանդեն :

Կը կարմըրին կատարները լեռներուն .
Բոցեր կ'ժայթքին երկընքին մռայլ անդունդէն .
Այգուն սլաքներն են որ գիշերն կը քանդեն ,
Պատռելով մութն ու վանելով զայն հեռուն :

Բոցեր կ'ժայթքին երկընքին մռայլ անդունդէն .
Կը ցընդի ստուերն ալիքներով գալարուն :
Պատռելով մութն ու վանելով զայն հեռուն ,
Արեւը դուրս կը նետուի խոր իր բանտէն :

Կը ցընդի ստուերն ալիքներով գալարուն .
Կ'արթըննայ սիւքն ու թըռչուններն կը քերթեն .
Արեւը դուրս կը նետուի խոր իր բանտէն .
Քաղցըր պահն է . կեանքի զարթօնքն է սիրուն :

Ա.

Կը վերածնի Հուրն Ոչընչին արգանդէն .
Կը կարմըրին կատարները լեռներուն .
Կը Հագնի ծովը ծիրանի սարսըռուն .
Այգուն սլաքներն են որ գիշերն կը քանդեն :

Կը կարմըրին կատարները լեռներուն .
Բոցեր կ'ժայթքին երկընքին մուայլ անդունդէն .
Այգուն սլաքներն են որ գիշերն կը քանդեն ,
Պատռելով մութն ու վանելով զայն հեռուն :

Բոցեր կ'ժայթքին երկընքին մուայլ անդունդէն .
Կը ցընդի ստուերն ալիքներով գալարուն :
Պատռելով մութն [illegible] ելով զայն հեռուն ,
Արեւը դուրս կը [illegible] իր բանտէն :

[illegible] ցընդի ստ[illegible] ով գալարուն .
[illegible] ճաճանչներն կը [illegible] ն .
[illegible] դուրս [illegible] իր բան[illegible]
[illegible] պա[illegible] արքենա[illegible]

Բ

Հրեշտակը

« Ես գերագոյն արարածն եմ Աստուծոյ ,
Եւ նախընտիր անոր զաւակն անդրանիկ .
Ոչ մէկ էակ իմ բաղդս ունի երջանիկ .
Կեանքս անվերջ երգ մ'է սիրոյ :

« Տէրն ինծ յանձնեց պաշտօնները վեհագոյն .
Կեանք արծարծել միշտ երգերով հրածորան ,
Տիեզերքի շարժմանց հըսկել յաւիտեան ,
Ափին բաշխել սըրտերուն : „

Այսպէս կ'երգէր բոցաթեւ հրեշտակ մ'օդին մէջ ծըփուն ,
Թիթեւաթռիչ սլանալով մութին մէջէն աստղազարդ .
Մերթ կը հանգչէր թափանցիկ շըղարշին վրայ ամպերուն ,
Ծաւառնաթեւ մերթ անշարժ՝ լուռ միջոցին մէջ հանդարտ ,
Եւ ժըպտելով աստղերուն իր ժըպիտովը պայծառ .
Յետոյ կըրկին դէպ ի վար կը խոյանար իբրեւ նետ ,
Եւ մութին մէջ անոր անցքը լուսափայլ ու սրավար ,
Իր ետեւէն կը գըծէր ակօս մ'երկայն ոսկեհետ ,
Ինչպէս նաւակն որ լըճին կը ճեղքէ մեղմ ալիքներ՝
Թողլով երիզ մը ճերմակ կապոյտ խաղաղ ջուրին վրայ .
Եւ իր թըռիչն , անսահման լըռութեան մէջ կը հընչէր՝
Ինչպէս աննիւթ երգ մ'անճառ զոր լոկ հոգին կ'իմանայ :

Գ

Աստղերուն պէս որոնց շնորհն աւելի քաղցր է եւ սուրբ՝
Որովհետեւ հեռաւոր եւ անմատոյց մեր ձեռքին ,
Եւ որոնց ջինջ բիբերուն ժըպիտն աղու , գերանուրբ ,
Աննիւթ տենչով մը միայն կը թըրթռացնէ մեր հոգին ,

Աստղերուն պէս , գողտր աղջիկ , մեկուսացիր , հեռացիր ,
Թէեւ առ ու վեր բարձրացիր կըրքերու թանձր աղբիւրէն .
Թոյլ մի տար որ շըրթներուդ դըպչի համբոյրը զազիր ,
Թոյլ մի տար որ ցանկութիւնք ծոցիդ վարդերը պըղծեն :

Փաթթէ մարմինդ ու հոգիդ քօղերու մէջ ըսպիտակ .
Շուշան եղիր . տեսլացիր . թող մէջըդ կինն անհետի
Ու երեւան գայ հրեշտակն , ամբիծ , թեթեւ , լոյս համակ .

Եւ սէրըդ թող սըրտիս խորն , ամենէն խորն հաստատուի ,
Ինչպէս պատկերը կոյսին՝ մատուռին մէջ առանձին ,
Որուն մարդիկ ծընրադիր , աղօթքներով կը մերձին :

Դ

Լուսնին

Ես նըրբահիւս մամպն ըլլայի սպիտակ
Որ իր ձիւնաթոյր թափանցկութեան տակ
Կը սքօղէ դէմքիդ փողփողուն յըստակ :

Մին ըլլայի ես անթիւ աստղերէն ,
Մեղուներ որ շուրջդ , ով վարդ լուսեղէն ,
Կը պըտուտքին միշտ ու հիւթ կը քաղեն :

Ես լեռն ըլլայի ճակտով թըխահեր
Ուր կը ծառիս պահ մը երկինքն ի վեր
Դեռ չըլլացած լայն անտես քու թեւեր ;

Ըլլայի անտառն որուն խաւարչտին
Ոստերուն մէջէն մեղմիւ կը սահին
կը կախուին ոսկի մազերըդ նըրբին ։

Ես ծովն ըլլայի որուն վրայ առատ
Թոյլ ճոյլ կը թափես քու լոյսդ անարատ ,
Հալած ադամանդ , հուր ու մեղր ու կաթ .

Ա՜խ , գէթ այն շիրիմն ըլլայի ցըրտին
Ուր գըգուող շողերդ կուգան մեղմագին
Հոսել լոյս թախիծն իրենց արցունքին ։

Ե

Նընջարանին անկիւնը գաղջ ու լըռին ,
Ուր ըսպիտակ վարագոյրներ կը մաղեն
Արշալոյսին բարակ փոշին լուսեղէն ,
Կ՚ընդնըշմարուի քընքուշ մահիճը կոյսին .

Ճերմակ բարձին վրայ՝ ոսկեփայլ ու ծըփուն
Մազերուն մէջ՝ մանրիկ դէմք մ՚ուր կը ցողեն
Անտես աստղեր շիթեր իրենց ջինջ շողէն ,
կը նըկարուի խորն աղօտ լոյս-ըստուերին .

Ու երազներն իրենց ճերմակ թեւով թոյլ
կուգան շոյել զայն՝ երգելով մեղմասոյլ ։
Աչքերը փակ՝ կը ժըպտի կոյսն՝ անարատ

Ժըպտով մ՚որ ցոլքն է աստղերուն ծիրանի .
Եւ Առաւօտն , յափըշտակուած , յորդառատ
Իր լուսացայտքը ներս թափել կ՚վարանի ։

Ձ

Աչուըներն անոնց որ նոր կը սիրեն
Կ'արձակեն մնատաղ կըրակ մ'անծանօթ ,
Ինչպէս նորաձոյլ ոսկեղէն անօթ
Որ կ'վառի արփւոյն հըրուտ համբոյրէն :

Այգ մը հոգիին մըռայլ վիհերէն
Կը ծագի եւ հոն կը շողայ շիկնոտ .
Աչուըներն անոնց որ նոր կը սիրեն
Կ'արձակեն մնատաղ կըրակ մ'անծանօթ :

Կեանքի բոցն է որ այնտեղ ուժգնօրէն
Կը պատռէ մըշուշն երազին աղօտ .
Նոր աշխարհներ են , աստղեր նորաւոտ ,
Որոնք ոչընչին կը ժայթքին խորէն ,
Աչուըներն անոնց որ նոր կը սիրեն .

Է

Կը նախանձիմ երջանիկ
Ըզգեստներուդ որ մօտէն
Իրենց ծալքին մէջ փափկիկ
Քու մարմինըդ կը գըրկեն :

Կը նախանձիմ քու ոտքիդ
Մանրիկ քընքուշ մուճակին
Եւ մանեակիդ մարգըրիտ
Որ կ'պարուրէ վիզդ անգին .

Կը նախանձիմ սիւքերուն
Որ մազերըդ կը շոյեն ,
Ամէն աստղին իսկ սիրուն
Որ կը ժըպտի քեզ վերէն :

Ըլլայի անտառն որուն խաւարչտին
Ոստերուն մէջէն մեղմիւ կը սահին
Կը կախուին ոսկի մազերըդ նըրբին ։

Եւ ծովն ըլլայի որուն վրայ առատ
Թոյլ ճոյլ կը թափես քու լոյսդ անարատ,
Հալած ադամանդ, հուր ու մեղր ու կաթ.

Ա՜խ, գէթ այն շիրիմն ըլլայի ցըրտին
Ուր դըգուժ շողերդ կուգան մեղմագին
Հոսել լոյս թախիծն իրենց արցունքին ։

Ե

Նընջարանին անկիւնը գաղջ ու լըռին,
Ուր ըսպիտակ վարագոյրներ կը մաղեն
Արշալոյսին բարակ փոշին լուսեղէն,
Կ'ընդնըշմարուի քընքուշ մահիճը կոյսին.

Ճերմակ բարձին վրայ՝ ոսկեփայլ ու ծըփին
Մազերուն մէջ՝ մանրիկ դէմք մ'ուր կը ցոլեն
Անտես աստղեր շիթեր իրենց ջինջ շողէն,
Կը նըկարուի խորն աղօտ լոյս-ըստուերին.

Ու երազներուն իրենց ճերմակ թեւով թոյլ,
Կուգան շոյել զայն՝ երգելով մեղմասոյլ։
Աչքերը փակ՝ կը ժըպտի կոյսն՝ անարատ

Ժըպտով մ'որ ցոլքն է աստղերուն ծիրանի.
Եւ Առաւօտն, յափըշտակուած, յորդառատ
Իր լուսացայտքը ներս թափել կ'վարանի ։

Զ

Աչուըներուն անոնց որ նոր կը սիրեն
Կ'արձակեն մնատաղ կըրակ մ'անծանօթ ,
Ինչպէս նորաձոյլ ոսկեղէն անօթ
Որ կ'վառի արփւոյն հըրուտ համբոյրէն :

Այգ մը հովին մըռայլ վիհերէն
Կը ծագի եւ հոն կը շողայ շիկնոտ .
Աչուըներուն անոնց որ նոր կը սիրեն
Կ'արձակեն մնատաղ կըրակ մ'անծանօթ :

Կեանքի բոցն է որ այնտեղ ուժգնօրէն
Կը պատռէ մըշուշն երազին աղօտ .
Նոր աշխարհներ են , աստղեր նորաւոտ ,
Որոնք ոչընչին կը ժայթքին խորէն ,
Աչուըներուն անոնց որ նոր կը սիրեն :

Է

Կը նախանձիմ երջանիկ
Ըզգեստներուդ որ մօտէն
Իրենց ծալքին մէջ փափկիկ
Քու մարմինըդ կը գըրկեն :

Կը նախանձիմ քու ոտքիդ
Մանրիկ քընքուշ մուճակին
Եւ մանեակիդ մարգըրիտ
Որ կ'պարուրէ վիզդ անգին .

Կը նախանձիմ սիւքերուն
Որ մազերըդ կը շոյեն ,
Ամբիծ աստղին իսկ սիրուն
Որ կը ժըպտի քեզ վերէն :

Կ՚ատեմ երկինքն ուր աչքերդ
Ցափըշտակուած կը թաղուին ,
Ու մատեանը հրաշակերտ
Ուր կը սուզուիս հոգեւին :

Խոհերն որ քեզ կը պատեն ,
Ու երազներն անուշակ
Որ միտքդ ինծմէ կ՚անջատեն ,
Կ՚ատեմ հեռուլ մը վայրագ :

Հաւատս , Աստուած իսկ կ՚ատեմ
Խորհելով որ անոր , մերթ ,
Աղօթքիդ մէջ երկնաձեմ,
Կ՚ուղղես քու սիրտդ ու աչքերդ:

Ը

Դուն ազնիւ ես ու թանկագին
Քան ոսկին ու տըպազիոն .
Ճակտիդ՝ աստղերը երկընքին
Պէտք է հիւսեն բրաբիոն :

Սիրոյ կրօնքին դէմքդ է բագին ,
Ժըպիտդ անուշ՝ սուրբ ամպիոն ,
Որմէ սփոփներ, ջինջ, կը ժայթքին
Ձերդ յակինթ ու սարդիոն :

Թող ոտքիդ տակ , խոնարհ, կըքին
Բոլոր կոյսերը բարձրիյօն .
Քունեցան զոյգդ երբեք քուկին՝
Աթէնք , Հըռովմ ու Սիոն :

Երազուած դրախտն է քու հոգին ,
Անմահ սոխակ մը կ՚երգէ հոն .
Թող գովէ փառքդ, ըզմայլագին ,
Դարերուն մեծ երգեհոն :

Թ

Գիշերն ըլլալ կ'ուզէի, անաստղ ու թանձր գիշերն,
Եւ թուխ անհուն վերարկուիս ծալքերուն մէջ պարփակել
Քու մարմինդ հրեշտակի եւ իր ամբիծ հրապոյրներն
Զոր այնքան պիղծ նայուածքներ ինէ կ'գողնան անարգել:

Ես հուրն ըլլալ կ'ուզէի, տարր անարատ ու վայրագ,
Եւ պատել քեզ անհամար բազուկներով շառաւթոյր,
Լափել մազերդ ու մոխիր դարձընել լանջքդ անապակ,
Մարդոց բերնին անմատոյց ընել համբոյրդ երկնաբոյր:

Կ'ուզէի Մահն ըլլալ, մեծ տարփաւորն այն նախանձոտ,
Եւ թեւերուս մէջ պահել քեզ բանտըւած յաւիտեան,
Հեռու գռեհիկ այս կեանքէն՝ որ աղբիւս է գարշահոտ,

Թաղուիլ քեզ հետ հողին կոյս մենութեան մէջ անսահման,
Քեզ պարուրել առ յաւէտ սիրոյս մէջ ջինջ եւ ազատ,
Որպէս զի ոչ ոք երբեք ունենայ քեզ ինձմէ զատ:

Ժ

Կապը

Ճառագայթէ աւելի նուրբ ու փափուկ՝
Թաքուն հանգոյց մը կայ ամէն բան զօդող.
Գոյնն ու հնչիւնն ու բուրումը խուսափուկ,
Կոյսին ժըպիտն, ակնարկն աստղին լուսացօղ
Կը դաշնակուին ներքին կապով մըշտասքօղ՝
Ճառագայթէ աւելի նուրբ ու փափուկ:

Պարզ եղանակ մը, թաղծագին կամ ուրախ,
Կը բանայ մերթ ամբողջ սափոր մ'յուշերու.
Անձնիւր խաղին հետ որ կ'սահի թեւաբախ՝
Անցեալի կտոր մ'իր մութ քունէն կը զարթնու.
Մեզ վերապրիլ կուտայ հին կեանք մը հեռու՝
Պարզ եղանակ մը, թաղծագին կամ ուրախ:

Ծաղիկներ կան որ անձեր միտք կը բերեն .
Անոնց գոյնին մէջ դէմք մ՚ընտել կ՚երեւի .
Կը զգանք գիրգ շունչ մ՚անոնց բուրմանը խորէն ,
Եւ բաժակն ուր կը խաղայ քմայքը հովի՝
Կը յիշեցնէ աչուըներ սեւ կամ ծաւի .
Ծաղիկներ կան որ անձեր միտք կը բերեն :

Վերջալոյսին մէջ մեռելներ կը տեսնենք ,
Ամրան ծովուն մէջ՝ գորովներ երջանիկ .
Աստղերուն մէջ կը ժըպտի սուրբ սէր մ՚աննենգ .
Մեր ցաւին մռունչն են որոտում ու մըրրիկ .
Կը հըծծէ սիւքն անուշ անուն մը գողտրիկ .
Վերջալոյսին մէջ մեռելներ կը տեսնենք :

Խորհրդաւոր , խոր , համասփիւռ թելերով
Այսպէս ամէն բան կը կապուի սերտագին :
Սէրն ու ծաղիկ , երազանքն ու սիւքը զով ,
Բնութիւնն ու մարդ , անկենդանն ու կենդանին ,
Իրար կ՚մեկնեն եւ իրարու կ՚դաշնակուին
Խորհրդաւոր , խոր , համասփիւռ թելերով :

ԺԱ

Ծառերուն մէջ աւօտն իր վարդ
Շողերն առատ կը թափէ .
Երկինքն ի վար լոյս մը զըւարթ
Կ՚իյնայ , լոյս մը սատափէ .

Ու քաղցրութեան մէջ առտըւան,
Երկայն ատեն , ցաւագին ,
Անգութ վարդին մօտ կը ճըւան
Երգերն անյոյս սոխակին :

ԺԲ

Աչքերուս մէջ շեշտակի
Նայէ անքըթիթ
Այդ նայուածքովդ հրեշտակի՝
Աստեղափըթիթ :

Ու հետ այդ հուր նայուածքին
Հոգիդ մէջս անցնի
Եւ թող վառէ իմ հոգին
Լոյսով գարունի :

Կ'ուզէի այսպէս մընամ
Երկար՝ աչքս յառած
Աչքիդ՝ մինչեւ որ դառնամ
Դիակ մը սառած :

ԺԳ

Երբեք , երբեք , ժամանակին
Ծնունդէն ի վեր , ոչ մէկ կին
Ունեցաւ շնորհը կատարեալ
Որ կ'օծէ անձըդ քուկին :

Հեղինէն այն աստուածադեղ
Որ իր հրեղէն ժըպտով՝ ցեղ
Ցեղի վըրայ նետեց 'ւ արեան
Հոսեցուց այնքան հեղեղ ,

Ու մեր չըքնաղ Տիգրանուհին
Որ Աժդահակն ահագին
Դիւթեց դարձուց ըստրուկ հըլու
Իր մոգական հըմայքին ,

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Հովերն ատամ կը թափէ .
Երկինքն ի վար լոյս մը գըլտորի
Կ՚իյնայ . լոյս մը սառնափէ .

Ու քաղցրութեան մէջ առաւօտուան,
Երկայն ատեն . ցաւագին .
Անգութ վարդին մօտ կը ճըւող
Երգերն անյոյս սխակին

Պէաթրիչէն որ իր միստիկ
Գեղեցկութեամբը տոհմիկ
Լուսաւորեց մեծ Տանթէին
Հոգին մըռայլ 'ւ երջանիկ ,

Ու Ջուլիէթն որ անսահման
Սիրոյ ահեղ ովկիան
Մ'ունէր սրտին մէջ իր փոքրիկ՝
Կարմիր ջրերով մըռնչական ,

Քու անձիդ մէջ կը վերապրին .
Եւ աւելի դուն անգին
Ես քան դէմքերն այդ գերբնական
Որ դարերուն յաղթեցին :

Կը հաւատամ ասոր այնքան
Որքան խանդոտ Քրիստոնեան
Կը հաւատայ , կոյր , անկասկած ,
Մեռելներու յարութեան :

Կը հաւատամ , եւ կը բաղձամ
Որ այս հաւատքս անթառամ
Մընայ յաւէտ իմ սրտիս մէջ
Իր քաղցրութեամբը երկնահամ:

Ու եթէ օր մը գայ պիտի
Ուր այս հաւատքըս ցընդի ,
Թող մեռնիմ ես , դեռ չըծագած
Այդ առաւօտն աղէտի :

ԺԴ

Փունջը որուն բուրումը քաղցր է ինծի՝
Յօրինուած է ծաղիկներով կենդանի .
Գըթած պարիկ մը պարտէզին մէջ կեանքիս
Տընկեց զանոնք որ միշտ խընկեն իմ Հոգիս :

Աչքերդ անոր տերեփուկներն են տամուկ ,
Մազերուդ խուրձն անոր ուռհանը փափուկ .
Բերանդ մեխակն եւ այտերդ վարդն է բուրեան .
Լանջքըդ շուշանն ու ճակատըդ քամելեան :

Համբոյրդ անոր կարմիր սըմբուլն աղուաշունչ ,
Գորովդ՝ անուշ մանուշակը նըրբափունջ ,
Նազերդ անոր «ապրիմ-մեռնիմ»ն Հոգեխռով :

Սիրոյս թելովն այդ փունջն անգին կապեր եմ .
Եւ որպէս զի թարմ մընայ միշտ , կ'ոռոգեմ
Սըրտիս արեամբըն եւ աչքերուս արցունքով :

ԺԵ

Կ'ուզէի որ սիրտս ըլլար
Աղուոր ծաղիկ անթառամ,
Ձեղուն հիւթով երկնահամ.
Եւ դուն , մեղու օդապար ,
Բաժակիս մէջ հեշտալիր ,
Կեանքս յաւիտեան ծըծէիր :

Հալէր , հալէր իմ Հոգին
Եւ ըլլար ծով կապուտակ ,
Ջուրերով քաղցր ու յըստակ .
Եւ դուն , կարապ տարփագին ,
Թեւերովըդ լուսածիր
Ծոցս յաւիտեան պտուտէիր :

Պէաթրիչէն որ իր միստիկ
Գեղեցկութեամբը տոհմիկ
Լուսաւորեց մեծ Տանթէին
Հոգին մըռայլ ՚ւ երջանիկ ,

Ու Ճուլիէթն որ անսահման
Սիրոյ ա՜նեղ օվկիան
Մ՚ունէր սըրտին մէջ իր փոքրիկ
Կարմիր ջրերով մռընչական ,

Քու անձիդ մէջ կը վերապրին .
Եւ աւելի դուն անգին
Եւ քան դէմքերն այդ գերընական
Որ դարերուն յաղթեցին :

Կը հաւատամ ասոր այնքան
Որքան խանդոտ Քրիստոնեան
Կը հաւատայ , կոյր , անկասկած ,
Մեռելներու յարութեան :

Կը հաւատամ , եւ կը բաղձամ
Որ այս հաւատքս անթառամ
Մընայ յաւէտ իմ սըրտիս մէջ
Իր քաղցրութեամբ երկնահամ :

Ու եթէ օր մը գայ պիտի
Ուր այս հաւատքըս ցընդի ,
Թող մեռնիմ ես , դեռ չըծաղած
Այդ առաւօտն աղէտի :

ԺԴ

Փունջը որուն բուրումը քաղցր է ինծի՝
Յօրինուած է ծաղիկներով կենդանի.
Գըթած պարիկ մը պարտէզին մէջ կեանքիս
Տընկեց զանոնք որ միշտ խընկեն իմ հոգիս:

Աչքերդ անոր տերեփուկներն են տամուկ,
Մազերուդ խուրձն անոր ռեհանը փափուկ.
Բերանդ մեխակն եւ այտըդ վարդն է բուրեան.
Լանջքըդ շուշանն ու ճակատըդ քամելեան:

Համբոյրդ անոր կարմիր սըմբուլն աղուաշունչ,
Գորովդ՝ անուշ մանուշակը նըրբափունջ,
Նազերդ անոր «ապրիմ-մեռնիմ»ն հոգեխռով:

Միրոյս թելովն այդ փունջն անգին կապեր եմ.
Եւ որպէս զի թարմ մընայ միշտ, կ'ոռոգեմ
Մըրտիս արեամբըն եւ աչքերուս արցունքով:

ԺԵ

Կ'ուզէի որ սիրտս ըլլար
Աղւոր ծաղիկ անթառամ,
Զեղուն հիւթով երկնահամ.
Եւ դուն, մեղո՛ւ օդապար,
Բաժակիս մէջ հեշտալիր,
Կեանքս յաւիտեան ծըծէիր:

Հալէր, հալէր իմ հոգին
Եւ ըլլար ծով կապուտակ,
[illegible]երով քաղցր ու յըստակ.
[illegible]դուն, կարա՛պ տարփագին,
[illegible]ծովը [illegible] ծիր
[illegible] յա[illegible]տուէիր:

Պէաթրիչէն որ իր մ
Գեղեցկութեամբը ո
Լուսաւորեց մեծ Տա
Հոգին մըռայլ՝ և ի

Ու Ճուլիէթն որ աս
Սիրոյ աշխղ ովկիա
Մ՚ունէր սըրտին մ
Կարմիր ջրերով մ

Քու անձիդ մէջ կ
Եւ աւելի դուն ա
Ես քան դէմքերն
Որ դարերուն յա

Կը հաւատամ աս
Որքան խանդոտ ,
Կը հաւատայ , կ
Մեռելներու յար

Կը հաւատամ, և
Որ այս հաւատք
Մընայ յաւէտ ի
Իր քաղցրութեան

Ու եթէ օր մը պ
Ուր այս հաւատ
Թող մեռնիմ ես
Այդ առաւօտն

ԺԷ

…րկուն մ՚իմ սիրականիս ըսաւ ինծի.
…ւէս հոտքն ալ միշտ hn քուկդ ըլլամ պիտի,
… չէ Մահը քինէ զիս զատելու.
…ւն մէջը վարդերու
… պիտի քեզի բոցը բերնիս.
…ւէ մ՚մէջ տեսնելով պիտի զմայլիս
…ւս կապոյտ շողերը լուսեղէն
…ւան միշտ քու հոգիդ ղովացընեն:
…նես սիրտըս քեզմով ամբողջ լեցուն՝
էզիդ խընձորներուն մէջ շատ…
…ս ձայնս հովին մէջ առաւօտուն,
…անուշ սօսափման մէջ տերեւներուն.
…ս, բաժնըւած բիւր բիւր կըտորի,
…ն մէջ պիտի ցըրուի,
…անի միշտ՝ ձեռքերու տակ նորանոր,
…յդ գայ ընծայել զինքն ամէն տեղ եւ ամէն օր.»

…ըսի, աչուըներուդ կապոյտն անձառ,
…րմիրն, սրտիդ արիւնը բոցավառ,
…ուդ շըշունչն ու ձայնդ իսկ անըմման՝
…ր ունեցան ու գեռ կ՚ունենան.
…երուդ նայուածքն, համբոյրը շրթներուդ
…յնովդ արտայայտուող միտքըդ հըրուտ,
… կը ճաճանչէ քուկին սըրտէդ,
…քուկդ են միմիայն, մինչ, կորսըւին պիտ՝ առ յաւէտ...:»

ԺԶ

Նըստէինք նաւակ մը , ետեւր . . .
Լուսնին քաղցր հովին
Մեծ երկինքին մէջ մաքուր
Կ'այրէր տարփաղին :

Ծղոտը մազերդ ասող ի վար
Թափէ հովերուն ,
Թող մեզ տանին մեղմավար
Ջուրերն օրօրուն :

Ցես հոգիզմին որ հեռուն
Կ'երկարէ անդայր՝
Լուսնին անմեռ շողերուն
Ներքեւ՝ լուսաթոյլ :

Մեր շուրջ ալիքը փափկչին ,
Ու մենք հոն ալեմանք
Ուր կը կանչէ Անուրջին
Հրաւէրն հըրավանկ :

Ամպհովանի մեզ՝ երկինք
Ու ծովն անկողին .
Թող սիւքերը հեշտաբերին
Անուշ կողկողին :

Աստղերն վրձնց բոյնին փոր
Կընանանձն փառաղաղ .
Գաւկըն ջուրերն անժըխոր
Ու միապաղաղ .

Ու մենութեան մէջ այն ըսաւ՝
Մեր սէրն , անշըրջութեայ ,
Գարգըհելով իր թեւը հաւր՝
Թըռչի եւ խաւարայ :

ԺԷ

Գարնան իրկուն մ'իմ սիրականս ըսաւ ինծի .
« Մահուընէս ետքն ալ միշտ ես քուկդ ըլլամ պիտի ,
Չի կարող չէ Մահը քենէ զիս զատելու .
Թերթերուն մէջը վարդերու
Վերերեւայ պիտի քեզի բոցը բերնիս .
Շափիւղայի մ'մէջ տեսնելով պիտի զմայլիս
Աչուըններուս կապոյտ շողմըը լուսեղէն
Որ պիտի գան միշտ քու հոգիդ զովացընեն .
Պիտի գըտնես սիրտըս քեզմով ամբողջ լեցուն՝
Քու պարտէզիդ խընձորններուն մէջ շառագոյն .
Պիտի լըսես ձայնս հովին մէջ առաւօտուն ,
Ու քայլըս՝ անուշ սօսափման մէջ տերեւներուն .
Իմ էութիւնս , բաժնըւած բիւր բիւր կըտորի ,
Բընութեան մէջ պիտի ցըրուի ,
Բայց կենդանի միշտ՝ ձեւերու տակ նորանոր ,
Պիտի սիրոյդ գայ ընծայել զինքն ամէն տեղ եւ ամէն օր . »

— « Աւաղ , ըսի , աչուըններուդ կապոյտն անձաւ ,
Բերնիդ կարմիրն , սրտիդ արիւնը բոցավառ ,
Եւ քայլերուդ շըշունչն ու ձայնդ իսկ աննըման՝
Ուրիշ կիներ ունեցան ու դեռ կ'ունենան .
Բայց աչքերուդ նայուածքն , համբոյրը շըրթներուդ
Եւ այդ ձայնովդ արտայայտուած միտքըդ հըրուտ ,
Ու սէրը որ կը ճաճանչէ քուկին սըրտէդ ,
Անոնք որ քուկդ են միմիայն , մեռ , կորսըւին պիտի՝ առ յաւէտ . . . :»

ԺԹ

Անձայն եւ աղւոր զերդ աստղ ու ծաղիկ ,
Բոլոր հրապոյրներդ կ'երգեն լռելեայն :
Հոգիս կ'ունկընդրէ անոնց նուագը լայն ,
Մերթ բուռն ու տենդոտ , մերթ ջինջ , խաղաղիկ :

Բուրումներու նուրբ երգը թափանցիկ
Կը դայլայլեն ճոխ մազերըդ դեղձան .
Ճակատդ երազուն՝ քընքուշ գըթութեան
Կ'երգէ տաղն աղու եւ մելամաղձիկ :

Երկնաշող աչքերդ յուշիկ կը հըծծեն
Քաղցր անուրջներուն գեղօնն հըրեղէն .
Ծոծրակըդ շուշան՝ ծարաւն հեշտանքին .

Շըրթունքըդ՝ համբոյրին տենչը վարդագոյն .
Ու լանջքըդ՝ թաքուն՝ կը մընչէ , լռին ,
Կարօտն անվախճան փայփայանքներուն :

Ի

Առջի օրն ուր տեսայ քեզ ,
Դէմքըդ անծանօթ չէր ինծի .
Արեւնըմման ոսկեգէս
Գըլուխդ որ ոչ մէկ գանձի
Կը բաղդատուի , սըրտակէզ
Հուրն այտերուդ աղարծի ,

Նըրբին հասակդ հոյասլաց ,
Բերանդ որ վեր է վարդէն ,
Բոլոր հմայքներդ լռամած՝
Ինձ կը թըւէր թէ արդէն
Անցեալին մէջ ես տեսած ,
Ճանչցած էի տարփօրէն :

ԺԸ

Երազ

Հեռաւոր ու ամայի
    Ծովերու մէջտեղ,
Ես ունենալ կ'ուզէի
    Պալատ մը բիւրեղ.

Եւ երթայինք միասին
    Քեզ հետ , սիրական ,
Թաղել մեր սէրն այդ բոյնին
    Մէջ առանձնութեան :

Մեր շուրջը , գիծ բաժանման
    Երկնի եւ ծովուն ,
Խաժ հորիզոն մ'հեշտական
    Բոլորէր անհուն ;

Հոն պատմէինք իրարու ,
    Յառած աչք աչքի ,
Մեր խօլ երազն օդաչու ,
    Մեր երազն ոսկի :

Ու մեզ միայն լըսէին
    Լուռ ժայռերն անշարժ .
Մեզ միմիայն տեսնէին
    Ամպերը շըղարշ :

Ծովուն շըշունչն իր խորին
    Երգով վեհափառ
Օրօրէր սէրը մերին ,
    Մինչեւ մահը գար . . .

ԺԹ

Անձայն եւ աղւոր գերդ աստղ ու ծաղիկ ,
Բոլոր հրապոյրներդ կ'երգեն լռելեայն :
Հոգիս կ'ունկնդրէ անոնց նուագը լայն ,
Մերթ բուռն ու տենդոտ , մերթ ջինջ , խաղաղիկ :

Բուրումներու նուրբ երգը թափանցիկ
Կը դայլայլեն ծոխ մազերըդ դեղձան .
Ճակատդ երազուն՝ քընքուշ գըթութեան
Կ'երգէ տաղն աղու եւ մելամաղձիկ :

Երկնաշող աչքերդ յուշիկ կը հըծծեն
Քաղցր անուրջներուն գեղօնն հըրեղէն .
Ծոծրակըդ շուշան՝ ծարաւն հեշտանքին .

Շըրթունքդ՝ համբոյրին տենչը վարդագոյն .
Ու լանջքըդ՝ թաքուն՝ կը մընչէ , լըռին ,
Կարօտն անվախճան փայփայանքներուն :

Ի

Առջի օրն ուր տեսայ քեզ ,
Դէմքդ անծանօթ չէր ինծի .
Արեւնըման ոսկեգէս
Գըլուխդ որ ոչ մէկ գանձի
Կը բաղդատուի , սըրտակէզ
Հուրն այտերուդ աղարծի ,

Նըրբին հասակդ հոյասլաց ,
Բերանդ որ վէր է վարդէն ,
Բոլոր հմայքներդ լռասամած՝
Ինծ կը թըւէր թէ արդէն
Անցեալին մէջ ես տեսած ,
Ճանչցած էի տարփօրէն :

Արդեօք ուրիշ աշխարհի
Մէջ սիրեցինք մենք զիրար ,
Աշխարհ մ՚ուր կեանքն էր բարի ,
Ուր սէրն էր ջինջ ու պայծառ ,
Երբ դեռ ուժը խաւարի
Մեզ չէր նետած անկից վար :

Չէ , կը յիշեմ . մանկութեան
Վարդ աւօտին մէջ սրտիս ,
Էակ մ՚անծառ , աննըման
Երազեց օր մ՚իմ հոգիս ,
Կոյս մը շնորհով գերբնական .
— Այդ տեսիլքին կը նմանիս :

ԻԱ

Քեզ , իմ սիրելիս , երգելու համար ,
Ես պիտի ընտրեմ բառերուն մէջէն
Անոնք որ ազնիւ են ինչպէս մարմար ,

Եւ անոնք որ քաղցր ու ճոխ կը հընչեն ,
Որպէս զի անունդ ապրի յաւիտեան ,
Կախուած իմ տաղիս անկորուստ փունջէն .

Ու պիտի հաւաքեմ դեռ բառեր բուրեան ,
Բառեր փետուրի պէս գիրգ ու փափուկ ,
Բառեր խորոխտ 'ւ ամբիծ ինչպէս քամելեան ,

Բառեր որ ցոլքեր ունին խուսափուկ ,
Բառեր որ աստղի քըլթըթումներ ունին ,
Եւ անոնք որ նուրբ են զերդ տերեփուկ .

Յետոյ՝ լոյս հըրճուանքն անմեղ գարունին
Փոխ պիտի առնեմ , եւ զեփիւռին սոյլ ,
Ու դայլայլն անուշ սիրոյ Թըռչունին ,

Թիթեռնիկներէն իրենց վազքը յոյլ,
Այգէն իր ժըպիտն ու լուսընկայէն
Լայն մազերն արծաթ թափած հոյլ ի հոյլ.

Պիտ՝ ոգեմ խոհերն որ կը հըմայեն ,
Ցուրք ճաճանչումով պատկերներն անգայտ ,
Երազներն ուր ջինջ ձայներ կը մայեն ,

Եւ յիշատակներն որոնք ճառագայթ
Ունին իրենց մէջ , տենչանքներն աղւոր
Որ կը թըռչին շեշտ ճախրանքով անգայթ .

Ու պիտի բանամ գոհար տուփը որ
Կը պարփակէ նուրբ ոճերն ու ձեւեր
Եւ ասութիւններն յանդուգն , անսովոր .

Եւ պիտի գըրեմ . բայն հըզօր թեւեր
Պիտի ընդլայնէ , ու մակբայն՝ ոսկի
Թիթեռի մը պէս՝ պիտի սլանայ վեր .

Պիտի վառի 'նչպէս ցայտք մ'արեգակի՝
Գոյականն , ու խօլ հըրթիռի նըման
Խիզախ ածականը պիտի ժայթքի .

Պիտի գրեմ , ու լայն շունչով մը յուզման ,
Պիտ՝ երգեմ չըքնաղ դէմքըդ հըրագէս
Եւ քու հոգիիդ շընորհն անսահման .

Ու դարէ ի դար , սիրով բոցակէզ
Ծըրտերը մատաղ՝ երգիս շողիւնէն
Քեզ գուշակելով՝ պիտի պաշտեն քեզ ,

Եւ զիս նախանձով պիտի երանեն :

ԻԲ

Մեռնի՛լ

Ու ըսին . " Այս է օրէնքն յաւերժական անյեղլի .
Պէտք է թառմին ծաղիկներն , պէտք է որ ձիւնը հալի ,
Պէտք է խոտերը չորնան ու տերեւները թափին ,
Ու մարդը պէտք է մեռնի . . . Բայց մահը բառ մըն է սին .
Հիւլէն անմահ է յաւէտ՝ ձեւերու տակ բիւրազան .
Կորուստ չըկայ , մահ չըկայ . այլափոխում կայ միայն : „

Ո՛վ ամբարիշտ հեգնութիւն . . . ճհ , մի խաղաք մահուան հետ .
Մեծ երկաթէ պատն է ան որուն մեր գլուխը յաւէտ
Պիտի բաղխի ցաւագին . սքօղեալ կինն է անսահման
Որուն շուքը կ'երկըննայ կը մըթագնէ մեր ճամբան
Եւ որուն դէմքը ոչ ոք տեսած է ցարդ . . .

Ինչ ըսփոփ ,
Խորհիլ թէ կեանքդ ու հոգիդ , խանդերդ , յոյզերդ սըրտատրոփ ,
Երազ եւ յուշ ու տենչանք , երգ ու ծիծաղ եւ արտօսր ,
Պիտի ապրին յաւիտեան . . . ձեւերու տակ նորանոր :

Ինչ փոյթ ինծի եթէ աչքս ըլլայ ծաղիկ հոտաւէտ ,
Սիրտըս՝ սափոր մը գինի , արիւնս առուակ վէտ ի վէտ .
Իմ եսս որով կ'անջատուիմ էակներու ամբոխէն ,
Որով կը զգամ թէ գոյ եմ , ուր պիտ' երթայ այն ատեն .
Ինչ պիտի 'լլայ այն էան որ այժմ ես եմ , ես միայն .
Պիտի կորչի . . . պիտի 'լլայ ինծմէ ի զատ ամէն բան . . .

Երբ կը խորհիմ թէ պիտ'օր մը դառնամ ափ մը մոխիր ,
Թէ ալ պիտի չըլըսեմ բնութեան ձայներն հեշտալիր ,
Թէ , ո՛վ հրեշտակս , ալ երեսդ պիտի չտեսնեմ յաւիտեան ,
Թէ ալ շրթներս համբոյրին պիտի սուրբ բոցը չըզգան ,
Թէ՝ ոսկորի բիրտ կըտոր՝ իմ գանկս այլ եւս խոհերէ
Ընդմիշտ թափուր պիտի մնայ , եւ փըտտած սիրտըս՝ սէրէ ,
'Ւ երբ կը խորհիմ թ'ինծմէ վերջ մարգերուն մէջ ծաղիկներ
Պիտի բուրեն միշտ , 'ւ արեւն պիտի շողայ ոսկեհեր ,

Թէ պիտի միշտ ժըպտի , Ջինջ , քաղցըր կապոյտն երկընքին ,
Թէ միշտ սոխակը երգէ պիտ՝ իր երգը տարփագին ,
Այնպիսի ցաւ մը վայրագ սիրտըս համակ կը ճըմլէ ,
Որ չեմ ուզեր հաւատալ թէ այս բոլորն իրաւ է . . .

Ո՛չ , անիկա որ կ'ըսէ՝ «Մեռնիլ կ'ուզեմ» , կը ստէ .
Եւ անձնասպանն , այն պահուն ուր իր կեանքը կը քանդէ ,
Չի՛ մըտածեր : Ո՛վ ըսեր է թէ մահն է գերագոյն
Հեշտանքն , հանգիստն անվըրդով , երանաւէտ քունն անհուն . . .
Չենք իսկ գիտեր թէ իրօք կը չըքանայ լիովին
Մեր էութիւնն երբ թաղուի խորը մահուան խաւարին .
Թերեւըս լոկ զըրկումն է զօրութենէն ապրելու ,
'Ի անշարժացած սառուցիկ մարմինին մէջ՝ սիրելու
Տենչանքն անուշ ու կարօտն ողջ կը մընան յաւիտեան . . .
Ինձ կը թըւի՛ ոսկորներս պիտի հողին մէջ սարսռան
Երբ ծաղիկներ բուսնին վրաս եւ երբ ըզգամ կանացի
Ոտք մը մանրիկ որ շիրմիս վըրայ կոխէ եւ անցնի .

ԺԱՄԵՐՈՒՆ ԿԱՐԱԽԱՆԸ

Ա.

Լողուհիները

Ամառուան ջինջ առաւօտն իր վըճիտ լոյսն է սըփռեր
Խիճերուն վրայ, որ՝ դեռ նոր քունէ ելած՝ կը շողան.
Օդին մէջ սոյլ մը սիւքի, եւ խոտերուն մէջ՝ բոյրեր.
Ու մեղկ անդորր մը հեշաին՝ միջոցին մէջ անսահման:

Ծովն որուն մորթը կապոյտ կը սարսըռայ մեղմօրէն,
Կը տարածուի, թափանցիկ, ծըփանքներով մանտըրտիկ,
Որ իրենց զով գոգին մէջ թարմ ճաճանչներ կ'օրօրեն,
Դաշներգելով յամրաբար զարթօնքի երգ մը գողտրիկ:

Այն պահն է ուր լոգանալ կ'երթան կոյսերը մատաղ,
Աւազներուն վրայ՝ անխընամ՝ խուրձը թափած մազերուն,
Դեռ աչքերնին երազի կրելով մըշուշ մը նըւաղ,
Գիշերուան գիրգ երազին՝ սիրով համակ թըրթըռուն:

Ծովը մեծ կինն է, ղիւթող 'ւ աղետաւոր հրապոյրով ,
Եւ կինը զայն կը սիրէ իբրեւ իր քոյրն անդրանիկ .
Ջուրին անհուն համբոյրին մէջ՝ պարուրող, հոգեխռով ,
կը սորվի ինչ որ Գըգուանքն ունի արուեստ ու գաղտնիք :

Ծովն այժմ ահա տարփագին էնոնց մարմնոյն կը փարի ,
Եւ իր ճապուկ թեւերով զէնոնք մեղմիւ կ'ընդգըրկէ ,
կը համբուրէ բուսատ շըրթներն , ուսերն հանգոյն մարմարի ,
Շուշան լանջերն ու վարսերն ուր բուրումներ կան խունկէ :

Եւ պատանին սիրատենչ որ նաւակին մէջ կ'անցնի ,
Ցափըշտակուած ու շլացած այդ տեսիլքէն մոգական ,
— կապոյտ ջուրին մէջ ծըփուն վարդ շողիւններ մարմինի , —
Կ'ուզէ ծովուն մէջ ալեակ մ'ըլլալ գոնէ մէկ վայրկեան :

Բ

Սոխակը մեռաւ սէր հեծկլտալէն .
Ծառերն , որբացած , մելամաղձօրէն
կը խոկան լուռիկ . գիշերը հիմայ
Անկեանք է ու պաղ՝ պուրակին վըրայ .

Բայց ողբ մ'ահա խուլ ու մեղմիկ , խորէն
Ամփոփուած մութին , յանկարծ կը թըրթռայ .
Քըմահաճ վարդին սիրտն է անօրէն
Որ՝ խըղճի խայթով գալարուած՝ կուլայ :

Գ

Լուսնին տակ

Լուսնին տակ որ իր փունջին
Կ'թափէ խերթերն ոսկեվառ ,
Տըժգոյն ամպեր կը շըրջին
Ջերդ հրեշտակներ ոգեվար ,
Տարտամութեամբ հառաչին :

Ճընշուած մըտքէն որ չընչին
Ընամէջ հոգով կը հեւար ,
Երազք հիմայ կը թըռչին
Լուսնին տակ :

Գերեզմանի սեւ որջին
Մէջ մեռելները խաւար
Կ'արթըննան . Մէրն՝ ունկն ի վար
Կոյսերուն՝ թովքն իր կոչին
Կ'երգէ կ'անցնի մեղմավար ,
Լուսնին տակ :

Դ

Միջօրէի արեւը հուր կը տեղայ .
Հարմնուկի գոյն փոքր հովանոց մը բացած ,
Մատղաշ աղջիկ մը կը քալէ յամրագնաց
Մեղմասարսուռ խոտերու մէջ գըմրըխտեալ :

Եւ բոլորշի կերպասին վրայ արեւոտ
Ջոր թափանցիկ կ'ընէ արեւն ու պայծառ ,
Դէմքն ըսպիտակ կը նկարուի քաղցրաբար ,
Հովանոցին շուքէն շիկնած ընդ աղօտ :

Ե

Ցօղը

Առտըւան ցօղը կը փայլէր ըսպիտակ՝
Մարգերուն վառ կանանչին վրայ կենդանի .
Եւ կը թըւէր մինչ մարգըրիտ մը յըստակ
Թարմ խոտերուն վրայ եւ ծաղկանց թաւշենի ,
Արցունքի շիթ մը կը դառնար ցըրտագին
Մերկ մացառին վրայ կամ ղազիր եկքանին :

Եւ յիշեցի Սէրն որ շաղ է օրհնութեան
Անոնց սըրտին մէջ ուր կ՚շողայ՝ անապակ՝
Գեղեցկութեան , թարմութեան լոյսն անըմնան ,
Եւ որ , աւա՜ղ , կը դառնայ ցաւ մը վայրագ·
Անոնց համար որոնց կեանքն է անգարուն ,
Տըգեղներուն , տըխեղծներուն , հաշմերուն :

Զ

Երբեմն անձկաւ կը բաղձամ
Ըլլալ ոլորն երջանիկ
Որ ծովուն վրայ յաղթանդամ
Կ՚օրրէ մարմինն իր փոքրիկ :

Ջուրին վրայ միշտ տարածել
կուրծքըս մերկ ու իմ բոլոր
Ծակտիքներովըս ծըծել
Անդունդին զով կեանքն աղւոր .

Ելեւէջիլ անդադար
կոհակներուն հետ երեր ,
Ջուրի սարէ ջուրի սար
Տապըլտըկիլ անվեհեր .

Ուտել փրփուրն ու խմել
կատաղութիւնը ծովուն ,
Ըզգալ , անհոգ եւ ընտել ,
Վիհն իմ ներքեւ թաւալուն . . .

Է

Անծանօթը

Ո՜վ մեծ հրապոյրը տիրական՝
Խորհրդաքօղ իրերուն .
Ո՜վ սաստկութիւնը մեր սիրոյն անսահման՝
Ամէն բանի ուր կայ գաղտնիք մը թաքուն :

Աստղերը լուռ՝ երկինքին մէջ անյատակ ,
Գիշերին մէջ բարձրացող սոյլ մ՚հեռաւոր ,
Լոյս մը վառած՝ պատուհանի մ՚ետեւ փակ ,
Երազի մէջ աղօտ լըսուած երգ մ՚աղւոր . . .

Ու հորիզոն մը որ հեռուն իր կապոյտ
Մէգին ներքեւ նոր աշխարհներ կը ծածկէ ,
Ու մահուան դէմքն որ լայն քողին տակ իր մութ՝
Մեր ճամբուն վրայ երազ մ՚անհուն կը սըրսկէ . . .

Բոլոր ասոնք , որոնց առջեւ
Հարցանըշան մը կը ցըցուի ,
Իմ տանջանքներս , իմ սէրերս են հեւ ի հեւ ,
— Ինչպէս քու սիրտդ ալ , ո՜վ աղջիկ սեւաչուի :

Ը

Հովը

Հովն ուղեւորն է ծերունի
Որ հին երգեր կը մըրմըռայ ,
Երբ . մ'ենաւոր 'ւ անուահովիրայ ,
Անաստաններուն մէջէն կ'անցնի :

Ջայնն համբոյրի գըգուանք ունի
Երբ կը սահի ծաղկանց վըրայ .
Հովն ուղեւորն է ծերունի
Որ հին երգեր կը մըրմըռայ :

Բայց երբ ծոցն է ովկէանի ,
Կ'ոռնայ ինչպէս Նիագարայ ·
Ու ձմեռ գիշեր երբ կը սուրայ ,
Կ'երգէ անէծք մը վայրենի .
Հովն ուղեւորն է ծերունի :

Թ

Սիրերգ

Անուշութիւնն աչուըններուդ կըրնայ բուժել էն մահացուն
Վէրքերուն :
Բայց ես դարման ո՜րտեղ, աւա՜ղ, գըտնեմ վէրքիս իմ ահաւոր ,
Քանի որ
Իմին սըրտիս մէջ զայն բացաւ անուշութիւնն իսկ այդ անգութ
Աչքերուդ :

Ժ

Արեւուն լոյսը կը փըռուի կը պառկի ,
Մեծատարած շըղարշի մը պէս ոսկի ,
Իր մըրափէն նոր արթընցած ծովուն վրայ ,
Որուն նուրբ մորթը սիւքի մ'տակ կը սարսռայ .

Մանրիկ մանրիկ ալեակներուն վըրայ քիչ
Կը ցըրուի լոյսն ու կը ցանէ կէտեր հուր ,
Որ ջուրերուն հետ կ'երերան անդադար ,
Ցատքեցնելով փաղփեցնելով կայծեր վառ ·

Եւ այդ կայծերը ջուրին վրայ 'ւ օդին մէջ
Կ'ելեւէջեն շարժմամբ մ'արագ ու անվերջ ,
Միլեոնաւոր ճանճիկներու պէս հրեղէն
Որ լոյս թռիչով մը կը խըրտան կը պարեն

ԺԱ

Ապառսանր

Երբեմըն միտքս , ըստուերամած
Խոհանքներու տակ պարտասած ,
Կ'ուզէ վըհի մը մէջ մըռայլ
Թաղուիլ՝ քնանալ քուն մ'անայլայլ ·

Զիս գիշերին մէջ պահեցէք ,
Անոր պատմնքը թանձրամէգ
Թերեւս իր ցուրտ համբոյրով սեւ
Հանդարտեցնէ սիրտս հեւ ի հեւ :

Հողին ներքեւ ծածկեցէք զիս ,
Մահուան խորհուրդն իմ հոգիիս
Թերեւըս տայ սփոփն ու դադար
Զոր կը փընտռէ ան վայրապար :

Բայց չեմ ուզեր իմ վիշտս անգին
Յանձնել շիրմին եւ գիշերին .
Բա՛ց գըրկիդ վիհն , ո՜վ սիրելիս ,
Հոն լոկ կըրնայ հանգչիլ հոգիս :

ԺԲ

Երազանք

Կը տարածուի երկինքը ջինջ կապոյտով ,
Այնքան ջինջ որ հաւատալ կուտայ բարութեան .
Եւ կը նայիմ , հոգիս խաղաղ անվըրդով ,
Այդ կապոյտին որ ժըպիտ մ'է անսահման :

Ու պահ մ'երկրէն բարձրանալով՝ անջատուած ,
Կը մըխըրճիմ տարածութեան մէջ անծիր ,
Փորելով զայն ակնարկներով օդասլաց ,
Փընտըռելով բաներ որ չեն երեւիր :

ԺԳ

Քենէ հեռու կը թառամի իմ հոգին .
Քու տեսքդ ինծի ինչպէս արեւն է ծաղկին .
Սիրտս ամէն տեղ ամէն պահ քեզ կը կանչէ .
Առանց քեզի աշխարհ ինծի ոչինչ է :

Սակայն ինչու , երբ իմ մօտս ես , ու գինով
Կ'ըննես զիս քաղցր աչուըններուդ գարունով ,
Ինչու վըրդովք մը , կարծես վախ մը խորին ,
Կը մըրըրկէ իմ սըրտիս ծովը լըռին :

ԺԴ

Կովը

Եզերուած թանձըր փունջերով մացառներու թաւարծի ,
Պըզտիկ քարուտ դեղին ուղի մը կը բացուի՝ կարճ ու նեղ ,
Ուր ոչ ըստուեր մը կ'երերայ , ոչ էակ մը կը յածի ,
Եւ ուր արեւը կը փըռէ իր ճերմակ լոյսն հըրազեղ :

Խիտ ցախերուն մէջտեղէն , կով մ'յաղթամարմին եւ խաղաղ
Ծանըրաբար վեր կ'ելլէ , գըլուխը ճօճելով ծանըրօրէն ,
Ու , վեհութեամբ մը մեծաշուք , արձակելով աջ ու ձախ
Քաղցըր նայուածք մը զոր կարծես վըճիտ խոհեր կ'օրօրեն :

Կանգ կ'առնէ պահ մը ճամբուն վրայ զոր կը լեցնէ իր պարարտ
Հըզօր մարմնով , ու կը նայի հեռուն , ծովին , երկընքին ,
Հեղ մ'իր ռունգովը կը ծըծէ սուլող հովիկը զըւարթ ,
Ու բառաչիւն մ'իր թոքերէն կը բարձրանայ՝ լայն , խորին . . .

Յետոյ , նորէն տատանելով կոտոշները գալարուն ,
Իր կողերը կը մըտրակէ կարճ ագիովը բարակ ,
Ու կը քալէ կը հեռանայ , երերցնելով իր լեցուն
Ճերմակ ծիծերն որ կը կախուին իր լայն ուժեղ փորին տակ :

ԺԵ

Գիշերն ահա իր բարեկամ
Կը հոսէ ստուերն աշխարհի վրայ .
Եկուր նըստինք սա ծառին տակ .
Հոս մարդ չըկայ , հոս ձայն չըկայ :

Սեւ-սեւ է մեր շուրջն ամէն բան .
Ջունի երկինքն աստղ ու լուսին .
Խաղաղութիւնն ահա անհուն .
Լուռ է թըռչունն ու լուռ քամին :

Մոռնանք , ամէն բան հոս մոռնանք ,
Մոռնանք երէկն , այսօրն ու վաղն ,
Մոռնանք ցաւերն , անձկութիւններն ,
Ու կեանքի տենդն ու մահուան պաղն :

Ճակատդ ի վար , իմ սիրելիս ,
Ջըգէ թափէ մազերդ առատ .
Ու մի խօսիր . գիշերին պէս
Եղիր լըռին ու մռայլապատ :

Ես , քու ոտքիդ տակ ծընրադրած ,
Գլուխըս ծոցիդ , աչքերըս փակ ,
Մունջ եւ անշարժ , պիտ' ունկընդրեմ
Սըրտիդ տրոփին նուագն անուշակ .

ԺՁ

Հովահար

Իրիկուան դէմ, երկընքին մէջ տըժգունած,
կէս-լուսընկան կ'ընդերեւայ ամօթխած.
Ճերմակ ըստուեր՝ սատափ փայլով նըւաղկոտ,
Որ կը հալի նուրբ կապոյտին մէջ աղօտ։

Եւ մարդ ինքնին կը հարցընէ. «Արդեօք ծով,
Որ երկնային կոյսն, անհոգ մէկ շարժումով,
Շուշան-թերթէ կամ հրեշտակի փետուրէ
Այդ հովահարն այնտեղ՝ բացուած՝ ձըգեր է.»

ԺԷ

Երազ

Գիտե՞ս, երբեմըն կ'երազեմ
Աշխարհ մը նոր, տարօրինակ,
Աշխարհ մը լուռ ու թաղծադէմ,
Ուր ապրէինք քեզ հետ մինակ։

Աշխարհ մը լայն, անհորիզոն,
Առանց լերան, առանց վըհի,
Որպէս զի մեր նայուածքը հոն
Տեսնէր անհուն մը ամայի։

Միայն ծիւրած սեւ նոճիներ
կանգնէին հոն ասդին անդին,
Եւ սուգ մը թանձր հոսէր իջնէր
Անոնց վըտիտ մարմնէն մըթին։

Ու վերջալոյս մը նըւաղկոտ ,
Երկընքին մէջ միշտ առկախուած ,
Ոսկեւարի դալուկ մ'աղօտ
Մաղէր , Նըշոյլ մը ստուերամած :

Ու ձեռք ձեռքի , անձայն ու յամր ,
Թափառէինք հոն յաւիտեան ,
Ծընելով սեւ ու խոր ու համր
Երանութիւնը տըրտմութեան :

ԺԸ

Տըժգոյն կապոյտ երկընքին վրայ առտըւան ,
Թեթեւ բամպակ ամպերուն մէջ ցիրուցան ,
Ճերմակ մահիկն , անփայլ , նըրբին , շըղարշեայ ,
Ցօնքի մը պէս առանց աչքի , կը կորնայ :

Կը հասուննայ արեգակն , ու կը հալին
Ամպերն անգայտ , կը ցընդին խորն երկընքին .
Եւ կը մընայ կապոյտը մերկ ու մաքուր ,
Ծով քընացած , միապաղաղ , անփըրփուր :

Կ'անցի թըռչուն մը , գըծելով գիծ մը սեւ
Որ օդին մէջ կ'աւըրւի 'սկոյն իր ետեւ .
Եւ այդ ծաւի անհունին մէջ ամայի ,
Մահիկն իր կոյր նայուածքը միշտ կը նայի :

ԺԹ

Հիւսկէնը

Հանդարտ ծովուն վըրայ հըպանցք մը հովի
կը փոթփոթէ փափուկ մետաքսը ծաւի,
Զեւացնելով անոր երեսն՝ աներեր
Շաղապատուած ու համաչափ կոր գըծեր.

Անծայրածիր նըրբին հիւսկէն մը ճարտար,
Որուն կակուղ, կապուտագեղ ու պայծառ
Թափանցկութեան մէջէն աղօտ կ՚երեւայ
կանանչութիւնը խոտերուն ընդծովեայ:

Ի

Աղջիկ մը որ ծընրադիր
 կ՚աղօթէ,
կարծես թըրթռուն է փանդիռ
 Արծաթէ
Որմէ նըւագ մ՚աղուաթիռ
 կը ցայտէ.

Կամ նուրբ բուրվառ մը ոսկի
 Որմէ վեր
Անուշահոտ կընդրուկի
 Ոլորներ
կը բարձրանան մեղմակի,
 Ցամրեբեր.

Շուշան որուն թափանցիկ
Ու փափուկ
Բաժակն ի վեր ուղղաձիգ,
Անշըշուկ,
Կը սլանայ բոյրն համբարձիկ,
Խուսափուկ:

ԻԱ

Սիւքը

Աննիւթ թեւովն աղուասոյլ,
Անտես թըռչուն օդերէն,
Կը յածի սիւքն յամր ու թոյլ:

Նազոտ հրեշտակ մըն է ծոյլ,
Ծընած արփւոյն մէկ շողէն,
Աննիւթ թեւովն աղուասոյլ:

Երբ այգուն քաղցըր նըշոյլ
Կ'իյնայ մութին ջինջ քօղէն,
Կը յածի սիւքն յամր ու թոյլ:

Կ'երգէ կ'անցնի, մեղմ՛ ու յոյլ,
Ծիրուած՝ խոտէն ու ցօղէն,
Աննիւթ թեւովն աղուասոյլ:

Փայփայելով հոյլ ի հոյլ
Ծաղիկները թաւշեղէն,
Կը յածի սիւքն յամր ու թոյլ:

Ջըքնաղ բուրվառ սիրաբոյլ
Երազներու խընկեղէն,
Աննիւթ թեւովն աղուասոյլ
Կը յածի սիւքն յամր ու թոյլ:

ԻԲ

Ծովուն

Եկո՛ւր փայփայեմ քու թաշդ ըսպիտակ ,
Եկո՛ւր դիր գըլուխդ իմ գըգուանքիս տակ ,
Թո՛ղ որ համբուրեմ լանջքըդ կապուտակ :

Եկո՛ւր , իմ գաղձնս , իմ սէրս , իմ հոգիս .
Երբ այդպէս փըրփրաս , ոստնուս, պըտտուտքիս ,
Հեշտանք է քու տեսքդ աչքիս ու մըտքիս :

Կը պաշտեմ ըզքեզ , մեծ կոյս մոլեգին ,
Ու կը նախանձիմ երջանիկ ձուկին
Որ կ՚ապրի ընդ միշտ ծոցիդ մէջ անգին :

Տո՛ւր ինծի վըսեմ ոգիդ կատաղի ,
Սիրտս անդունդներուդ զայրոյթովն աղի
Թըրթռացուր ինչպէս քընար բազմաղի :

Տո՛ւր ինձ խրոխտութիւնդ եւ ուժդ ընդվըզման ,
Հոգւոյս մէջ փըչէ հովերն անսահման
Որ մըկաններուդ վըրայ կուգան ման :

Կը պաշտեմ ըզքեզ , եւ կը բաղձամ որ ,
Երբոր ես մեռնիմ , ինծի՝ ահաւոր
Վիհդ ընեն շիրիմ , ո՛վ հըրէշ աղւոր :

ԻԳ

Երազեցի

Ո՛վ սիրելիս, երազեցի
Որ քու մազերդ էին փոխուած
Սեւ օձերու թանձր խուրձի՝
Ուսերդ ի վար, ահեղ, կախուած:

Երբ արթնցայ, մետաքսաշող
Տեսայ մազերդ. սակայն ինծի
Թըւեցաւ որ նենգ ու խեղդող
Բան մ՚ունէին՝ հանգոյն օձի:

* * *

Երազեցի որ քու աչքերդ
Լուսամուտներն էին երկու
Խոր անձաւի մ՚ոսկերակերտ
Ուր կը սողան հրէշք ահարկու:

Երբ արթնցայ, աչքերըդ գիրգ
Միշտ իրենց բոցն ունէին թաց,
Բայց վիհին մութն ու արհաւիրք
Անոնց խորը տեսայ նըստած:

* * *

Երազեցի որ շըրթներուդ
Կարմիրը՝ ժանտ ծաղիկ մըն էր
Որուն հըպումը կիզանուտ
Եւ թունոտ բոյրը մահաբեր:

Երբ արթընցայ , նուռդ կիսաբաց՝
կը բուրէր շուրթդ համբոյր, ժըպիտ,
Բայց ինձ թուեցաւ մահով օծուած
էր այդ վառ նուռը քու բերնիդ :

* * *

Երազեցի որ կուրծքիդ մէջ
Սիրտըդ կըտոր մ՚էր սառոյցի ,
Անկենդան ու անելեւէջ ,
Քարացած ու ցուրտ ինչպէս դի :

Երբ արթընցայ , ձեռքըս տարի ,
Տարի սըրտիդ , ով սիրելիս .
Պաղ ըզգացի , պաղ մը սառի ,
Դիակի պաղ մ՚, ով սիրելիս :

ԻԴ

Ամառ գիշեր

Ասմօնիէը , խըղդուկ գործիք թաղծագին ,
կը թուալէ հեծկըլտանքներն իր երգին ,
Նըւագելով խըռպոտ ձայնովը լալկան՝
Հին եղանակ մը խեղճ ռամիկ ցընծութեան :

Խումբ մը տըղաք, լայն շըրջանակ մը կազմած ,
Բոլորապար մը կը դառնան յամրընթաց .
Ու գետնին վրայ , պարողներուն խօլական
Շուքերն՝ յիմար պար մ՚ալ իրենք կը խաղան :

Վերէն լուսինը մութին մէջ կը թափէ
Թափանցկութիւնն իր նըշոյլին սատափէ .
Եւ օդին մէջ , շուշան-լոյսով տոգորուն ,
Երանութեան կը զգացուի շունչ մը անհուն :

ԻԵ

Քնացած ծով

Անվէտվէտ ու անսարսուռ,
Ծովը կը նիրհէ,
Անծայր զանգուած միակտուր
Կապոյտ բիւրեղէ .

Նաւերն այնտեղ կը թողուն
Երիզ մ՚ըսպիտակ
Որ ընդ. երկար , փողփողուն ,
Կը մընայ յըստակ ,

Ինչպէս գիծ մը ասեղի՝
Թիթեղին վըրայ ,
Կամ կոխլանճին որ կ՚սողի
Ակօսն արծաթեայ :

Կը փորձըւիս կոխել հոն
Եւ քայլով մ՚անվախ
Երթալ մինչեւ հորիզոն ,
Անհոգ եւ խաղաղ :

Բայց մի՛ խաբուիր . այդ քընած
Մարմնոյն խորն է որ
Լուռ կը սպասէ , դարանած ,
Մըրրիկն ահաւոր :

ԻԶ

Փոսուռաները

Ամրան գիշերն իր ըստուերին
Թափանցիկ քօղը կը պարզէր ,
Երկընքին մէջ կը շողային
Ոսկի աստղերն ինչպէս հարսեր :

Այն պահն էր ուր ձայներն ամէն
Մեծ թըմբիրին մէջ կը մարին ,
Երբ երազները կը ճեմեն
Խաղաղաւէտ ծոցն եթերին :

Եւ ահա ջինջ այդ խաւարէն ,
Ինչպէս աչքեր տենդաքըլթիթ ,
Փոսուռանները յամրօրէն
Դուրս ելան , խեղճ կայծեր վըտիտ :

« Մանրիկ նըւաղ ուրուականներ ,
Ըսի , քընատ լոյսեր մաղձոտ ,
Ո՞ր ձեռքն է ձեզ շիրմէն հաներ ,
Ո՞վ էք դուք, ի՞նչ կը փընտռէք հոս:»

Եւ մութին մէջ դողդըղացող
Պըզտիկ կանանչ լոյսերն ըսին .
« Սէրը , կեանքին արեւն ու ցօղ ,
Չըծաղկեցուց մեր սիրտն ոսին .

« Մահէն յետոյ , ամէն հոգի
Լոյսի կ'փոխուի . այն որ ճանչցաւ
Սէրը՝ կ'դառնայ աստղ երկնքի .
Բայց անոնք որ կեանքի մէջ ցաւ

Ունեցան լոկ, հոս՝ հողին մօտ՝
Փոթոռուաններ կ'ըլլան տըժգոյն.
Մենք հոգին ենք՝ մըշտակարօտ՝
Սէրէն լըքուած դըժբաղդներուն : »

ԻԷ

Փրփուրը

Ես ժանեակն եմ ձիւնագոյն,
Գըծնող կատարն ալիքին :
Հառաչանքն եմ կաթնագին՝
Ցուզուած ծովին խաժ հոգւոյն :

Իմ ծոցս իրեն կ'ընտրէ բոյն
Երփներանգ շողն արեգին.
Ես ժանեակն եմ ձիւնագոյն,
Գըծնող կատարն ալիքին :

Ոչինչ ինձմէ փափկագոյն.
Ծընունդ հովուն քըմայքին,
Կը պարեմ պահ մ'հեշտագին
Ու կը ցընդիմ ես իսկոյն.
Ես ժանեակն եմ ձիւնագոյն :

ԻԸ

Ճառագայթը

Արեւէն փըրթած խարտեաշ մազ՝ նըրբին ,
Օդին մէջ , երկայն , կ՚իյնայ թելն ոսկի .
Լուսեղէն շափիղ որմէ Ցերոբին
Մարմնիկը շուշան վար կը սողոսկի ,
Այն պահուն ուր նոր կը շողայ Արփին :

Անտառներուն մէջ , ուր յորդ կը թափին
Ըստուերներն, հանգոյն դեղնորակ հասկի
Կը կախուի խոտին վըրայ եւ թուփին ,
Արեւէն փըրթած :

Ժայռերը լոռուտ ու ծերուկ թըմբին
Կը սիրեն զայն երբ պայծառ կը ծագի ,
Ծածանելով թոյլ նազով , մեղմակի ,
Ժըպտելով ջուրին , լերան եւ ափին ,
Արեւէն փըրթած :

ԻԹ

Ողերերգ

Սեւ ջուրերուն վրայ սեւ խաղեր կանչեցէք ,
Սեւ սեւ խաղեր կանչեցէք , վմրդ աղջիկներ .
Վմրդ աղջիկներ, դուք այն կըտրիճն ողբացէք,
Այն խեղճ կըտրիճը որ կորաւ վաղամեռ :

Մըրրիկը չէ որ ըսպաննեց զանիկա .
Զայն ըսպաննողը Սէրն էր , Սէրը վայրագ .
Սէրը վայրագ որուն բերնին մէջ թոյն կայ ,
Բերնին մէջ թոյն եւ աչքերուն մէջ կըրակ :

Ան ալ ձեզի պէս թարմ էր ու գեղեցիկ ,
Գեղեցիկ ու թարմ ինչպէս այգ մը գարնան .
Գարնան այգու պէս մարեցաւ վաղանցիկ ,
Անցաւ ինչպէս երազ մը խոր գիշերուան :

Անլոյս գիշեր մը , ցաւէն սիրտն ընկճըւած ,
Սիրտն ընկճըւած , գընաց ծովուն մօտ մըթին ,
Գընաց ծովուն մօտ եւ անձայն ու անլաց ,
Անլաց , անձայն , նետուեցաւ ծոցը ջուրին :

Սեւ ջուրերուն վըրայ սեւ խաղեր կանչեցէք ,
Սեւ սեւ խաղեր կանչեցէք , վա՛րդ աղջիկներ .
Վա՛րդ աղջիկներ, դուք այն կըտրիճն ողբացէք,
Այն խեղճ կըտրիճը որ կորաւ վաղամեռ :

ԼԱ

Գիրկընդխառնում

Տեսէք , հովն է որ իր համբոյրը կուտայ
Սիրատենչ ծովին ,
'Ի այդ համբոյրին տակ՝ ծիծերու պէս հըսկայ
Ջուրերը կ'ուռին :

Անտես սիրողն , հազար թեւով , մոլեգին ,
Ծովուն կը փարի ,
Ու կ'վայելէ զայն , իր հըզօր տարփանքին
Թափովը վայրի :

Գալարուելով հըրճուանքէ ու փըրփրալով ,
Ջուրերը կ'ցատքեն .
Ու հովն , իր բուռն երանութեամբը գինով ,
Կ'ոռնայ կըտղանքէն ։

Վերէն , երկինքն , անհուն աչքովն իր ծաւի՝
Կը դիտէ , լըռին ,
Հանդիսաւոր գիրկընդխառնումն ահուելի՝
Օդին եւ Ջուրին ։

ԼԲ

Երկրիս մահը

Եւ խորհիլ թէ օր մ'երկրագունտը մեռնի ,
Որ կը խայտայ հիմայ խանդով կենսաշող ,
Պիտի մեռնի , դառնայ դիակ մը ցըրտին՝
Միջոցին մէջ ունայն վազքով մը սլացող ։
Պիտի չորնան ծառերն ու ծովը ցամքի .
Հողը բարի պիտի պաղի , կարծրանայ ,
Եւ իր ծոցէն ալ պիտի դուրս չըժայթքի
Ծաղիկներու գանձն երփներանգ , վըմրըխտեայ
Թարմ դալարիքն ու հունձքն ոսկի: կեանքն անբաւ
Պիտի լըռէ հորիզոնէ հորիզոն ։
Եւ ամէն ինչ որ եղաւ մարդն ու ըրաւ ,
Իր երազներն ,"իր հըրճուանքներն ու լալըն ,
Իր դարաւոր ճիգն հոյակապ՝ արութեան ,
Գեղեցկութեան , արդարութեան , ամէն ինչ
Որ իր արեամբըն ու քըրտինքով սըրբազան
Ըստեղծեց ան՝ դիմելով միշտ վեհ ու ջինջ
Իտէալի մը գերազանց քան բնութեան
Օրէնքը կոյր , անագորոյն ու մըթին ,
Բոլոր ասոնք պիտի կորչին յաւիտեան .
՚Ի ըլլան ուրկէ թ'երբէք եղած չըլլային . . .

Ըսէ՛ք, աստղե՛ր, դուք որ, անուշ, կը հըսկէք
Մեր վերեւ, դո՛ւք որ նոյնպէս ծր մ'ապագայ
Օրերուն մէջ՝ պիտի մեռնի՛ք, ա՛խ ըսէ՛ք,
կարելի՞ է, ներելի՞ է անիկա:

ԼԳ

Գիշերին մէջ երբ՝ մինակ՝ ցաւերուս հետ կ'ոգորիմ,
Միտքըս մութին մէջ կ'ոգէ դէմքիդ շընորհն երկնային.
Ու յիշատակդ ինչպէս զով շողը լուսնին մըտերիմ,
Կը մեղմէ մո՛ւթը սըրտիս եւ մութը պաղ գիշերին:

Մեծ գիշերին մէջ շիրմին օր մ'երբ խաղուիմ միս-մինակ,
Նորէն քու դէմքըդ չըքնաղ պիտ' ոգեմ, ով սիրական.
Ու պաշտելի պատկերիդ անշէջ կանթեղն անուշակ
Մահուան խաւարն ահաւոր պիտ' ամոքէ յաւիտեան:

ԼԴ

Երկինքը, ջինջ, կը տարածուի, լըւացուած.
Դաշտին ծայրը, հոն ուր ուղիղ գիծն հողին
Կ'երկարաձգի, կապոյտին տակ՝ դեփ-դեղին,
Ձիաւորներ կ'յառաջանան յամրընթաց:

Կը նըկարուին իրենց ամբողջ բարձրութեամբ
Մաքուր կապոյտ յատակին վըրայ՝ սեւաստուեր.
Եւ կը թըւին այդ ուրուաձեւ հեծեալներ
Քալել անհուն երկընքին մէջ իսկ անամպ:

ԼԵ

Առջի ձիւն

Առջի ճերմակ, առջի ձիւն,
Անտարբեր ձըմեռուան,
Ողջո՜յն քեզ, ով խընդութիւն
Հոգիներուն կուսական:

Քաղցըր տեսիլ. ըսպիտակ
Թիթեռնիկներ փափկաթեւ
Կը թըռչըտին պըտուտակ
Պարով մը յամր ու թեթեւ:

Տուներուն վրայ՝ ճերմակ շալ,
Գետինը գորգ ըսպիտակ.
Ճերմակ տերեւ դիւրահալ՝
Նուրբ ծառերուն վրայ կուտակ:

Ամբըծութեան անուրջքին
Յաղթանակն է շնորհալի.
Անմեղութիւն երկընքին
Որ երկրի վրայ կը թափի:

Առջի ճերմակ, առջի ձիւն,
Անտարբեր ձըմեռուան,
Ողջո՜յն քեզ, ով խընդութիւն
Հոգիներուն կուսական:

ԼԶ

Դուն իմ անունըս գըրեցիր՝ տափարակ
Աւազին վրայ ծովափին .
Ջուրը եկաւ ու իր թաւերը բարակ
Զայն առյաւէտ աւրեցին :

Դուն իմ անունըս գըրեցիր՝ ըստըխտակ
Անհուն էջին վրայ ձիւնին .
Թափեցան բիւր գընտակներն բամպակ ,
Ու զայն խաղաղ ծածկեցին :

Ես սըրտիս վրայ գրեցի անունդ հուր տառով .
Փոթորիկներ ըզգացման
Անցան վրայէն . բայց հոն անջինջ , անխըռով ,
Տառերը միշտ կը մընան :

ԼԷ

Դաճակը

Գայծառ լուսնին տակ որ կը փայլփըլայ ,
Առագաստանաւ մը կը սահի շուտ ,
Լոյսով ներկըւած ջուրերուն վըրայ
Գըծելով երկայն սրածայր ժեւն իր մութ :

Եւ այդ ժեւն , որուն մարմինն անտես է ,
Կը թըւի ցըցուած դանակ մը հըսկայ
Որ ծովուն վրայէն , ահեղ , կը վազէ ,
Գայծառ լուսնին տակ որ կը փայլփըլայ :

ԼԸ

Անոնք որ մեծ անապատէն անցեր են
կը պատմեն թէ մերթ, երբ ծարաւ ու խոնջած,
կ'երթայ ճամբորդն աւազի մերկ դաշտերէն,
Հեռուն, հեռուն, հորիզոնին մօտ՝ յանկարծ
Ծիծաղագեղ պատկեր մ'անուշ կը փըթթի,
Ծառեր որոնց ըստուերն յըստակ կ'երկըննայ
Ջինջ գետակի մը ծոցին մէջ արծաթի,
կանանչ թաւշէ կակուղ մարգի մը վըրայ.
Եւ պապակած ճանապարհորդը խանդով
կը խոյանայ՝ ուրախութեամբ սարսըռուն՝
Դէպ ի հոն ուր զըւարթ տեսիլն ակնաթով
կը փայլեցնէ յոյսն իր պայծառ ջուրերուն:

Եւ այդ ջուրերը պատրանք են, ու պատկերն
Արեւուն չար մէկ կատակն է . . . ու երբ հոն
Հասնի ճամբորդն, իր յուսախաբ նայուածքներն
Ուրիշ բան չեն տեսներ թէ ոչ հորիզոն
Մը միշտ դատարկ՝ հեռուն, եւ իր ոտքին տակ՝
Աւազն անհուն ու հրաբորբոք, մերկ ու չոր . . .

Ո՛վ սիրելիս, սէրդ այդ միրաժն էր վայրագ,
Եւ ես այն խեղճ եղայ խաբուածն ուղեւոր . . .

ԼԹ

Ցաւս աչքիս մէջ, ճակտիս վրայ
Դալուկ մ'անհուն է գըրեր.
Զիս տեսնողը կը սարսռայ,
Որպէս թէ ստուեր մը տեսնէր.

Սոխակներն որ զիս այնքան
կը սիրէին քընքշօրէն,
Հիմայ սոսկմամբ խոյս կուտան
Երբ իմ անցնիլըս տեսնեն:

Լ

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

ս :

նենաս
ղ ,
պարձանաս :

Ու կարմիր վարդ մ'անցեալ օր
Ըսաւ, երբ մօտը գացի.
«Այս թափառողն ո՞վ է որ
Աչքեր ունի մեռածի :»

Խ

Ինչպէս մոռնալ քեզ . . . դուն իմ մէջս իսկ ես,
Ու շուրջս, ամէն տեղ, կեանքիս մէջ համակ.
Եւ որպէս զի դուն դուրս ելլես սըրտէս,
Պէտք է որ իմ սիրտըս դառնայ դիակ :

Ինչպէս քեզ մոռնալ . . . Գըթացէք ինծի,
Հովեր. եկէք, բուռն, հոգիէս անցէք.
Թերեւըս մարէ ձեր շունչն ամեհի
Այս հուրն որ, աւաղ, չի մարիր երբէք :

Ո՞ւր փախչիլ . . . անլոյս խաւարին իսկ մէջ
Քու դէմքըդ կուգայ միշտ դէմըս ցըցուիլ.
Ու եթէ քնանամ, ձայնիդ երգն անվերջ
կուգայ երազիս մէջ արձագանգուիլ :

Դէյանիրայի թունաւոր շապիկ,
Քեզ ինչպէս նետեմ ուսերէս անդին.
Քու անձնիւր հիւսուածքդ, անձնիւր քու թելիկ
Փակած է մըսիս էն խորունկ նեարդին :

Քեզ մոռնալ, մեռնիլ է ինծի համար.
Ու սառուցիկ մահ մըն է ատիկա.
Ձէ, թող թոյնն հոգիս այրէ բոցավառ,
Եւ թող սիրելէն իմ մահս ինծի գայ.

ԽԱ

Ա՛խ, դէթ երբ սիրտըդ փուշն ըզգայ տըրտմութեան,
Երբ ձանձրոյթի կամ զըզուանքի վայրկեաններ
Հոգւոյդ վըրայ թոյներն իրենց թափել գան ,
Երբ ցաւ մը վիզըդ վար ծըռէ կամ ըստուեր
Մը կեանքիդ լոյսը մըղտացնէ , կամ երբ սեւ
Գիշերին խօրը քեզ թախիծ մը փարի ,
Երբ վերջալոյսն իր ոգեւարն հեւիհեւ
Քեզ փոխանցէ կամ իր ցուրտը մարմարի
Ջըմեռուան հովը հոգիիդ մէջ կաթէ ,
Գէթ այդ մաղձոտ վըրդովումի պահերուդ՝
Երբ անձուկ մը կը փոթտէ շուրթըդ բուստէ ,
Յիշէ , բոպէ մ'յիշէ դըժբաղդ սէրըս մութ ·

ԽԲ

Սոյլը

Նաւերուն սոյլը հեռալուր
Դիւթող հրապոյր մ'ունի թաքուն .
Երբ մեղմ, երկայն, հընչէ այգուն ,
կարծես սիրոյ կոչ մըն է հուր :

Իրիկուան , ճիչն է կարծես սուր՝
Անյոյս տենչի մը ճիգերուն .
Նաւերուն սոյլը հեռալուր
Դիւթող հրապոյր մ'ունի թաքուն :

Գիշերին մէջ մըռայլ ու լուռ ,
Երբ, պատռելով խաւարն անհուն ,
Երկարի՝ խոր ու ծաւալուն ,
կարծես Մահուան ձայնն է տըխուր,
Նաւերուն սոյլը հեռալուր .

ԽԳ

Քաղցր ու տըրտում տողերու մէջ ես կ'ուզեմ
Երգել թաղումը տարաբաղդ իմ սիրոյս ։
Զայն չընտրեմ պիտի նըկուղ մը նըսեմ
Ուր յամրօրէն փըտտի անզարդ եւ անլոյս.
Չէ, իմ մեռելս ինձ համար շատ անգին է.
Եւ մայրերուն պէս որ, լալէն, դողալէն,
Աչքն արցունքէ մարած ու ձայնն հեծիւնէ,
Իրենց զաւկին դիակը պաղ կը պըճնեն,
Պիտի պըճնեմ, զուգեմ, աղուոր ընեմ զայն,
Այնպէս աղուոր որ ինծի ողջ թըւի դեռ ։
Լուսաւոր ու պերճ մատուռի մը մէջ լայն
Ուր գալարուին օծամանուած մեծ սիւներ,
Քանդակազեղ գըմբէթի տակ ուրկից նուրբ
կանթեղներ վար կախեն նայուածք մը ոսկի,
Խունկերու մէջ որ արձըկեն բոյրեր սուրբ,
կակուղ մորթին վրայ թաւշենի մէկ գորգի՝
Պիտի դընեմ արծաթազարդ բիւրեղէ
Պըզտիկ դագաղն, որուն վըրան անթառամ
Ծաղիկներու փունջ մը ժըպիտ միշտ ցօղէ,
Եւ դագաղին մէջ, որ փաղփուն ու փարթամ
Գեղեցկութեամբ պիտի շողայ յաւիտեան,
Պիտի յուշիկ պառկեցնեմ, դալկունակ
Վարդերու մէջ, իմ մեռելըս սիրական.

Ու գիշերներն, պիտ'երթամ լալ հոն՝ մինակ ։

ԽԴ

Եզին

Վեհ անասուն, քաղցր ընկեր երկրագործին բազմաշխատ
Ու թափառիկ սայլորդին, ծանր, հըզօր ու հեզ էակ,
Բարիքներու պարգեւում մ'է համակ կեանքըդ հանդարտ.
Բեղուն վեհանձըն ուժին խորհըրդանիշն ես յըստակ:

Եւ իրաւունք ունէին Եգիպտացիքը նախկին
Քեզ իբր աստուած մեծարել. դուն աւելի արժանի
Ես դիցակերպ յարգուելու քան եհովան հրէշային,
Որ կը խօսէր չարաչար անունը զոր իր վայրենի

Ցիրտը կ'սիրէր, եւ որ, ժանտ ատելութեամբ մը գինով,
Կը զբօսնուր ազգ ազգի դէմ արձակելով փըրփըրուն,
Կը պարծենար իր գռեհիկ դահիճի սեւ պաշտօնով
Ու թոռները կը պատժէր մեղքին համար պապերուն:

ԽԵ

Պար

Կապուտաներկ պարասարահին մէջ անհուն,
Գլուխնին ճերմակ ժանեակներով զարդարուն,
Խիտ զոյգերով սատոստելով խօլաբար,
Ալիքներն են կազմեր պար:

Վըճիտ օդին մէջ, բիւր ձայներն հովերուն,
Մեծ նուագախումբ աներեւոյթ, երերուն,
Կը հընչեցնեն իրենց երգերը յիմար.
Ալիքներն են կազմեր պար:

ԽԶ

Ցեփ-սեւ է երկինքն , անաստղ , անլուսին .
Ամէն բան թաղուած է ծոցն ըստուերին .
Ոչինչ կ'որոշուի , ոչ ծով , ոչ ցամաք .
Խաւարն է գըրկեր տիեզերքն համակ :

Սակայն այդ լոյսի մահուան մէջ անհուն
Դեռ կեանք մը խորունկ կը մընայ արթուն ,
Աղջամուղջին թանձր ու ցըրտին խորքէն ,
Կոհակներն , անտես , լայն երգ մը կ'երգեն :

ԽԷ

Լուսնի ծագում

Հանդիպակաց լերան ետեւ ,
Երկինքը մեղմ կը շառագնի ,
Կարծես աղօտ ցոլք մը թեթեւ
Շատ հեռաւոր մէկ հըրդեհի :

Յանկարծ , կարմիր ինչպէս արիւն,
Լոյսի պատառ մը կը ցատքէ ,
Շէկ երկաթի պէս շառագոյն ,
Ու կը մեծնայ հետըզհետէ :

Կը մեծնայ եւ կը բոլորնայ ,
Եւ ահա գունտ մըն է խոշոր ,
Հորիզոնին փակած վըրայ ,
Հիմայ գեղին փայլով մը չոր .

Քանի մը փոքր ամպեր նըրբին
Որ գորշ բիծեր կը տարտըղնեն
Երկընքին վըրայ , կ'ոսկեզօծուին
Այդ նորածին ճաճանչումէն :

Եւ մութ-կապոյտ ծովուն վըրայ
Որ փայփայող մեղմ զեփիւռի
Մը շունչին տակ կը սարսըռայ ,
Լոյս մը խարտեաշ կը կաթկըթի ։

Լոյս մը փաղփուն, ծըփուն, փափուկ,
Որ իւղի պէս կը տարածուի ,
Երերական ու խուսափուկ ,
Սընդիկի պէս որ կը սահի ։

Ջանակներ թաց եւ ոստոստուն
Կը ցոլցըլան դողդոջ փայլով ,
Մէկ երեսիկն ալիքներուն
Քաղցըր լոյսով մը ներկելով ։

Նաւակ մը փոքր հեռուն կ՚անցնի ,
Ջինջ ջուրերուն վըրայ հրավառ
Երկայն մութ թեւ մը հոլանի
Նըկարելով յըստակաբար ։

Գողտըր քերթուածն է օդային ,
Միստիքական քերթուածն անուշ
Զոր , լըռութեան մէջ գիշերին ,
Կ՚երգէ լուսնին ոգին քընքուշ .

ԽԸ

Մրրիկ

Դուրսը , մութին մէջ անհուն ,
Գալարուելով մոլեգին ,
Կ՚ոռնան հրէշները թաքուն ։

Ծառերը , մերկ , դողդոջուն ,
Կը հեծեծեն լալագին ,
Դուրսը , մութին մէջ անհուն ։

Ճաչեցնելով սուր լեզուն ,
Ընդհարելով մութ աղին ,
Կ'ոռնան հրէշները թաքուն :

Բնութեան հեռերն են համբուն
Որ կը պայթին կը ժայթքին
Դուրսը , մութին մէջ անհուն :

Վայ անոնց որ, դուրսն , անտուն,
Կը յածին այժմ, երբ , մըթին ,
Կ'ոռնան հրէշները թաքուն ·

Նախճիրներ են անանուն
Որ կը մռընչեն ու կ'անցնին
Դուրսը, մութին մէջ անհուն:

Աշխարհ կ'առնէ վայնասուն .
Կը դողայ հողն ու երկին .
Կ'ոռնան հրէշները թաքուն :

Թոհուբոհն է որ կանգուն
Կ'երգէ քանդումը կեանքին՝
Դուրսը, մութին մէջ անհուն :

Դեւ, ուրուական , անգղ ու շուն ,
Մահու դէմքեր խաւարչոտին ,
Կ'ոռնան հրէշները թաքուն :

Ահով արբշիռ , ցայգն ի բուն
Կ'ունկընդրեմ սեւ մեծ երգին .
Դուրսը, մութին մէջ անհուն,
Կ'ոռնան հրէշները թաքուն :

ԽԹ

Աստուած տուաւ ափ մը լոյս,
Խառնեց անոր շիթ մը ցօղ.
Դըրաւ հոն կայծ մը շանթէն,
Շաղուեց մատովն ըստեղծող.

Յետոյ, մանիկ մ'առաւ փոխ
Աստղերուն լուռ նըւագէն,
Միստիկ բոյրէն վարդերուն,
Զեփիւռին խօլ քըմայքէն,

Արշալոյսին ամօթխած
Շիկնումէն ու խոր տրոփէն
Ծովուն սըրտին, եւ նետեց
Այդ զանգուածին մէջ հրեղէն.

Ապա, դեռ հոն չըփըչած
Իր կենսատու շունչը մեծ,
Գորովի մէջ թաթխեց զայն,
Խնկութիւնով համեմեց,

Օծեց կաթիլ մ'արցունքով
Ու վրան սըրսկեց հեշտութիւն.
'Ի ահա ծընաւ գողտր ու նուրբ
Էակ մը փոքր ու սիրուն.

Կը թըռչտէր, բայց թըռչուն չէր,
Կը բուրէր, բայց չէր ծաղիկ·
Ու ունէր շունչ մը գըգուող՝
Թէպէտ եւ չէր զեփիւռիկ.

Էակ մ'աղւոր ու մաքուր՝
Ինչպէս հրեշտակ մ'ոսկեհեր,
Ու դեւի պէս անառակ . . .
— Եւ այդ էակը Սէրն էր:

Ա Ն Ձ Կ Ո Ւ Թ Ի Ւ Ն

Ա

Առեղծուածը

Մեծ պարտէզի մը մէջ պայծառ
Թամբիշ մը կայ լուսահեր .
Իր մատներուն մէջ վարդավառ
կը բռնէ խեղճ թիթեռներ
Ու հոն զանոնք մէկիկ մէկիկ
կը փեթըռտէ խընդալով
Ու կը սպաննէ . յետոյ , լըռիկ ,
կոճլայ իր քաղցր աչքերով .
Ու թիթեռներն կը վերածնին
Արցունքներուն տակ սիրուն
Ու վերըստին կը թըռչըտին
Շուրջն էնոր վարդ մատներուն :
Եւ էն , անվերջ, այս խենթ , մըթին
կը զբօսնու խաղը կըրկնել :
Ու ոչ ոք այս առեղծուածին
կըրցաւ դեռ բանը գըտնել .

Իրիկուըներն ինչո՞ւ հոգիս
Կը զգայ թախիծ մ'անսահման :
Արդեօք սուգն է եղերական
Մահուանն անուշ արեւին :

Խաւարին հետ որ երկընքէն
Կը հեղեղէ յորդառատ ,
Ցըրտին մէջ ալ մառախլապատ
Տըրտմութիւններ կ'անձրեւեն :

Օրուան խոնջէնքն ի յուշ կ'ածէ
Սին յոգնութիւնը կեանքի .
Եւ աչքն ուր քունը կը յածի ,
Մահուան պաղ քունը կ'ոգէ :

Կը մեռնի լոյսն ու կը մարին
Ձայներն , աշխարհ կը խոկայ .
Եւ հոգւոյն մէջ որ կը մութնայ՝
Կը տըժգունի բոցն յոյսին :

Կ'ամփոփուի մարդ , յուշք կ'արթըննան ,
Անցեալին յուշք չարաթոյն .
Ու վիշտը , վիշտն , ով ձանձրութիւն ,
Պէտք է կըրկնել միշտ նոյն բան . . .

Գ

Սպասում

Աղջիկ մը կայ հոգւոյս մէջ
Որ յաւիտեան կը փորձէ
Յիշել մոռցուած երգ մը հին
Որ խոյս կուտայ միշտ իրմէ ։

Տղայ մը կայ մըտքիս մէջ
Որ կը սպասէ անդադար ,
Յոյսով մը որ չի յոգնիր ,
Մէկուն որ չի գար , չի գար ։

Ծերուկ մը կայ սըրտիս մէջ
Որ կը կանչէ յաւիտեան
Մէկն որ հեռուն է եւ որ
Չի տար երբէք պատասխան ։

Դ

Խաչը

Եւ աշխարհ ամբողջ , հըրճուանքով լեցուն ,
Օրհնութեան երգեր բարձրացուց անվերջ .
Յոյսի վարդաշող արշալոյս մ'անհուն
Փըթթեցաւ դըժբաղդ մարդոց սըրտին մէջ ։

Տարրերը , գըւարթ , գովեստներ ըսին .
Ծովը բամբըռերգեց , եւ ուրախութեան
Շունչ մ'օդին մէջէն անցաւ հեշտագին .
Ու հողին ծոցէն բուրումներ ելան ։

Ու ծաղիկն ու ծովն ու զեփիւռը զով ,
Երկինքն անարատ , թըռչունն ու լուսին ,
Ու հըրեշտակներն արծաթ թեւերով՝
Աստուած մը ծընող մօրն երնէկ տըւին :

Մըսուրն երկընքի լոյսով կը շողար ,
Եւ հովիւներուն , մոգերուն մօտիկ ,
Արեւի մը պէս մաքուր ու պայծառ՝
Կը ճառագայթէր Յիսուսը մանկիկ :

Եւ ամպարագիծ բերկրանքով մ՚հոգին
Սարսռալով համակ , օրհնութիւններուն
Անուշ խունկին մէջ օրուած մեղմագին ,
Մարեամ ժըպտեցաւ՝ ժըպիտով մ՚անհուն :

Բայց ձեռք մը՝ յանկարծ , թաքուն ձեռք մը մութ ,
Հեռուն անդունդ մը բացաւ ըստուերի .
Եւ անդունդն ի վեր՝ լերկ լեռ մը ժայռուտ
Ցըցուեցաւ , ահեղ , կողերով վայրի :

Դալկադէմ լուսնի ճաճանչ մը թեթեւ
Լերան վըրայ ինկաւ . ու սարսափահար ,
Մարեամ հոն կանգուն տեսաւ խաչ մը սեւ
Ուր , մերկ , կ՚արիւնէր Յիսուսն ոգեվար :

Ե

Պզտիկ աղջկան մը

Բազմոցին անկիւնն են դըրեր ըզքեզ ,
Ժապաւէնով ու ժանեակով զարդարուած .
Աղւոր մազերուդ խոպերն ոսկեգէս
Շուրջը դէմքիդ ծաղկի պըսակ են հիւսած .

Աչքըդ կը շողայ ժըպտով մը մաքուր .
Անմեղութիւն կ'բուրէ ճակատդ քաղիտակ .
Վարդ շըրթներդ , որոնց ամբիծ է համբոյր ,
Չեն բնաւ սըտած , դեռ ըլլալով անգիտակ :

Գիրկդ առած շընիկդ , հետը կը խաղաս ,
Կը քաշկըրտես ականջներէն ու պոչէն ,
Խընդալով՝ կըսմիթ , կռուփ վրան կը տեղաս ,
Ձեռուըներուդ մէջ խաղալիկ մըսեղէն :

Խեղճը կը ճըչէ , կը տապըլտըկի ,
Ու կը ջանայ փախչիլ՝ մատներդ լիզելով .
Ճիգերը ծիծաղդ կ'շարժեն աւելի .
Ու կը խաղաս դուն միշտ, զըւարթ, անխըռով:

Բ

Օր մը պիտի դայ ուր քոց մ'անծանօթ
Պիտի Դըժոխքն աչքերուդ խորը վառէ ,
Ուր չըքնաղ բերանդ , անհագ , անամօթ ,
Պիտի սըտէ , պիտի խաբէ եւ ծաղրէ :

Ցուսատու ժըպիտ եւ պատրող հոգի ,
Խըրախուսող նայուածք ու սիրտ հեգնական ,
Բերան մ'որ կ'ըսէ ամէն ականջի .
«Քեզ կը սիրեմ, քեզ միայն, քեզ յաւիտեան».

Ու քոց աչքերէդ խոցուած տըղաքներ
Պիտի հեծեն , պիտի ծիւրին ու մարին .
Եղբայրներ գըժտին պիտի , ամոլներ
Պիտի խըզեն դաշինքն իրենց պըսակին :

Եւ մատներուդ մէջ , այդ շընիկին տեղ ,
Աղւոր աղջիկ , պիտ' այն ատեն ունենաս
Կարմիր տաք սըրտեր , սըրտեր սիրազեղ ,
Զոր ճըմլելով պիտի խընդաս զուարճանաս :

Ու ծաղիկն ու ծովն ու զեփիւռը զով ,
Երկինքն անարատ , թռչունն ու լուսին ,
Ու հըրեշտակներն արծաթ թեւերով՝
Աստուած մը ծընող մօրն երնէկ տըւին :

Մըսուրն երկընքի լոյսով կը շողար ,
Եւ հովիւներուն , մոգերուն մօտիկ ,
Արեւի մը պէս մաքուր ու պայծառ՝
Կը ճառագայթէր Յիսուսը մանկիկ :

Եւ ամպարագին բերկրանքով մ՚հոգին
Սարսռալով համակ , օրհնութիւններուն
Անուշ խունկին մէջ օրուած մեղմագին ,
Մարեամ ժըպտեցաւ՝ ժըպիտով մ՚անհուն :

Բայց ձեռք մը՝ յանկարծ , թաքուն ձեռք մը մութ ,
Հեռուն անդունդ մը բացաւ ըստուերի .
Եւ անդունդն ի վեր՝ լերկ լեռ մը ժայռուտ
Ցըցուեցաւ , ահեղ , կողերով վայրի :

Դալկադէմ լուսնի ճաճանչ մը թեթեւ
Լեռան վրայ ինկաւ . ու սարսափահար ,
Մարեամ հոն կանգուն տեսաւ խաչ մը սեւ
Ուր , մերկ , կ՚արիւնէր Յիսուսն ողբեվար :

Ե

Պզտիկ աղջկան մը

Բազմոցին անկիւնն են դըրեր ըզքեզ ,
Ժապաւէնով ու ժանեակով զարդարուած .
Աղւոր մազերուդ խոպերն ոսկեգէս
Շուրջը դէմքիդ ծաղկի պըսակ են հիւսած .

Աչքըրդ կը շողայ ժըպտով մը մաքուր .
Անմեղութիւն կ'բուրէ ճակատդ քաղխտակ .
Վարդ շըրթներդ , որոնց ամբիծ է համբոյր ,
Չեն բնաւ սըտած , դեռ ըլլալով անդխտակ :

Գիրկդ առած շընիկդ , հետը կը խաղաս ,
Կը քաշկըրտես ականջներէն ու պոչէն ,
Խընդալով՝ կըսմիթ , կռուփ վրան կը տեղաս ,
Ձեռուըներուդ մէջ խաղալիկ մըսեղէն :

Խեղճը կը ճըչէ , կը տապըլտըկի ,
Ու կը ջանայ փախչիլ՝ մատներդ միզելով .
Ջիղերը ծիծաղդ կ'շարժեն աւելի .
Ու կը խաղաս դուն միշտ, զըւարթ, անխըռով:

Բ

Օր մը պիտի գայ ուր քող մ'անծանօթ
Պիտի Դըժոխքըն աչքերուդ խորը վառէ ,
Ուր չըքնաղ բերանդ , անհոգ , անամօթ ,
Պիտի սըտէ , պիտի խաբէ եւ ծաղրէ :

Ցուսատու ժըպիտ եւ պատրող հոգի ,
Խըրախուսող նայուածք ու սիրտ հեգնական ,
Բերան մ'որ կ'ըսէ ամէն ականջի .
« Քեզ կը սիրեմ, քեզ միայն, քեզ յաւիտեան ».

Ու քոց աչքերէդ խոցուած տըղաքներ
Պիտի հեծեն , պիտի ծիւրին ու մարին .
Ծղքայլներ գըժտին պիտի , ամոլներ
Պիտի խըղեն դաշինքըն իրենց պըսակին :

Եւ մատներուդ մէջ , այդ շընիկին տեղ ,
Աղուոր աղջիկ , պիտ' այն ատեն ունենաս
Կարմիր տաք սըրտեր , սըրտեր սիրազեղ ,
Զոր ճըմլելով պիտի խընդաս զուարճանաս :

Զ

Կոհակները

Կ'անցնի սարսուռը մըրրիկին
Հանդարտ անծայ ծովուն վրայէն .
Ջուրերն յանկարծ կը սըրսըփին
Կը դողդըղան ջըղաձգօրէն :

Կը ճեղքըրտուի մորթը կապոյտ ,
Եւ անհամար այդ վէրքերէն
Ճերմակ արեան ցայտքեր փըրփրուտ
Գալարուելով դուրս կը ցատքեն :

Ջուրերուն գոյնը կը փոխուի ,
Լեղակաթոյր , յետոյ կանանչ ,
Ու յետոյ սեւ . ու վիհն աղի
Կը մըռընչէ ահագնագանչ :

Խենդ քլաուններ արտասովոր ,
Ալիքները կը ցատքըրտեն ,
Ջիդիկներով զարմանաւոր՝
Դէպ ի ծովեզըրը կը դիմեն :

Մութ մարտիկներ , վառ ճերմակով
Գարգմանակուած , կը մոլեգնին ,
'Ի իրար հրելով պատըռտելով՝
Կուգան դէպ ի ժայռերն ափին :

Կուգան 'ւ իրենց խոյանքին տակ
Կը խըշըրտան կը ճարճատին
Գայլախազներն որ հոն կուտակ՝
Ջուրին մըղմամբ կը դըղըրդին :

Ու բոլորն ալ՝ կարծր ափունքին
Ջարնըւելով կատաղօրէն ,

Կը քայքայուին ու կը մեռնին ,
Խուրձ մը արցունք վեր ժայթքելէն :

Ինձ կը թուի տեսնել պատկերն
Մարդկային բիւր սերունդներուն ,
Որոնց՝ այսպէս՝ մութ կոհակներն ,
Ատեններէ ի վեր անհուն ,

Կը ծնին , ու բիրտ հովի մ՚ձաղկին
Ցակ գալարուած՝ կ՚ոռնան , ՚ւ իրար
Բըզըքտելով կը խորտակուին
Ափունքին դէմ Մահուան խաւար .

Է

Լանկթիմուրի երազը

Երբեմն երազ մ՚հոյակապ կը լլկէ միտքըս խըռով .
Հողուն ներքեւ , մենաւոր այն խորութեանց մէջ խաւար ,
Կանգնել պալատ մ՚անսահման մորթուած մարդոց կմախքներով ,
Ուր լոյս սըփռեն Ջահ-տըղաք՝ իրենց գըլխով բոցավառ :

Ոսկերակերտ վիթխարի սեղանի մը վրայ դիզել
Ծիրահարի թարմ սըրտեր՝ եփած ձեռքովն աղջըկանց ,
Անվերջ անյագ հեշտանքով ճաշակել ու լափլիզել
Խորտիկն այդ նուրբ , համադամ անզուգական քաղցրութեանց :

Կոչկոճամահ կոյսերու մետաքսակերպ վարսերէն
Հիւսել փափուկ անկողին , ու ՚նկողմանած մեղկօրէն ,
Ունկըն դընել , հոգեզմայլ նըւագ , այն խուլ ճիչերուն

Զոր արձակեն մաղմաղի վրայ խորովուած պատանիք .
Ու խըմել յամր , ումպ առ ումպ , գանկի մը մէջ մինինիկ՝
Զոր բըռնէ մայրն իսկ զոհին , նորածինի մը արիւն :

Ը

Պատուհանին առջեւ, շրջեր սենեակին
Անկիւնը՝ լուռ՝ նըստած, կըռնակը վըտիտ
Ցըւած կակուղ բարձիկներու թանկագին,
Ցըժգոյն աղջիկն ահա կ'հատնի շիթ առ շիթ·

Իր շուրջ, պերճանքը ծիծաղկոտ կը տիրէ.
Գետինը ճոխ գորգեր նաշխուն կը փըռուին.
Վարագոյրները կը թըւին փըրփուրէ.
Ամէն կողմ հոն կ'շողան արծաթն ու ոսկին :

Սեղանին վրայ, դեղի շիշերն ու տուփեր
Կը շարուին իր քով, նուրբ, սիրուն ու ցըրտին,
Եւ ոտքին տակ, նայուածքն էնոր դէմքն ի վեր,
Հիւանդապահը կը սպասէ թաղծագին :

Շատոնց է որ հայլիին մէջ կը վախնայ
Դիտել իր դէմքն, — ուր ծիւրող ախտն իր անհուն
Աւերն անգութ կը տարածէ անխընայ, —
Ա՛փ մը ճերմակ ոսկիին մէջ մազերուն :

Նայուածքներէն ուրիշ բան չէ կարդացեր
Բայց եթէ դառն արգահատանք ու թախիծ.
Ու ձանձրացած, կուսութեան մէջ արդէն ծեր,
Հիմայ մահուան կը փափաքի անձկակիծ :

Եւ ընդհուպ, այդ ձանձրոյթին մէջ մահաբոյր՝
Գիտի, աւմղ, յուշիկ՝ ցընդի ուժասպառ,
Ինչպէս անջուր ամանին մէջ՝ դալկաթոյր
Ծաղիկն հիւանդ որ կը հատնի յամրաբար :

Թ

Մեռելները

Ա

Ձիւնին մաքուր ճերմակին տակ
Գերեզմաննոցը կը փռուի ամայի .
Մերկ ծառերուն մէջէն վըտիտ ըսպիտակ ,
Հովն հեծելով կը սահի :

Ու կը թափին , էջքով մ'անվերջ ,
Աղւոր թեթեւ գընտակիկները բամպակ ,
Յուշիկ յուշիկ օրօրելով օդին մէջ
Շարժուն մըշուշ մը ճերմակ :

Ու շիրիմները լուռ ու՛պաղ ,
Թուփերն ու սեւ խաչերը ցից ու նիհար ,
Կը ծածկըւին կը կորսըւին այդ խաղաղ
Պատանքին տակ դալկահար :

Բընութեան մահն է անսահման
Որ ըսպիտակ իր տըրտմութիւնն ահագին
Կը տարածէ՝ անծայր քօղի մը նըման՝
Մարդուն մահուան վրայ մըթին :

Բ

Ու կը խորհիմ մեռելներուն .
Մերկ ու վըտիտ , անպատըսպար , կը մըսին
Անոնք , հողին մէջ , իրենց սեւ անկողնոյն
Վրայ սարսռալով ցաւագին :

Ու կը կարծեմ լսել հըծծիւնն
Անոնց խեղճուկ ու լալագին տըրտունջին .
«Ո՞ւր տարին քաղցր ու բարեկամ ջերմութիւնն
Արեւուն սուրբ ճաճանչին .

«Մեր քիչ մը շունչն, մեծ, կը սառի . . .
Եւ այս ցուրտին մէջ հընար չէ քընանալ .
Թող գան օրերն ուր գաղջ է հողն ու բարի ,
Երբ կ'երգէ սիւքն իր դայլայլ .

«Մենք զըրկեալներն ենք միշտական .
Մենէ իսպառ գընաց հըրճուանքը կեանքին ·
Եւ հիմայ մեր սիրտն է առանց տաքութեան .
Եւ մերկ , մերկ է մեր մարմին :

«Մենք զըրկեալներն ենք միշտական .
Ու մեր վըրայ լոյս, ջերմութիւն ու ծաղիկ
կ'ուզենք որպէս զի աչքերնիս կարենան
Քընանալ քունը լուռիկ : »

Գ

Բայց գընտիկները , միշտ , առատ ,
Կը թափթըփին , պաղ եւ աղտոր 'ւ անըզգայ .
Ու հետզհետէ կը թանձրանայ անարատ
Անհուն ծածկոյթը թաւշեայ :

Ու միշտ , այդ մեծ պատանքին տակ ,
Գերեզմաննոցը կը փըռուի ամայի ,
Եւ ծառերուն մէջէն վըտիտ ըսպիտակ՝
Հովը լալով կը սահի :

Ժ

Երկու աղւոր աչուկներ
Զիս կարեվէր խոցեցին .
Դաշոյնն անոնց նուրբ բոցին
Եղաւ սրտիս մահաբեր :

Կարծես արդէն իսկ մեռեր՝
Պառկեր եմ ծոցը փոսին .
Երկու աղւոր աչուկներ
Զիս կարեվէր խոցեցին :

Բայց նորէն , խորն ահաստուեր
Այս տըրտմական խաւարին
Երկու լոյսեր կը վառին ,
Ձերդ մութ ծովուն վրայ աստղեր ,
Երկու աղւոր աչուկներ :

ԺԱ

Օրուան գռեհիկ ժըխորէն
Յոգնած , ծարաւ հանգըստեան ,
Կ'երթամ ծովափն ուր կ'երգեն
Ալիքները դիւթական :

Եւ մինչ տակաւ իրիկուան
Ստուերները զով կը մաղուին ,
Մինչ գիշերն իր անսահման
Կը պարզէ թեւը լըռուին ,

Ափունքին վրայ , անբարբառ ,
Կը ծըծեմ շունչը ծովին ,
Եւ կը զգամ որ յամրաբար
Կը թափէ ժանգն իմ հոգին .

Եւ հեշտանքով կ'ունկընդրեմ
Անհուն նըւագը խորին
Ջոր՝ քաղցրութեամբ մը վըսեմ՝
Կը հընչէ քնարը Ջուրին .

ԺԲ

Լուսինը

Ջըմեռուան պայծառ երկընքին մէջէն
Կը թաւալի մեծ լուսինը ոսկի ,
Ու խաղաղաւէտ օդին մէջ ծաւի
Անոր ջինջ շողերը կը պաղպաջեն ։

Գետինն , երէկուան մաղձոտ անձրեւէն
Խոնաւ , կը փըռէ լըճակներ աղտոտ՝
'Ի այդ հայլիներուն մէջ շարժուն 'ւ աղօտ
Լուսնին դէմքն աղնիւ , բիւրապատկօրէն

Կըրկնըւած , բեկբեկ ու ծամածըռւած ,
Կը լըղըրձըւի ու կը տըգեղնայ .
Կը գըռեհկանայ ժըպիտն ամեթխած ։

Ո՛վ սուրբ իտէալ , քու լոյսդ ալ աղւոր
Կը պըղծուի այսպէս երբ հայելանայ
Ամբոխին ծըփուն հոգւոյն մէջ պըղտոր ։

ԺԳ

Երկինքը սեւ թանձըր քօղեր թող հագնի ,
Ողբան , ոռնան ձըմրան հովեր վայրենի ,
Դառնայ բնութիւնն աւեր մ'անհուն ու մըռայլ .
Թող ամէն բան մութնայ , սառի եւ մեռնի .
Կ'ուզեմ սուգով գինովնալ ։

Անձրեւն օդին մէջ թող կախէ երերուն
Վարագոյրներն իր թաղծագին ջուրերուն .
Ցըցուն ծառերը , կըմախքներ մահաքայլ .
Յաւատանջ ծովը մըռընչէ գալարուն .
Կ'ուզեմ սուգով գինովնալ :

'Ի երթամ, մինակ՝ գերեզմաննոց մ'ուր նոճիք
Ուրուներու պէս կանգնին , սեւ ու լըռիկ ,
Մեռելներ , ձեր ոգել ստուերներն երանեալ .
Թերեւըս պահ մ'հանգչի հոգւոյս փոթորիկ .
Կ'ուզեմ սուգով գինովնալ :

ԺԴ

Օր պիտի գայ որ դուն պառաւ ըլլաս պիտի .
Ոսկի մազերդ ափ մը ձիւնի պիտի փոխուին .
Մետաքս երեսդ պիտի թոռմի ու կընճռոտի ,
Եւ աչքերուդ բոցերն ընդ միշտ պիտի նուաղին .

Ձըմեռուան ժանտ գիշերներուն մէջ սառուցիկ ,
Վառարանիդ քով կըծկըտած , մերթ , միայնակ ,
Յանկարծ դողով մը ցընցըւած մելամաղձիկ՝
Պիտ' յիշես սէրըս զոր փըշրեց ձեռքըդ վայրագ :

Պիտի յիշես , ու պիտ' ինքնիրին ըսես . « Ո՛չ ոք
Զիս անոր պէս սիրեց երբէք » . ու պիտի լաս ,
Գալարուած դառըն տանջանքով մը անողոք :

Ես այն ատեն խաղաղ պառկած պիտի ըլլամ
Սեւ հողուն մէջ , 'ւ արդէն ծաղիկ բուսած վըրաս .
Պիտի լըսեմ լացըդ , բայց լուռ պիտի մընամ :

ԺԵ

Սեւ դիմակը

Բարեկենդանն իր կրակոտ բոժոժները կը ցընցէր
Փողոցներուն մէջ ուր հոծ մարդայորձանք մը կ'զեւար .
Տօնն էր յիմար հրճուանքին որ ծիծաղի լայն խուրձեր
Կը ցըրցըքնէր օդին մէջ իր մատներովն անհամար .
Նուագարանի հընչիւններ կ'անցնէին՝ խօլ ու թեթեւ
Ամբոխին մէջ թանձրայորդ , ուր զերդ կայծեր բիւրերփնեան
Կր փաղփէին դիմակներն այդ հոսանքին վըրայ սեւ .
Ու մեծ աղւոր լոյսն անուշ , լոյսը կարմիր Ցընծութեան ,
Կը վառէր աչքն ամենուն : Եւ թաւալող , փըրփըրող
Այդ հեղեղին վրայ մարդոց , Քըմայքն հիմայ , յաղթական ,
Կը բաբախէր իր թեւերը ցոլքերով հըրաշող :

Կորսըւած այդ քաոսին մէջ գոյներու բազմազան ,
Կ'անցնէր ծըպտեալ խումբ մը փոքր՝ երկու բոզի հետ գռեհիկ,
Հետեւելով ծաղկազարդ լաբէռնթայի մը երգին :
Բանւոր , Ձըկնորս , բեռնակիր , էակներ խեղճ ու ռամիկ ,
Որ գոնէ օր մը կեանքի հոգը մոռնալ կը ճըգնին
Գիրկը բարի հաճոյքին որ քաղցր իրենց կը ժըպտի ,
Ու դանդաչկոտ քայլերով կ'երթան , ամենքն ալ գինով ,
Կանչըւըռտելով պոռալով խաղեր ապուշ ու լըկտի ,
Մինչդեռ կիներն իրենց շառ դիմակին տակ քըրքջալով ,
Փօթվելով յուշն իրենց սեւ բաղդին անարգ ու շինծու ,
Փեթթեւաքայլ կը սահին՝ ոստոստումով մը պարի ,
Միամիտ ու սըրտաշարժ ուրախութեամբ մը տըղու :

Յանկարծ , սակայն , կանգ կ'առնեն : Ծիծաղն իսկոյն կը մարի
Զըւարթ խումբին մէջ ամբողջ : Լուռ կը մընայ լաբէռնթան ,
Կը դադրի երգն , ու բոլորն ալ կը կենան փայտացած :
Դագաղ մըն է որ կուգայ . . . Ու կ'անցնի ստուերը Մահուան
Այդ համասփիւռ Խընդութեան շողիւնին մէջ լուացած :
Եւ ինչ դագաղ . . . Պատգարակ մը որուն վրայ տախտակէ
Կոպիտ խոշոր տուփ մը կայ՝ կեղտոտ մաշած ծածկոյթով ,

Ուր փեռթըկուած լաթէ խաչ մը հանգարտիկ կը փըռէ ,
կաթուքներու մէջ մոմի , իր մութ խորհուրդն հոգեթով ։
Եւ երկու խեղճ բանտորներ , ըզգեստներով հինումին ,
կը կըրեն լուռ պատգարակն , առանց երգի ու դըպրի ,
Առանց մոմի , բուրվառի ու տէրտէրի , աւանձին ,
Ամբոխին մէջ եռացող որ տենդագին կը բերկրի ,
Գրեթէ գաղտնի՝ ամօթով՝ սողոսկելով յամրաբար ,
Մըշտըրելով հըրուելով ուրախ մարդոց կոյտերէն ,
Ու ցընծութեան մեծաժխոր այդ համերգին մէջ յիմար՝
Իրենց անձայն սեւ թափօրը քըշելով տըրտմօրէն ։

Ո՞վ է որ այդ բերկրանքի օրը մեռնիլ է խորհեր . . .
Եւ ի՞նչ մահ է որ կըրօնքն իսկ կը լըքէ զանիկա ։
Ցոգնած վըհմտ մը թերեւս , զոր ճըզմեցին էր խոհեր ,
Եւ որ կեանքէն հեռացաւ սեւ գըզուանքով մը հըսկայ .
Ջըրկըւած մը յայտնապէս , կեանքի զոհ մը , դալկահար
էակ մը որ , ճըն շըւած՝ ճակատագրին բեռին տակ ,
Թառամիլը տեսնելով երազներուն իր թըշուառ ,
Գացեր է գըռխը դընել Մահուան բարձին անուշակ ։

Կը կենան պահ մը՝ երկուքն ալ , խըմբակը հըրճուանքի ,
Եւ թափօրիկը մահուան , դիպուածով մը անողորմ՝
Եկած դէմ է դէմ . ու լուռ , սպասելով որ ան անցնի ,
Ետ կը քաշուին զբօսնողներն . դիմակները երփնաթոյր
Կը սեւեռին՝ քարացած կարծես՝ այդ սեւ դիմակին
Որուն տակ Մահն իր անմխ շըրթներո։լը կը խընդայ .
Այդ դըժբաղդներն հոգինուն մինչեւ խորը կը սարսին՝
Եղբայր մ՚, ընկեր մը , թըշուառ մը տեսնելով որ կ՚երթայ . . .
Գինովութիւնն իր շոգին կը թափէ պաղ ըստուերին
Մէջ զոր Մահը յեղակարծ կը ծաւալէ մռայլամած ։

Եւ ըսթափած , դողահար , իրենց աչքերն կը յառին ,
Ծիծաղաշարժ դիմակին տակ՝ արցունքով մը թըրջած ,
Այդ չարաշուք պատկերին որ կը կանգնի իրենց դէմ
Իրենց երազն աւրելով ՚ւ իրենց միտքը բերելով
Մէկ պահիկ մը մոռցըւած կեանքին մորմոքը դըժխեմ ։

Եւ կը տեսնեմ որ իսկոյն , Ջըղուտ ժեսթով մը վըրդով ,
Այրերէն մին կը քաշէ իր դիմակն ու կը նետէ ,
Եւ այս դըժնէ հանդիպմամբ արթըննալով մէկ վայրկեան՝
Երկու քողերը , ցընցուած՝ մահուան դողովն երկաթէ ,
Երեսնին խաչ կը հանեն շարժումով մը ընազդական :

ԺԶ

Ձկնորսները

Ահա հովին տակ 'ւ անձրեւին ,
Աղտոտ ծովուն վըրայ մըթին ,
Խումբ մը ձըկնորս որ , խարխուլ
Նաւակներու մէջ , անդուլ ,

Լուռ , կը տըքնին : Սեւ , կընգղաւոր
Վերարկուներ ունին խոշոր .
Ու կը սպասեն , մատերնին
Թելին վրայ կարթին . . .

* * *

Մենք ձըկնորսներ ենք կեանքի մէջ .
Տառապանքին անգութ անվերջ
Անձրեւին տակ , ու Մահուան
Անդունդին վըրան ,

Նաւակներու մէջ զաղփաղփուն ,
Ցոյսը թիկնոց մեր ուսերուն ,
Կը սպասենք միշտ , երազին
Կարթը ի ձեռին :

ԺԷ

Երբոր կինէն յուսահատած կամ զըզուած ,
Աչուըներնիս կը դարձընենք բընութեան ,
Անկարեկիր կը գըտնենք զայն 'ւ անըզգած ,
Մեզի օտար , ու շա՜տ մեծ , շա՜տ անսահման :

Մեր վիշտը երբ անտառներուն մէջ տանինք ,
Ծառերուն երգն անհաս կը մնայ մեր հոգւոյն .
Մեր արցունքին վերեւ յաճախ ջի՜նջ երկինք
Մը կը տեսնենք , հեգնոտ , անհոգ ու ժըպտուն :

Չէ՜ , այդ անհուն գեղեցկութիւնն անվախճան
Չի դաշնակուիր բաղձանքներուն մեր թըզուկ .
Եւ կը տանջուինք ի տես այդ յաղթ պերճութեան
Որ չի սըղմիր մեր թեւերուն մէջ անձուկ :

Չէ՜ , արշալոյս մը համբուրել չենք կըրնար ,
Ու չենք կըրնար գըրկել աստղիկ մը պըսպղուն .
Մեր սիրտը չի՛ բաւեր ծաղկանց անհամար ,
Ու չենք կըրնար ծովուն ըլլալ տարփածուն :

Ինչ որ մեր խեղճ սըրտին տըրուած է սիրել ,
կինն է , բնութեան մանրանըկարը չընչին .
Աստուած էնոր վըրայ ուզեց ամփոփել՝
Փոքրացնելով՝ ինչ որ կայ գողտր ու նըրբին :

Շիթ մը այգէն քըսեց էնոր վարդ այտին ,
Ծառերուն թաւ մազէն տըւաւ փունջ մ'էնոր ,
Էնոր աչքին մէջ կաթեց պուտ մը երկին ,
Ու դըրաւ մըսքին մէջ ծաղիկները բոլոր :

Բայց , ճըշմարիտ մանրանըկար բընութեան ,
Այդ տիեզերքն՝ ալ համառօտ ու սիրուն
Մնաց անըզգա՜ծ ինչպէս գոհա՛ր անկենդան ,
Հոգւոյն համար ըլլկում , աչքին հեշտութիւն :

ԺԸ

Ծովը

Գիշերին մէջ, երկինքն, հեռուն,
կարմըրեցաւ յեղակարծ.
Ու նայուածքներն անցորդներուն
Հոն յառեցան ըզմայլած.

Պատկերը վեհ էր ու պայծառ՝
Ջուր սեւ խորքին վրայ մութին
Աներեւոյթ ձեռք մը ճարտար
կը նըկարէր հրաշագին.

Ծիրանին յաղթ՝ մանուշակի
Փոշիով մը մանրամաղ
կ'անուշնար հոն, ու նուրբ ոսկի
Ջանակներով ալ նըւաղ:

Եւ ան հըրդեհ մըն էր ահեղ,
Որ հոն, մութին մէջ, վայրագ,
Իր մեծ շունչին տակ բոցահեղ՝
Կը լափէր գիւղ մը համակ:

* * *

Աչքերը որ ըսքանչագին
կը յառին վառ ձեւերուն
Ուր մեծ քերթող մ'իր հոգիին
Թափեր է լոյսը թըրթռուն,

Կ'անգիտանան յաճախ թէ պերճ
Լոյսն այդ՝ ցոլքն է հըրդեհին
Զոր քերթողին հոգիին մէջ՝
կ'արծարծէ ցաւ մը ներքին:

ԺԹ

Երջանկութիւնը

Քաղաքներու ժխորին մէջ տենդագին
Երջանկութիւնը գտնելէ վհատած ,
Դուրս նետուեցայ խաժամուժէն մարդկային
Ու մեր զեռուն կեանքին բաւղէն մըթամած :

Վեր սլացայ տափակ ռամիկ դաշտերէն ,
Ու ըսի՝ «Լեռն անշուշտ գիտէ բոյնն անոր .»
Բայց ինձ ճաղատ տիտանն ըսաւ տըրտմօրէն՝
«Ես լոկ ձանձրոյթըս կը ճանչնամ դարաւոր :»

Թողուցի լեռն ու հովերուն մօտեցայ ,
Այդ խրոխտ ազատ ոգիներուն անսահման ։
Բայց ինձ ըսին . «Մենք հառաչներն ենք հըսկայ
Ցաւերու որ ձեզ միշտ գաղտնիք պիտի մնան :»

Հովերէն վեր ելայ ու վեր ամպերէն ,
Գացի երկինքն ու աստղերուն հարցուցի ։
«Մեր նըշոյլներն արցունքի մեծ շիթեր են» ,
Ըսին Մութին այդ աչուըներն ալ ինծի :

Աստղերէն վեր , անհունին մէջ ամայի ,
Տեսայ Աստուած որ թաղծագին կը խորհէր .
«Երջանկութիւնն ո՞ւր է , ով հայր ,» գոչեցի .
Ու Տէրն ըսաւ ինծի . «Ե՛ս ալ չեմ գիտեր . . .»

Ի

Երգ

Ամառ գիշերով, պայծառ լուսնի տակ,
Եթէ պատահի որ դող մը գաղտնի
Գայ յանկարծ ձեր սիրտը ցընցէ համակ,
Սարսուռ մ'ինքնաբուխ մանուկ հըրճուանքի,
Այդ սարսուռը մի մոռնաք։

Թանձըր մութի մէջ եթէ՝ միս-մինակ՝
Թախիծ մը գըրկէ ձեզ, սեւ համբարու,
Ու յանկարծ առանց պատճառի փափաք
Ունենաք երկար քաղցրօրէն լալու,
Այդ արցունքը մի մոռնաք։

Առտու մը գարնան, համբոյր մ'անգիտակ
Եթէ ակամայ փախչի ձեր բերնէն,
Համբոյր մը մաքուր, քընքուշ, ըսպիտակ,
Դէպ աներեւոյթ էակ մ'օդեղէն,
Այդ համբոյրը մի մոռնաք։

Աւա՜ղ, այս պատիր կեանքին մէջ տափակ,
Ինչ որ կայ միայն ճըշմարիտ ու սուրբ,
Թերեւս այդ յոյզերն են երազունակ,
Անթոյն ու անաղտ տարփանքներն այդ նուրբ.
Այդ սէրերը մի մոռնաք։

ԻԱ

Երազի մը մէջ ձայն մ՚ըսաւ ինծի .
« Կ՚ուզեմ քեզ տանիմ այն աշխարհն աղուոր
Ուր սիրտն է անվիշտ , վարդն առանց փուշի ,
Ուր կեանքն անվախճան տօն մ՚է լուսաւոր .
Արեւն հոն երբեք մարը չի մըտներ ,
Ու մահն այնտեղ ոտք երբեք չի կոխեր : »

Եւ ես պատասխան տըւի այդ ձայնին .
« Ոչ , իմ տառապանքս ես կը նախընտրեմ ,
Ինչպէս ապրիլ կեանքն երբ Անծանօթին
Տենդն ամէն վայրկեան չի ցըցուիր մեր դէմ .
Թող միշտ պայքարիմ , երազեմ , յուսամ .
Թող որ իմ անվերջ իղձովս արբենամ : »

ՏԵՍԻԼՆԵՐ

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄ

Ա

Ինծի կը թուի երբեմն յիշել կեանք մը նախկին՝
Բագրատունեաց մայր-քաղաքին մէջ Հոյաշէն,
Օրովն անուշ մերին Աշոտ Ողորմածին,
Երբ դեռ կ'ապրէր մեր ցեղն իր կեանքը խրոխտօրէն։

Աչքիս առջեւ կուգայ պալատն ամրապայծառ,
Ցաղթ սիւներով, նըրբաքանդակ պերճ որմերով·
Բարի արքան, խաղաղ դէմքովն իր մեծափառ,
Սեղանին գլուխը կը բազմէր հայրագորով.

Իր քով՝ դըշխոն ազնըւագեղ, քընքշահայեաց,
կը նազէր գողտր, եւ իրենց շուրջը բազմաթիւ
Խեղճեր, Հաշմեր՝ սեղանակցիլ հըրաւիրուած.

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄ

Ա

Ինծ կը թուի երբեմն յիշել կեանք մը նախկին՝
Բագրատունեաց մայր-քաղաքին մէջ Հոյաշէն,
Օրովն անուշ մերին Աշոտ Ողորմածին,
Երբ դեռ կ'ապրէր մեր ցեղն իր կեանքը խրոխտօրէն:

Աչքիս առջեւ կուգայ պալատն ամրապայծառ,
Յաղթ սիւներով, նըրբաքանդակ պերճ որմերով·
Բարի արքան, խաղաղ դէմքովն իր մեծափառ,
Սեղանին գլուխը կը բազմէր Հայրագորով.

Իր քով՝ դըշխոն ազնըւագեղ, քընքշահայեաց,
Կը նազէր գողտր, եւ իրենց շուրջը բազմաթիւ
Խեղճեր, Հաշմեր՝ սեղանակցիւ Հըրաւիրուած.

Ես , դեռատի աշուղ , սազիս վրայ մեղմիւ
Կ'երգէի հին երգերն Հայոց . արքան , խոհուն ,
Լուռ , կ'երազէր , ու կը ժըպտէր դշխոն սիրուն :

Բ

Ու կը տեսնեմ ահա պատկերն ալ առնագեղ՝
Մերկ սուրերուն կայծակնացայտ ընդհարումին ,
Երբ Հայ կորիւը կը կանգնէր՝ Թափով ահեղ՝
Վանել ամէն դիւաց խուժող ժանտ Թըշնամին .

Կ'ելլէր արքան իր պալատէն՝ զերդ առտըւան
Քաղցր ըստուերէն կ'ելլէ արեւը փողփողուն .
Դէմքն իր քընքուշ՝ վըճիտ բոցով մ'արիական
Կը ճաճանչէր ու կը վառէր սիրտն ամենուն :

Ու ցեղն ամբողջ կը խոյանար հետն արքային ,
Ծիծաղերես , մահուան մէջէն փառապըսակ ,
Անկախութիւնը պաշտպանել վեհ Քաղաքին :

Ես հոն էի , սուրբ պայքարին մէջ հրափայլակ .
Ըստուերները կ'երգէի հին հերոսներուն
'ի անուշութիւնն հայրենիքի համար մահուն :

Գ

Կը վերյիշեմ այսօր . . . եւ սիրտըս Թունդ ելած ,
Երբ կ'անհետի տեսիլն աղւոր ու Ներկային
Կը տարածուի դէմըս ամպերը մռայլամած ,
Կը դողամ դառն ամօթին դողը ցաւագին . . .

Ջըլլամ պիտի երբեք որ ցուրտ քու շիրիմէդ
Ցաւնես դուն , ով Անցեալ փառքի 'ւ ազատութեան .
Ո՛վ մեծութիւն հին օրերուն , միթէ անհետ
Կորսըւեցա՞ր ու մարեցա՞ր դուն յաւիտեան :

Ա՜խ , ո՛վ դարձնէ պիտ՝ ինծ բամբիշունը երբեմնի ,
Ու փըչէ մէջս աստուածային շունչը Հրեղէն ,
Որ ես գտնամ , ո՛վ իմ ցեղս , ծրգը զարթօնքի ,

Ու ցըցունելով Ըստըրկութեան անարգ մոխրէն ,
Բոցավառուած նորէն խանդոտվըռդ դիւցազնի ,
Վերականգնես արեւուն տակ Ցունդ Հայրենի :

ԵՐԱԶԸ

Ա

Երազ մըն էր դողդոջուն ու դալկահար ,
Ոգի մ'կիսամեռ ,
Ջոր խրիկուն մը լուսնի շող մը նիհար
Ծննեակս էր նետեր :

Կարծես երկայն թաքուն վըշտով մը՝ մինակ՝
Յանձուելէ խոնջած ,
Ծկեր ինկեր էր , ոգեսպառ , տըխրունակ ,
Թեւերը փըրթած :

Գիրկս առի զայն , եւ շոյեցի ընդ երկար
Մարմնիկը հատուած ,
Որուն մէջ լոյսն հիմնայ , հիւանդ , կը դողար,
Ջերդ կանթեղ մ'առկայծ :

Ու սիրեցի , ինչպէս տըխեղծ աղջիկներ
Կը սիրենք՝ գըլխատ .
Սիրեցի զայն , որովհետեւ դըժբաղդ էր՝
Ցաւով մ՝անծանօթ ։

Բ

Շաբաթ մ՚ամբողջ մեր խենդ տարփանքը տեւեց .
Բարձիս վրայ պառկած ,
Գըլխուս մօտիկ , երազն իր ձողը հըծծեց
Խուլ ձայնով մը ցած ։

Կ՚ըսէր ինծի բոլոր իղձերը փըշրուած՝
Իր դառըն կեանքին .
Ու կը պատմէր՝ երկընքին մէջ լուսնամած՝
Իր վիշտը մըթին ։

Ու ես անոր կը պատմէի մեր ցաւերն
Աշխարհի վըրան .
Ու կ՚ըսէի . «Ամէն տեղ , վարն ինչպէս վերն ,
Ցաւն է տիրական » ։

Ու մեր եղբայր հոգիներուն մէջ գորով
Մը ծընաւ անհուն .
Ու ըսփոփանք պահ մը գըտանք իրարմով
Մեր մորմոքներուն ։

Դ

Ինծի յաճախ երկընքին վրայ կը խօսէր՝
Մելամաղձօրէն .
Կ՚ըսէր ինչպէս հոն իրարու կուտան սէր
Աստղերն հըրեղէն ։

« Հոգիներ են , կ'ըսէր , որ ջինջ եթերին
Մէջ կ'ապրին տենդոտ ,
Մեծ յոյզերով լեցուն կեանքով մը խորին ,
Կեանքով մըրրկոտ :

« Սէրն է անոնց տենչն ու Հըրայրքն անյեղլի ,
Սէրը բըռնաւոր ,
Սէրը կոյր , Սէրն անողորմ ու պաշտելի ,
Սէրն ամենազօր :

« Երբոր ժըպտի անոնց , անուշ ու պայծառ՝
Հըպարտ կը վառին .
Ու երբ զըրկուին անոր շողէն բարերար ,
Թօշնած կը մարին :

Դ

«Բայց խոցուածներն այդ մերթ կ'իջնեն երկընքէն
Ձեր երկրին վրայ մութ ,
Ամոքել հոս՝ սըրտի մ'հըպմամբ մարդկեղէն՝
Իրենց ցաւն անդուլ :

« Եւ ատոնց էջքն է որ հոգւոյն մէջ մարդոց
Կը թափէ տըրտում
Անըրջանքներն անասելի , քաղցրաբոց
Խանդերն անպատում :

« Ես այդ դըժբաղդ հոգիներէն մէկն էի .
Անէծք մ'ահաւոր
Խամրեց օրերս , զանոնք դարձուց ամայի
Անապատ մը չոր :

« Բայց մէջս արդէն հուրը տակաւ կը մարի .
Կը զգամ , վերջս է մօտ . . .
Եղբայր , յիշէ զիս՝ պահերուդ մէջ ցաւի՝
Յուշով գորովոտ : »

Ե

Ու գիշեր մ'ան մեռաւ . ի զո՜ւր , ժամերով ,
Ժամերով երկայն ,
Ջանացի տալ արցունքներու հեղեղով
Արթընցընել զայն :

Յետոյ , մինակ , կատարեցի ես , աւա՜ղ ,
Սեւ հանդէսն անոր
Թաղումը , ես քահանայ , ես դիաթաղ ,
Ե՛ս յուղարկաւոր :

Իմ սուգիս մէջ փաթթեցի զայն , ու կերոն
Ըրի հառաչներս .
Եւ ընդ. երկար հեծկլտացի լացի հոն՝
Եղերամօր պէս :

Յետոյ , բացի սիրտս ու այնտեղ թաղեցի
Եղբայրն անկենդան ,
Քովիկն այնքան մեռելներու սիրելի՝
Որ հոն կը քնանան :

ԱՍՏՂԵՐԸ

Ոչընչին ծոցէն դեռ չէր ներշուլած այգն առաջին .
Անկերպարան եւ մըռայլ , քաոսն անծայր կը տարածուէր .
Եւ ահա տենչն արթընցաւ հոգիին մէջ Արարչին՝
Շարժումն կեանքի փոխարկել տըխուր պարապը հրէշաւոր .
Իր մըտքին մէջ տիեզերքը յըղացաւ բովանդակ ,
Յաւերժական իր շըրջանովն , էակներովն , օրէնքներով :
Ձանձրացած իր երկայն մինաւորիկ խոկումէն՝
Անհունութեան մը մէջ սեւ զոր կը լեցնէր իր անձը լոկ ,
Ինքըզինքին տեսարան մ՚ընծայելու համար հաճոյ ,
Կ՚ուզէր ոչինչը զուարթացնել փըթթեցնելով անոր մէջ
Գեղեցկութեան , դաշնակութեան , երանութեան քերթուած մը մեծ :
Ուրուագըծեց Յունն ամբաւ , հիմէն մինչեւ ի կատարն ,
Իր սիւներով , զարդերով , ու բիւրազան բնակիչներով .
Ամէն ինչ նախատեսեց , աւազի մանըր հատէն
Մինչեւ լեռն յաղթանդամ , ցօղի շիթն ու ծովն հըսկայ ,
Արեւուն ջահը վեհանձն ու զով անդորրը գիշերին ,
Ոլացիկ ծառերն հերագեղ , թարմ ծաղիկները տարփոտ ,
Ու նըւագներն հովերուն , ու քաղցրութիւնը գարնան ,
Հասունցընող ամփոփումը փառահեղ ձըմեռին ,
Ամրան բարի ջերմութիւնն ու տօնն աշնան հունձքերուն ,
Ու անասունները բիւրակերպ , իրենց դերովը յատուկ .
Եւ ամենէն վերջ , իբր յանգում , իբրը պըսակ իր գործին ,
Մարդն յըղացաւ , բարձրագոյնն ուրուագըծուած էակներուն ,
Մարդը , որուն լոկ պիտի տար , իբրեւ շընորհ գերագոյն ,
Կայծ մ՚իր հըզօր , ըստեղծագործ ՚ւ ամենահաս հոգիէն ,
Կարողութիւնը Մըտածման , Գիտակցութիւնը լուսաւոր :

Եւ արբշիռ հաճոյքով , գոհ եւ հըպարտ իր ծըրագրէն ,
Արձակից Արարիչն իր « Եղիցի »ն հրաշագործ .
Եւ բոպէի մը մէջ ի լոյս եկաւ աշխարհը բովանդակ :

Բայց անձկութիւն մը , յանկարծ , պատեց հոգին Աստուծոյ .
Ըզգաց սըխալն , աղետաւոր եւ անողորմ , զոր գործեր էր .

Այդ ճամբը բացառիկ , որուն՝ սիրով մը խորին՝
Պարգեւը էր՝ ինչ որ բոլոր մընացեալին էր մերժեր ,
Այդ ճամբը միայն դատապարտուած էր կլքիլ
Անբուժելի դըժբաղդութեան մը բեռին տակ : Միւս բոլոր
Ճամբներն եւ իրերն , անգիտակից ու բնազդական ,
Պիտի հըլու կատարէին դերն որ իրենց էր վիճակուած ,
Առանց ոչինչ ըմբըռնելու , անխուսափելու , անտըրտունջ ,
Մինչդեռ մարդը , խառնուրդ աստուածութեան 'ւ անասնութեան ,
Ունենալով գաղափարն յաւերժութեան եւ անհունին
Ու ըզգալով զինքն անցաւոր ու զաղփաղփուն եւ չընչին ,
Կարօղ յըղանալու արդարութիւնը բացարձակ
Ու կարող նաեւ ամբողջ տիեզերքին մէջ տեսնելու
Անգոյութիւնն արդարութեան , մարդը՝ կեանքին մէջ իր կարճ՝
Բըզըքտըւած հակընդդէմ ձըգտումներէ տիրական ,
Տառապէր պիտի վայրագ տառապանքով մը ներքին ,
Տառապանք անդարման , որ տըրտմութիւնն իր դըժընդակ
Տարածէր պիտի համայն տիեզերքին վըրայ անիմաստ ,
Մըթընցընէր պիտի զայն , ընէր զայն գործ մը վիժած . . .

Ու Արարիչը պահ մ'արդէն կարծեց լըսել ճիչն անէծքի
Զոր անթիւ սերունդները մարդկային՝ դարէ ի դար՝
Ապագային խորերէն իր ճակատին կ'արձակէին . . .

Սակայն ստեղծուած էր աշխարհ , եւ անհընար էր այլեւս
Ուղղել սըխալն ահաւոր : Մեծ տըխրութիւն մը սեղմեց
Սիրտն Արարչին : Ու լացաւ : Մըթութեան մէջ միջոցին ,
Ինկան հըրեղէն արցունքներն աստուածային աչքերէն :
Ահա ինչպէս ծընան աստղերն , 'ւ ահա ինչու լոյսն անոնց՝
Խորհըրդաւոր է եւ վեհ , եւ մինքան ալ թախծագին :

ՄՑՈՒԵՐՆԵՐԸ

Այն տեղը մութ է , ամայի եւ լռին .
Հող մը ամուլ , ուր ոչ մէկ խինդ կը ցողի ,
Ուր չի շողար ծաղկին ժըպիտն ու ծառին :

Երկինք մը ցած ինչպէս ձեղուն մը հիւղի
Ու տձիրի պէս սեւ . օդին մէջ՝ անվերջ
Կը ծածանի փըտտումի հոտ մը լեղի :

Ձեռքըս որ , կոյր , կը խարխափէ մութին մէջ ,
Երբեմըն ցուրտ կը զգայ քըրտինք մը խեղոտ
Ձոր կը թափեն պատեր մըռայլ , հին ու գէջ :

Սըրունքներուս մէջէն մուկեր գարշահոտ
Կը վազվըռտեն , եւ ոտքիս տակ թանձր օձեր
Իրենց մարմինը կը քաշեն բազմայօդ :

Գըլխուս վերեւ , մերթ , չըղջիկներ՝ ծանր ու ծեր՝
Կ'անցնին անձայն . շըրջմոլ հուրեր նըսաղուն
Կը թըռչըտին , մեղամաղձիկ , յամրօրէն .

Եւ միայնակ կը թափառիմ այդ անհուն
Այրին մէջ ուր արհաւիրքներ կը բնակին
Եւ ուր կ'տիրէ սառուցիկ շունչը Մահուն :

Եւ ահաբեկ , մարմինս համակ սարսռագին ,
Կը հարցընեմ . «Ո՞ւր եմ , ո՞վ զիս բերաւ հոս .
Ի՞նչ է այս տեղն որ նըման է Դըժոխքին » :

Կ'արձագանգէ ձայնիս խորինն այն քաոս .
Եւ ըստուերներ յանկարծ մութէն կը յառնեն ,
Կիներ որոնց լանջն ունի վէրք մըշտահոս .

Ճերմակ քօղեր վար կը կախուին ճակատնէն՝
Ուր կը կրրէ անձնիւրն աստղիկ մ՚աղուալոյս .
Ու դողդոջ են, վրտիտ, տրխեղծ, տրժգոյն են :

Կը մօտենայ մին , աչքերով մըշտակոյս ,
Կուրծքին վըրայ ծալլած թեւերը նիհար ,
Դէմքն համակուած ցաւով մը ցուրտ եւ անյոյս։

Կը հարցընեմ . «Ո՞վ ես , աղջիկ դալկահար .»
Եւ էն . «Ես Սէրն եմ, կը հըծծէ խուլ ձայնով ,
Երազանքը զիս խոցեց մեռցուց չարաչար :»

Երկրորդ ըստուեր մը կը սահի ինչպէս հով ,
Ըստուեր մը նուրբ ու թափանցիկ ու տըմոյն ,
Եւ իր բերնին շունչն հոտաւէտ է եւ զով .

Կուգայ , սպիտակ՝ թեթեւ ամպի մը հանգոյն ,
Ու կը նայի աչքերուս մէջ շեշտակի .
«Ո՞վ ես դուն որ անմեղութեան ունիս գոյն :»

— «Ամեն մ՚աղուոր , հըզօր էի՝ հրեշտակի
Պէս՝ երբ մարդոց մէջ պարզ , վըճիտ էր հոգին .
Հաւատքն եմ ես , դուստրը երկրի 'ւ երկընքի »

Երրորդ մը, խրոխտ, աղնըւազեղ, տըրտմագին ,
Իմ առջեւէս կ՚անցնի յամր , ու կը գոչեմ .
«Ո՞վ ես դուն . Ո՞վ է քեզ մատներ խաւարին :»

— «Ես Քերթութիւնն եմ. անցքիս վրայ օղաձեմ՝
Կը թօթվէի չինչ հըրճուանքներ գերագոյն
Գեղեցկութեան . ուժթափ՝ հիմա կ՚դանդաչեմ

Հեղձողական ստուերներու մէջ մահագոյն :»
Կ՚անցնի ուրու մը կապտաչուի . «Ո՞վ՝ ես դու:»
— «Ես Պատրանքն եմ, կը բուժէի ցաւն հոգւոյն:»

Անգայտ ըռատուեր մ՚ալ վարդերանգ եւ աղու ,
Կ՚պատասխանէ իմ հարցումիս անփոփոխ .
— «Երազն եմ ես , սըրտին թըռչունն երկնաչու:»

Եւ ուրիշներ ալ դեռ կուգան խուռնամբոխ ,
Հէք մեռելներ որ անցեալին վրայ կ՚ողբան
Եւ որոնց կեանքը Ջարդն ըրաւ ոտնակոխ :

Բայց ահա կին մը , քալուածքով յաղթական ,
Ծըփուն մարմնով՝ մ՚օձագալար ու նըրբին ,
Կուգայ՝ գոռոզ ու նենգ ժըպտով մ՚հեգնութեան :

— «Ո՞վ ես դուն:» — «Ես Թագուհին եմ այս վայրին.
Միակ Ոգին եմ որ ողջ է եւ որուն
կը հնազանդի հիմայ սիրտը մարդկային .

Տարակոյսն եմ ։» — «Բայց ելքն ո՞ւր է , գըթութիւն ,
Ելքն այս բաւղին ուր ամէն յոյս է մեռած . . . »
Ոչ մէկ ձայն ինձ պատասխանեց , եւ անհուն

Խաւար մ՚իջաւ ծածկեց ամէն բան յանկարծ :

ՄԱՅՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Դուն նըստեր ես ճամբաներուն անկիւնը .
Մազերդ ի վար իջեր կախուեր է ձիւնը .
Մարմնոյդ վըրայ կը փտտանան մութ խոցեր ,
Եւ աչուըներդ արիւնի լիճ են դարձեր :

Ո՞ր չար պարիկը փետեց թեւը բաղդիդ . . .
Ո՞վ՝ տեսնելով քեզ տառապեալ ու վըտիտ՝
Պիտի յիշէ որ դուն երբեմըն հըզօր
Աղջիկն էիր սէգ աչքերով լուսաւոր :

Կը ծըփային մազերդ ինչպէս դրօշ մը լայն
Ազատ լերան մէջ ուր հոգիդ մեծաձայն
Կը մըռընչէր խոյանալով սարէ սար .
Ու ծոցդ՝ հըպարտ՝ մեղր ու կաթով կ՚ուռճանար :

Քեզ ցանկացին յեղուզակները բոլոր ,
Պաշարեցին քեզ ոսոխներ ահաւոր .
Երկայն տարին ոգորեցար կըռուեցար ,
Մինչեւ՝ ալ խոնջ՝ ինկար գետին ուժասպառ :

Եւ քու հոգիդ արդասանդ էր ու բարի՝
Կործանարար ուժերուն մէջ վիթխարի .
Դուն կեանքի ծիլ մ՚աւելցուցիր աշխարհին ,
Մատներդ հողէն գեղեցկութիւն հանեցին :

Դուն Անահիտն էիր խաղաղ աչքերով ,
Ոսկիամայրն էիր պայծառ լանջքերով .
Ծոցէդ բարիք , նայուածքէդ լոյս կը տեղար ,
Շըրթներըդ դաշն էին եւ ձեռքըդ ճարտար :

Եկան խուժերն ու ձեռքիդ կապ անցուցին ,
Բըզըքտեցին , աղարտեցին ծոցդ անգին ·
Եւ բիւրախոց դարձար դուն Մայրը կարմիր ,
Գողգոթային ճամբուն վըրայ ծընրադիր :

Ինչ գեղեցիկ, ինչ քաջ եղար ցաւին մէջ...
Աղէտքին տակ հոգիդ մնացեր էր անշէջ.
Կարծես լուծեր կոտրտեցիր, ու մահէն
Քանի՜ անգամ՝ ոտքի ելար դուն նորէն:

Աչքերդ Լոյսին կը սեւեռէր անդադար.
Միտքերդ, խիզախ, Նոր Աշխարհին կը դառնար.
Ու դարերով յամառեցար, առանձին,
Թումբ ձեւանալ ասիական հեղեղին:

Մեծցաւ հեղեղն ու զգետնեց քեզ՝ մոլեգին,
Ու մարեց բոցըդ Թափօրին իր ալիքին:
Ջրատակեան, խաւարին մէջ՝ հողամած՝
Միշտ կենդանի, դուն սպասեցիր գալարուած:

Գիշեր ատեն, մերթ հին շիրմաց խաչերը
Կ'երերային, եւ Մասիսի քաջերը
Մութին մէջէն կը շողային բարկաճայթ,
Աչուըներնէն արձկելով շառ. ճառագայթ.

Օդին մէջ խուլ կը թընդային թըմբուկներ.
Դուն, գող ելած, կ'առնէիր պահ մ'աչքերդ վեր,
Ու վըրդոված կը նայէիր լեռներուն.
Ոչինչ, բայց մութը ծանր ու պաղ լըռութիւն...

Ու մ'ալ՝ ցաւի ցընցմամբ մը մէջ անսահման՝
Յըցուեցար՝ մեծ ճիչով մ'անձկոտ ընդվըզման.
Աշխարհ ձայնիդ խուլ մընաց. ու Բիրտ Ուժին
Կոյր դարշապարը ճըզմեց ճիգըդ քուկին:

Ծանր հուրերու մէջ ճիւաղներ ցատքեցին,
Սիրտդ այրեցին եւ աչուըներդ փորեցին.
Յաւէտ վանուած, հովերուն տակ մընացիր,
Մերկ տարածուած, չորսդիդ արիւն ու մոխիր...

Հիմայ նըստեր ես , ցաւագին ուրուական ,
Աւերներուն պատկերին մէջ տըխրական .
Կը խածկըռտէ վէրքերըդ հովը սառոտ .
Արիւն կ'իյնայ խեղճ ծիծերէդ կաս-կապուտ :

Դանդաղօրէն կը ժաժես գլուխդ ու կուլաս ,
Ու ցած անուշ ձայնով օրօր կը կարդաս
Զաւկըներուդ որ արիւնին մէջ ինկան
Եւ անոնց որ չորս հովերուն ցըրուեցան .

Օրօր կանանչ արեւներուն , լուսաւէտ
Աչուըներուն որ մարեցան առ յաւէտ ,
Եւ անոնց որ դեռ կ'ապրին ու կը տանջուին
Զընտաններուն մէջ ու մըռայլ աքսորին :

Հերի՜ք , հերի՜ք . . . այդ օրօրդ ծոր է մահու .
Հերի՜ք , մենք նոր օրօր ունինք երգելու .
Պիտի երգենք օրօրն յոյսին ու վրէժին ,
Ու մեռելներն պիտի հողուն տակ սարսին . . .

Հերի՜ք, հերի՜ք ... վեր առ գըլուխդ ու մի լար .
Ցաւը սուրբ է , ցաւը՝ մեծ ու փըրկարար .
Ոչինչ կայ վեհ քան խաչին տակ զոհն արի .
Գիշերին մէջ կը հիւսուի լոյսը բարի :

Շատ դահիճներն ու քանդողները մըթին
Փոշիի պէս պիտի անցնին ու ցընդին .
Ու մոխիրին մէջէն ելլես պիտի դուն ,
Ցաւապանքէն նորոգուած ու շողշողուն :

Մի՜ լար , մի՜ թոյլ մազերդ հովուն տարտըղներ ,
Մի՜ լար , մի՜ խեղճ գըլուխըդ վար կործաներ .
Ճանչցիր դուն քեզ , ժողվէ՛ աւիւնըդ ցիրցան .
Հերի՜ք ուժերդ օտար տան սիւն կանգնեցան :

Հանգիստ տըժգոյն եղբայրներուն որ ինկան .
Ելի՛ր , օրհնէ մեզ , տարածէ մեր վըրան
Թեւերդ անհուն : Թող մեր արիւնն ու հոգին
Քու արեւուդ մատաղ ըլլան ու ցամքին :

Մութին մէջէն պիտի ցըցուիս յաղթական .
Աչքերդ աստղեր պիտի դառնան՝ ու ցոլան .
Վէրքերըդ վարդ պիտի ըլլան հոտաւէտ ,
Ու լոյս պիտի թափի ճերմակ մազերէդ :

Պիտի կանգնիս ճամբաներուն բերանը ,
Պիտի քանդես Բըռնութեան սեւ խորանը .
Ոտքի ելի՛ր . ցաւերդ երկունքն են հըսկայ .
Ո՛վ Մայր, աշխարհ մը ծոցիդ մէջ կը խըլըրտայ :

1897

ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ

Սեւ կամարներուն տակ այդ մըթխարի Հիւանդանոցին
Որուն հիմունքներն Աղէտքը դըրաւ ,
Եւ որուն կատարը կը ծածանի դըրօշը Մահուան ,
Կը հեծեն , անդուլ , էակներ անթիւ:

Անիծուածներուն տունն է ատիկա,
Տունն ուր կը բանտուին հոգիներն անբաղդ
Զոր ճակատագրին մէկ քըմահաճոյքը վայրագ ու խօլ
Ոչինչին խաղաղ ծոցէն դուրս քաշեց ,

Տունը դըժընդակ ուր կը ծամածուին , կուլան , կ'արխընին
Բոլոր երեսներն Ապրելու Ցաւին :

Սա մարդն , հոտ պըրկուած , վիրաւոր կուրծքով ,
Ոսկերը կըքած՝ կարծես կրանիտէ լերան մը ներքեւ ,
Եւ որուն ձեռքերը կը դալարուին
Դէպ անտես ցընորք մ'ազատ երկընքի ,
Ըստըրկութիւնն է՝ աչքերով յոյսի եւ կատաղութեան ·

Անդին , սա վըտիտ դէմքը ժանգոտած
Որ՝ յաւերժական ժանտ մըղձաւանջով մը հալածատանջ՝
Կը բըզըքտըլի թոյնով մը ներքին ,
Բըռնութիւնն է, պաղ քունքերով , անքուն, անլոյս աչքերով :

Այդ կինն անճոռնի անդամներով , կոշտ միսերով տըձեւ ,
Որ՝ մինաւորիկ՝ անկիւն մը խըրած՝ խուլ կը հեծկըլտայ ,
Դէմքն իր երկու խեղճ ձեռքերուն ներքեւ ցաւագին ծածկած ,
Տըգեղութիւնն է : Եւ սա ներդաշնակ աղջիկը խըրոխտ
Որ՝ տենդոտ ձեռքին մէջ աղետաւոր հայելին սեղմած՝
Կը փընտռէ անոր մոգական ջուրին մէջ մութ խորշոմներն
Ու ճերմակ մազերն ու բոլոր աւերն
Որ դարանակալ կը սպասէ թաքուն՝
Իր մարմնոյն պատիր շըքեղութեան տակ ,
Գեղեցկութիւնն է՝ իր քայքայումին վախովը լըլկուած :

Հոս՝ Ապուշութիւնն է որ իր պարապ
Ու շուարած աչքերը կը լայնցընէ ·
Հոն՝ Ցիմարութիւնն է որուն քըրքիջն
Ահեղ կը թընդայ , փըլատակներու մէջ պարող գինով
Ոգիի մ'ինչպէս երգը մոլեգին :

Ահա Սուգը , ծանր ու լուռ , խուսափած
Ըստուերի մը հետքը փընտըռելով ·
Եւ նախանձն ահա ,
Թունոտ թարախով լորձնած իր բերնովը մեծագալար .
Սէրն իր մերկ տրոփուն սըրտովն անսահման՝
Նուրբ ու ծաղկամորթ , դանդաղ ըսպաննող օձերով ուռած :

Ծերութիւնն ահա՛, կըմախք ողորմուկ ու ծիծաղաշարժ ,
Եւ Աղքատութիւնն , ուրուական գազիր եւ զարհուրելի ·

Աղջամղջահոծ անկիւններու մէջ կը զեռան Ձեւեր
Բըստմընատեսիլ ,
Կանանչ աչքերով Մոլութիւնները ,
Կարմիր մազերով Ոճիրներն , անգոյն պաղ Անձկութիւններն ,
Ու կապարաթոյր Ձանձրոյթը խոնաւ ,
Եւ հովերու պէս ունացող երկայն Վըհատութիւններն :

Այս բոլորը խառն ի խուռն կ'ալեծփի
Ցանը մէջ ըղձնէ ,
Ու կը պոռչըտայ այս բոլորն . այլ ձայն մը կը բարձրանայ
Բոլոր ողբերուն ու գոչիւններուն վերեւ տիրական .
Եւ ատելութեան աղաղակն է ան
Զոր մահճէ մահիճ բոլոր հիւանդներն իրարու կ'ուղղեն :

Բ

Արդ , երբեմըն կին մը կուգայ կ'անցնի Հիւանդանոցէն .
Գեղեցկութիւնէն աւելի աղւոր ,
Դիցուհւոյ նըման շըքեղահասակ ,
Ըսփոփանքի գոյն մազերով , յոյսի գոյն նայուածքներով ,
Անսովոր ու քաղցըր կին մը , ճերմակ
Քօղերով պատած :

Թեթեւագընաց՝ անկողիններուն քովէն կը սահի .
Կանգ կ'առնէ երբեմըն հիւանդներուն սընարին մօտիկ ,
Ու անոնց ցաւերուն վըրայ կը հոսէ
Մեծ խաղաղութիւնն իր ջինջ քօղերուն
Եւ անուշութիւնն իր աչուըներուն պայծառ երկընքին :

Լայնբաց վէրքերուն վըրայ իր ժըպիտը կը ծաւալէ ,
Տենդոտ ճակատներն իր խոպոպներովը կը փայփայէ .
Իր շունչն օդին մէջ զովութիւն կ'ցանէ

Ու կը խընկէ զայն ։
Եւ հռընտիւններուն վըրայ գըլխահակ՝
Օրօր մը կ'երգէ ։

Եւ իր լայն օրօրն ըսել կը թըւի
Թէ Աղէտքն ըսկիզբն ինչպէս եւ վախճանն է համագոյից ,
Եւ թէ էակներն , եղբայր՝ համասփիւռ Դըժբաղդութեան մէջ,
Պէտք է որ սիրեն զիրար 'ւ իրարու վըրայ կըրթընին ,
Եւ որպէս զի ցաւը մոռնան կեանքին՝
Պէտք է գինովնան երազով մը մեծ քան կեանքը համակ ։

Ամէն բան էնոր մէջ կը հակասէ այդ տանը մըռայլ
Դաժան օրէնքին .
Էն կարծես հեռու աշխարհէ , ուրիշ աշխարհէ մ'կուգայ .
Ու ճակատագիրն ինքն իսկ է թերեւս ,
Որ կ'յածի տըրտում՝
Այդ աններդաշնակ տան մէջ անիմաստ
Զոր այժմ կը զըղջայ ստեղծած ըլլալուն ։

Էն Այցելուհին է խորհըրդաւոր 'ւ անըմբռնելի ,
Հիւանդապահն է՝ հըրեշտակային եւ մայրագորով ,
Որուն անցքը լոյս կը ցըրցըքնէ մերթ
Հիւանդանոցին անզըւարթ ու փուտ մըթնոլորտին մէջ .
Եւ իրենց տըխեղծ լեզուով՝ հիւանդներն
Էնոր ԳԸԹՈՒԹԻՒՆ անունն են տըւած ։

ԳԻՇԵՐԻՆ ՄԷՋ

Ա

Գիշերին մէջ

Գիշերին մէջ, ծովափ գացի
Ու սեւ տխսայ ջուրերը լուռ,
Ու սեւ ջուրերն ըսին ինծի.
«Եկուր, եկուր...»

Գիշերին մէջ, աչքերու պէս՝
Կը շողային [illegible] փայլով.
Ու կ'երգէին՝ «Հոս կ'վայելես
Մեծ սէրը զով :»

Գիշերին մէջ, թեւերու պէս՝
Գորովանքին երկընցնալով,
Կը հըծծէին. «Հոս կը գըտնես
Քունն անխըռով :»

Գիշերին մէջ սըրտիս ներկուն ,
Խղճ մը ծընաւ լըսել կոչին ,
Երթալ հանգչիլ ծոցը ծովուն
Խաղաղ մահճին :

Բայց գիշերն այն քաղցր էր . քընքուշ
Սիւք մը ճակատըս կը շոյէր .
Կը ժըպտէին աստղերն՝ անուշ
Զերդ քրոջ աչքեր :

Ուժըս կորաւ . « Գուցէ ծովն ալ
Սուտ կը խօսի , աշխարհ անվերջ
Սուտ մ'է , » ըսի , ու փախայ՝ մնալ
Գիշերին մէջ :

Բ

Մահը

Միս-մինակ , անխօսուկ , աչուըները մարած ,
Ցըրտագոյն ճամբուն մէջէն , Մահը կ'անցնի կ'երթայ .
Մազերն հովուն կուլան . ու ձեռքը՝ կիսաբաց՝
Խաշխաշներ կը թօթվէ իր քայլերուն վըրայ .

Գ

Իմ սիրտս

Իմ սիրտըս տուփ մըն է խոր
Ուր քովէ քով եմ շարեր ,
Ինչպէս չորցած թիթեռներ ,
Մեռած սէրերըս բոլոր :

Ոմանք գոյնով երկընքին ,
Ոմանք ծաղկի երանգով ,
Կան որ ցոլքեր ունին զով ,
Ոմանք ալ ցուրտ, խաւարչտին:

Ոմանք հին են ու փըտտած ,
Ուրիշներ թարմ տակաւին ,
Եւ կան որ դեռ արիւնին
Իրենց վրայ բիծն ունին թաց :

Նըշխարներն են իմ հոգւոյս
Վաղամեռիկ խանդերուն ,
Որ ապրեցան անգարուն
Ու կ'նիրհեն այժմ քունն անլոյս·

Մերթ , գողունի , կը բանամ,
Մենութեան մէջ գիշերին ,
Նուրբ կափարիչը ներքին ,
Եւ գունաթափ ու թառամ

Դիակներուն վրայ անգին՝
Արեւազուրկ զաւկներուս ,
Կ'երգեմ , դըժնէ եւ անյոյս ,
Սուգին օրօրը մըթին :

Դ

Ցայգերգ

Ջութակներու գըռեհիկ ու ցաւագին
Հեծիւնին մէջէն՝
Լալկան հոգին դաշնակին
Կը կողկողի արցունքներով որ շիթ առ շիթ կը հընչեն ..

Հոծ մարդկութիւն մը , անորոշ , անծանօթ ,
Չորսդիս կ'ոռնայ կը խընդայ .

Սըրճարանին քըրտնած օդին մէջ հեւքոտ ,
Ուր կը վառին սուտ շըրթունքներն էգերուն՝
Արուներու նայուածքին տակ մոլորուն ,
Ցած հըրճուանքի խըժոռ մ՚յամառ կը թընդայ .
Ու հոգիիս պաղ պարապին մէջ աղօտ
Ջանձրոյթ մը խուլ կը հընդայ :

Դուրսն , ամպոտած աշունէն անդին , լոյսեր երերուն .
Կարմիր լոյսերն անցնող տմնդոտ կառքերուն ,
Ու խըռպոտ ձայնն ահագին՝
Զըլախտաւոր , քընատ , կատղած քաղաքին . . .
— Լոյսեր , շարժում ու ձայներ ,
Կեանքին խոշոր զաւճշտը . . .
Թանձր անձկութիւն մը կը դիզուի կուրծքս ի վեր .
Զուլթակին ողբն հիմայ , անոր սուր շեշտը
Կը ցաւցընէ սիրտս որպէս թէ զայն խածնէր :
Աչքիս , տարտամ պատկերներով յեղյեղուկ ,
Կ'ընդերեւան գունատ ձեւեր խուսափուկ ,
Ձեւեր շըփոթ , գաղափարի ըստուերներ ,
Ձեւեր ահեղ , խորհըրդաւոր , ծաղրելի . . .
Ու մեծ խոնջէնք մ՚ուղեղիս մէջ դանդաղօրէն կը հալի :

Ա՛խ , խեղճ հեշտանքը չինծու . . .
Դէմքերը վատ՝
Կեղծ լոյսին տակ , մըթնոլորտին մէջ յայրատ :
Ա՛խ , անիմաստ այս յոգնութիւնն ապրելու . . .
Ու կը խընդան ատոնք , անդուլ կը խընդան ,
Ապուշութեամբ գինովցած . . . :
Ու կը տեսնեմ ահա կանգուն՝ մեծաբաց՝
Ցանկութեամբ վառ աչուըներուն վերեւ՝ նայուածքը Մահուան
Շուրջըս երկայն կ'իյնայ ըստուեր մը պըղտոր .
Կը տըժգունին յանկարծ լոյսերը բոլոր .
Դէմքերը , պաղ ու դեղին ,
Ուրուականներ կը թըւին .
Օդը դիակ կը հոտի . . .
Ու կը փախչիմ , առանձնութեան ու խաւարի անօթի :

Ե

Օրերը կը հոսին մութ Յաւերժն ի վար .
Իրերը կը դառնան անվախճանաբար .
Եւ տիեզերքին մէջ անծայրապարփակ ,
Կեանքն ու Մահն յաւիտեան կը պագնեն զիրար :

* * *

Երգ մըն է տարտըղնած , որ աւարտ չունի .
Մեծ առկախ տուն առանց ծածքի եւ սիւնի :
Եւ էութիւնն ամբողջ , շարժումէն յոգնած ,
Աչք մըն է մըշտաբաց , միշտ կարօտ քունի :

* * *

Ոչինչին ծոցին մէջ՝ փոշին կը պարէ .
Ոգի մը խելագար՝ պարը կը վարէ .
Եւ անիմաստ հեւքոտ պարին մէջէն՝ միշտ
Կը սուլէ Ձանձրոյթին հովը կապարէ :

Զ

Գըլուխս , աւաղ , դըժոխք մըն է հըրավառ ,
Դըժոխք մ'անհուն՝ ոլորտներով անհամար .
Կը զգամ ամբողջ հոն մարդկութիւնն ալեւոր
Որ կը վառի իր ցաւերով դարաւոր :

Ծանր, ահագին ու բոցակէզ, կը ճնշէ
Մարմնոյս վըրայ, կը լափէ զայն կը մաշէ,
Ու կ'տարածէ վայրագ հըրդեհն իր մըթին
Ամբողջ կեանքիս վըրայ 'ւ ամբողջ աշխարհին . . .

Ա՜խ, կարենալ ապրիլ առանց խորհելու,
Ըլլալ ծաղիկ կամ խոտ կամ քար կամ առու,
Ապրիլ առողջ, անգիտակից ու հանդարտ,
Կեանքով մ'որ պարզ ըլլար, անուշ ու զըւարթ :

Է

Ծովուն

Չէ, չեմ սիրեր որ քընանաս ծուլօրէն,
Աղւոր լազուարթ մարմինդ անշարժ տարածած .
Չեմ ուզեր որ քեզ տիրէ մարդն անօրէն
Եւ ըզբօսնու քեզմով՝ անվախ, անկասկած :

Չէ, ըստրուկ չես դուն, խաժահեր թագուհի .
Քեզ համար չեն թըմբիրը վատ եւ պախուրձն .
Ելիր, ձայն տուր ալիքներուդ ամեհի,
Ու վեր ժայթքէ անանց ճերմակ-կապոյտ խուրձն :

Պատռէ ծայր լայն պատմուճանդ այդ նըրբին,
Ու կանանչցիր, սեւցիր . այդ մեղկ ժըպտին տեղ
Թող անսահման դէմքիդ վըրայ՝ մոլեգին՝
Ցոյց տայ մահուան ըսպառնալիքը ահեղ .

Գոռա, ցատքէ, եղիր անհուն կատաղին,
Գիրկ դալարէ մըռայլ սիւներըդ ջուրի .
Փըրփուրներուդ ճերմակ լորձունքն ափունքին
Նետէ մըռընչմանըդ հետ՝ անէծք վըթխարի :

Որչափ ունիս աղիքներուդ մէջ զայրոյթ
Ինչ արհաւիրք որ ունիս սեւ վըհիդ մէջ,
Որոտումին մէջ պայթեցուր ջուրերուդ
Ու խօլական ոստումներուդ մէջ անվերջ:

Թող սահանքներն անհուն բացուին երկընքին,
Թող թափի ծոցդ հըսկայ անձրեւն ընկլուզող,
Ու լեռնաձեւ կանգնած ջուրերդ ահագին
Թող գան խեղդել մարդն եւ իր կեանքն երկրաւոր:

Թո՛ղ ջընջըւի աշխարհ մ՚ուր, լի՛րբ, կը տիրէ
Կեղծիքը վատ ու չարութիւնը գըձուձ,
Ո՛րջ նենգութեան ուր ո՛չ մէկ սիրտ կը սիրէ,
Ուր կը սիգայ՝ յաղթող՝ Ոճիրն հինաւուրց:

Տես սա ճըղճիմ եռուզեռումն աղտեղի՝
Ծիծաղաշարժ էակներու իմաստակ,
Որոնց հոգին կը լեցնէ հեռը լեղի՝
Եղբայրութեան սուտ քօղին տակ կապուտակ:

Կը ճըգնին շանթը զըսպել, հուրը գերել,
Ու քեզ լուծի տակ առնել, ծո՛վ անարատ.
Եւ կը թողուն իրենց պիղծ սիրտն անարգել
Իր փըտութեան կատարել գործը յայրատ:

Կը սընանին անօթութեամբն ուրիշին,
Ու կը հըրճուին իրենց եղբօրը ցաւով.
Կը կոխոտեն անմեղն անզօր, կը քըծնին
Գարշապարին շուրջ անոր որ է ուժով.

Սուտը լըկտի ու կոտորածը վայրագ
Իրենց հոգւոյն հեշտանքներն են գերագոյն.
Ու երբ իրենց մէջ յառնէ մերթ անապակ
Էակ մ՚ազնիւ, խաչ կը հանեն զայն իսկոյն.

Ու որպէս զի չըքմեղացնեն արեանի
Իրենց ծարաւն անասնական, կը հնարեն
Եւ աստուածներ արիւնկըզակ, վայրենի,
Ու անոնց անուամբ իրար անվերջ կը ջարդեն.

Ծո՜վ, ծո՜վ, ցըցուէ՛, եղի՛ր Ուժը վրէժխնդիր,
Խուժէ՛ երկրիս վրայ եւ քանդէ՛ զայն իսպառ.
Ու մարդն անարգ եւ այս աշխարհը զազիր
Վերընկըղմին թող քաոսին մէջ խաւար:

Ը

Ձանձրոյթը

Ձանձրոյթը հիւանդ աղջիկն է դալկահար.
Կեանքին շուրջ անձայն կը յածի յամրաբար.
Երբ անոր մատներն հըպին մեր քունքերուն,
Կը հալի մեր սիրտն ինչպէս մոմ մը նիհար:

Աչքերը մորած կարմիր են կապտորակ,
Ինչպէս լապտերներ աշնան մըշուշի տակ.
Ձեռքերը պաղ են, ժանգոտած գոյներով,
Եւ երբոր շարժին, անձրեւ կուգայ բարակ:

Կուրծքը երբ բանայ, ծիծերը լիճեր են,
Մեռած լիճեր են՝ ուր վարդեր փըտտեր են.
Ցըժգոյն բերնին վրայ Մահն իր բոյնն է դըրած.
Սարսուռ մ'արբեցնող կ'իյնայ մեծ աչքերէն:

Երբ ճամբուն վըրայ կանգնի յանկարծօրէն
Եւ իր թոյլ մազերն իրենց ողբը ծորեն,
Կ՚մայ մինաւորիկ ուղեւորին գըլխուն.
Ամէն յոյս, խամրած, կը թափի մատներէն:

Խմին ալ վըզէս Ձանձրոյթը փարեցաւ .
Հաւատք, իտէալ, խանդ, տարփանք, խինդ ու ցաւ ,
Բոլոր երազներն որ կեանքը կ'արծաթեն ,
Ամէն բան աչքիս իր կեղծիքը բացաւ :

Ամէն տեղ տեսայ Բիրտ Ուժը տիրական ,
Ամէն բան պատիր , Սուտը լոկ իրական .
Սէրն իսկ դերասան , Գորովն իսկ շահադէտ .
Աննենգ ու բարի՝ լոկ Մահը սիրական ·

Օրերն ինձ հիմայ ցաւ միայն կը բերեն .
Կ'ըղձամ ձեռք քաշել ապարդիւն պայքարէն
Ուր Չարը հըզօր մըշտայաղթ կը ցըցուի .
Կը բաղձամ մեկնիլ , մեկնիլ յաւերժօրէն ,

Մութ ու գարշահոտ այս տըղմուտէն փախչիլ ,
Ազատ ու մինակ՝ Անհունին մէջ թըռչիլ ,
Գըտնել սուրբ ցաւեր եւ անսուտ հըրճուանքներ ,
Եւ կամ գէթ ցըմիշտ Ոչինչին մէջ հանգչիլ :

Թ

Մղձաւանջ

Գիշեր մը պաղ , մեռելալուռ , կը տարածուէր ծանրահոծ .
Ո՛չ մէկ շըշուկ երկրի վըրայ , երկընքին մէջ ո՛չ մէկ բոց .
Ու , միայնակ , կը քալէի պողոտայէ մ'ամայի ,
Որուն երկու կողմը տուներ կը զգայի սեւ աւելի
Քան գիշերին սեւն համասփիւռ , ուրուներու պէս լըռին ,
Անշարժ կանգուն : Ու մեծ թախիծ մ'իր օղերուն մէջ ցըրտին
Կը խեղդէր սիրտս : Ինձ կը թըւէր թէ դարերէ ի վեր՝ սեւ
Այդ ճամբայէն կը քալէի եւ թէ , աւա՜ղ , մըշտատեւ
Պիտի ըլլար ճամբորդութիւնն այդ դըժընդակ : Դառն , անյոյս
Խոնջէնք մ'անհուն կը կուտակուէր մարմինիս մէջ ու հոգւոյս :

Ու կ'երթայի , չըզխտնալով ծուփ , միշտ յառաջ , ու վըհատ
Նաւս քանի գնաց :

Պահ մը՝ կեցայ , ու անկարող՝ սրբապատ
Այդ մութին ու դատարկին մէջ յառաջանալ , ու «Հաւատ»
կանչող վտանգուած ուղեւորին պէս գոչեցի՝ անբարբառ
Գիշերին մէջ . «Եղբա՛յր մ', եղբայր մը գէթ չըկա՞յ որ այս ժանտ
Ճամբուն մէջ դէմս ելլէ ու ձեռքըս բըռնելով իմ հիւանդ
Հոգիս բուժէ անկեղծ բառով մը գորովի :»

Ոչ մէկ ձայն
Պատասխանեց կոչիս , որ խուլ խաւարին մէջ անսահման
Նըւաղեցաւ անարձագանգ . ու մըթութիւնն էր միշտ հոծ ,
Ու լըռութիւնը՝ կապարէ , երկինքը փակ եւ անբոց ,
Յուները՝ միշտ դաղտնիքներու նըման գոց , ու պողոտան
Մութ 'ւ անվախճան . . .

Յանկարծ , հըրձուանք մ'անակընկալ , խօլական
Ու սփոփարար ; ծընաւ հոգւոյս մըռայլած խորերէն .
«Թերեւս , ըսի , ամբողջ աշխարհ ընդմիշտ մեռած է արդէն ,
Եւ Մահն , երկրէս անցնելով՝ կեանքը ջընջելու համար հոն ,
Զիս լոկ մոռցեր է , եւ հիմայ՝ հորիզոնէ հորիզոն ,
Ա՛լ աղջամուղջն յաւերժական պիտի տիրէ եւ անվերջ
Խաղաղութիւնն անշարժութեան :» Եւ հըրձուանքն իմ սըրտիս մէջ
Կը ծաւալէր , կը յորդանար , հըրձուանք մը չար ու տըխուր :
Ու կ'ըղձայի հիմայ մեռնիլ իսկոյն՝ պաղած ու թափուր
Երկրագունտն ինձ ունենալով իբրեւ դագաղ վիթխարի :

Բայց ահա մեծ բոց մը գըւարթ հրավառեցաւ ծիրանի՝
Սեւ երկընքին ծայրն . . . արթընցայ . ու երազըս ցընդեցաւ .
Արշալոյսն էր որ կը ծագէր վարդ ժըպիտովն իր ամձաւ . . .
'Ի անոր պոռոտ շողն այժմ ինծի թըւեցաւ սեւ աւելի
Քան դաւանանոտուեր մըղձաւանջին լըռին խաւարն ահռելի . . .

Ժ

«Ա՜խ, ո՛վ հեռու պիտի տանէր զիս, հեռու
Այս զազրելի, այս անիծուած աշխարհէն,
Օ՜, կարենալ թռչիլ երթալ երկնաչու,
Այցել ծայրէ ծայր տիեզերքն համօրէն,
Նոր աշխարհներ տեսնել ու նոր էակներ,
Գտնել կեանք մը տարբեր, կեանք մը աղուորագոյն...»

Կ՚երազէի այսպէս, եւ յանկարծ թեւեր
Զգացի ուսիս վերեւ. ոգի մը, տըժգոյն
Մեծ աչքերով, բռնեց ձեռքէս, տըխրունակ,
Ու շանթարագ հանեց զիս վեր մեր երկրէն,
Ու տարաւ զիս մոլորակէ մոլորակ
Եւ աստղէ աստղ. ու ես տեսայ որ ամէն
Տեղ, այդ բոլոր գունդերուն մէջ անծանօթ,
Տարբեր էին երեւոյթներն ու ձեւեր,
Ու կեանքը միշտ նոյն, միշտ վայրագ ու ցաւոտ,
Ու տիրական՝ անխիղճ եւ աներեր՝
Ամէն տեղ նոյն օրէնքը կոյր եւ անգութ . . .

Ու երբ՝ դարձած այդ պըտոյտէն ցնորական՝
Գըտայ ինքզինքս երկրի վըրայ, ցաւըս մինչ
Էր ատելի, եւ մալ անյոյս անդարման ։

ԺԱ

Դուն պիտի գաս . . . .

Դուն պիտի գաս աղուոր հեռաւոր ափերէն . . .
Տեղ մը՝ չեմ գիտեր ո՛ւր՝ ես կըզգամ որ կաս դուն.
Յաւիտեանէն ի վեր իմ հոգիս անձկօրէն
Կը սպասէ օդային քու գալուստըդ սիրուն ։

Մեծ ցաւի ժամերուն, երբ բիրտ բեռը կեանքին
Անողորմ ծանրութեամբ ուսերըս կը փըշրէր,
Երազուած դէմքիդ ցոլքն, աղու եւ կաթոգին,
Հոգիիս մութին մէջ քաղցրութիւն կը ծորէր·

Ու մոգիչ երեւմանդ հըրապոյրը վըճիտ
Քոյրօրէն բուժեց միշտ իմ սիրտըս կարեվէր.
Ու մըրմունջը բարի, որ կը թափէր բերնիդ
Զով ու ջինջ ըստուերէն, զիս յոյսով կը զինէր:

Կը զգամ, գիտեմ՝ որ կաս . . . ու միայն ես գիտեմ . . .
Աւելի մտերմօրէն քու դէմքըդ կը ճանչնամ,
Ո՛վ Անուրջ խուսափուկ, ով Աղջիկ ուրուադէմ,
Քան բոլոր շօշափուած դիմակներն իրական:

Կը ճանչնամ քեզ մինչեւ խորքն անգայտ քու հոգւոյդ,
Ու գիտեմ որ երբեք երկրիս վրայ ոչ մէկ տեղ
Ոչ մէկ կոյս ունեցաւ անարատ ու կապոյտ
Ճառագայթը քու լայն նայուածքիդ երկնագեղ:

Քու անունդ զոր ինծի յայտնեց Ձայնը Մութին,
Անուշ է աւելի քան անունը Մահուան,
Ու ճակատդ աւելի պայծառ քան շողն անգին
Լուսնակին եւ քան բոցն աստղերուն մայրական:

Պիտի գաս . . . քեզ համար, արցունքովս յօրինուած
Ծովի մը մէջ անհուն, բիւրեղ տուն մ՚եմ կանգներ,
Զարդարուած՝ Ցընորքին վարդերովն հրահայեաց,
Ուր Գորովն անկողին մ՚ամպահիւս է փըռեր:

Ու երբ իմ թեւերուս մէջ իյնաս նըւաղիս,
Ու երբ սուրբ լանջքիդ վրայ հանգչի գլուխս հըրավառ,
Քու հոգիդ խառնըւի պիտի իմ հոգիիս,
Ու մեռնինք պիտի քաղցըր մահով մը երկար . . .

ԺԲ

Սփինքսը

Անապատին մէջ, ուր լուսնին տակ լռին՝
Ունայնութիւնը կը նիրհէ անսահման,
Տեսայ Սփինքսը հինաւուրց հեքեաթին։

Գլուխը բարձր, աչքերը մեծ, ցուրտ ու լայն,
Իր առիւծի թաթերուն վրայ՝ երկընցած,
Կը մըտածէր, բերանը փակ, ու խաղաղ։

— «Դուն որ գիտես լուծումն՝ յաւէտ փընտըռուած՝
Յաւերժական առեղծուածին, ով ճիւաղ
Անագորոյն ու վեհափառ, յայտնէ՛ զայն,
Օ՛հ, մեզ յայտնէ՛ վերջապէս բառն անհրաժեշտ
Որ բացատրէ մեզի իմաստն այս ունայն
Տիեզերքին, թէ ինչո՞ւ դառն այս զաւեշտ
Կը խաղանք հոս, ո՞ւսկից եկանք, ո՞ւր կ՚երթանք,
Եւ ի՛նչ թաքուն նըպատակի մ՚ կը ձըգտին
Մեր սա բոլոր ճիգն ու տենդն ու տըւայտանք։»

Ըսփինքսն — հըրա՛շք — բացաւ բերանը ցըրտին,
Ու ցած ձայնով հըծծեց. «Եկո՛ւր, ականջի՛դ
Գաղտնիքս ըսեմ. — Չըկա՛յ գաղտնիք, ու չըկա՛յ
Կեանքին իմաստ մ՚ու նըպատակ մը վըճիտ.
Ամէն բան սո՛ւտ է եւ սին ու խաբեբայ.
Եւ եթէ կայ իմաստ մը, չե՛մ գիտեր զայն,
Ու ոչ մէկը տիեզերքին մէջ անհուն
Գիտէ զայդ, ո՛չ իսկ աստուածները — եթէ կան...
Ահա՛ գաղտնիքս, բայց մի՛ կըրկներ ոչ մէկուն։»

ԾԳ

Լռութեան

Ծմակը աստուածուհի՝ փակ շրթունքներով,
Աչուըններդ անշարժ, ճակատդ անվրդով,
Մարմինըդ անտես փաթթըւած խաղաղ
Ճերմակ քողերու մէջ միապաղաղ.

Թեւերըդ կեանքին վերեւ ընդլայնած,
Կը հանդարտեցնես մեր տենդերն ու լաց.
Եւ կոծն ու ժըխորը մեր տանջանքին
Քու փէշերուդ տակ կ'իյնան կը սըմքին:

Դուն ցոլացումն ես անհուն Ոչինչին
Որուն մէջը կեանքն արկած մ'է չընչին.
Քենէ եկանք մենք, քեզ պիտի դառնանք.
Բայց քու գիրկըդ գով, որ հանգչինք քնանանք:

ԲԼՈՒՐԻՆ ՎՐԱՅ

Ա

Երգ մը

Ամոքելու համար տաժանքը երկար
Ճամբորդութեանն արկածաւոր, երբ կ'անցնի՝
Մինաւորիկ՝ ժանտ ձորերուն մէջ խաւար՝
Սայլորդը քաղցր եւ օրօրող երգ մ'ունի:

Դուք որ կեանքի ճամբորդութիւնը դըժնէ
Կ'ուղեւորիք՝ մութ ուղիէն ապալեր,
Ունեցէք երգ մ'որ ձեր հոգին արբեցնէ,
Ե՛րգ մը, — Արուեստ, Դիւցազնութիւն եւ կամ Սէր·

Բ

Գարունն ու Մահը

Լուսածիծաղ՝ իր գահուն վրայ հրաշափառ՝
Գարունը ջինջ այերին մէջ կը շողար :
'Ի աշխարհ ամբողջ, անոր շունչին տակ պայծառ,
Կենսաբորբոք, զըւարթադեղ, կը խայտար :

Եւ յանկարծ սուրբ հըրճուանքին Պճոյը բարի
Յիշեց Մահը, մեծ աւերիչը վայրի.
Ու լըսեց ճիչն համայնական աղերսին՝
« Ազատէ մեզ Թըռնաւորէն խաւարչտին : »

Ցըցուեցաւ խորխոտ Իշխանն՝ յուզուած՝ ու գոչեց.
« Պէտք է Մահը չըքացընել. պէտք է մեծ
Մըղեմ կըռիւը, ես՝ ապստամբ կեանքին,
Ընդդէմ զաղիր ու ոճրագործ ձիւաղին. »

Եւ ամրացած իր բոցերովը բոլոր,
Հրեշտակապետ մ'ինչպէս արի եւ աղուոր,
Ճամբայ ելաւ գըտնել քարայրը Մահուան,
Փըշրել հըրէշն իր կռուփին տակ յաղթական :

Օրեր, օրեր թափառեցաւ փընտռելու,
Բայց չըկըրցաւ գըտնել Դահիճն ահարկու.
Եւ իրիկուն մ', երբ կը մարէր լոյսն արփւոյն,
Բարձրացաւ մեծ ըստուեր մ'օդին մէջ տըժգոյն.

Աճեցաւ ան ու մօտեցաւ, եւ ահա
ցեսաւ Գարունն իր դէմը կին մը հըսկայ,
Միջոցին մէջ կանգուն, գըլուխն աստղերուն
Դըպչելով ու ոտքը ծովուն վրայ անհուն :

Իր անձը մութ՝ աւելի սեւ քան Նորեկ
Գիշերն աղօտ, կը փողփողէր զերթ արեգ.

Մը խաւարէ շինուած, ու լայն դէմքին վրայ
Աչքերն էին երկու վիհեր շափիւղայ :

«Մի փընտըռեր, ըսաւ, կայմերս ի զուր.
Ոչ մէկը զայն գիտէ. անլոյս եւ անհուր
Անծանօթին ալքերուն մէջ ան յաւէտ
Պիտի մընայ գաղտնածածուկ, քօղաւէտ :

«Բայց կ'երեւամ ես միշտ անոնց որ կ'ուզեն
Դէմքըս տեսնել. ու չեմ վախնար պայքարէն
Ուր յաղթականը ես եմ միշտ : Լըսեցի
Քու աղաղակըդ միամիտ զայրոյթի,

« 'Ի ահա եկայ, բայց նախ քան մնըրաը դիւրին,
Մըտիկ ըրէ, որ ցուցընեմ քեզ խորին
Սըխալըդ ու վճիռըդ անարդար : Դուն զաղիր
Ու ոճրագործ կը կոչես զիս. ամըչցիր.

«Քու մայրդ է որ կ'անարգես . . . դուն ծընած ես,
Ինչպէս ամէն ինչ որ կ'ապրի, իմ ծոցէս.
Ես մեծ արգանդն եմ ուր ստեղծող Ուժն անյայտ
Կը ծըլեցնէ սերմը կեանքին նորացայտ :

«Ու չար չեմ ես. արդարութիւնը վերին
Իմ մէջըս է լոկ. ես նոյնն եմ հըզօրին
Ու տըկարին համար. ամէն էակի
Կուտամ հանգիստն երբ ուժասպառ ան կըքի :

«Թերեւս իրօք պիտի ըլլար լաւագոյն
Որ կարգն այսպէս չըլլար գըծուած իրերուն,
Տըկարութիւնն ու ցաւ ստեղծուած չըլլային
Ու չըլլայի անհըրաժեշտ ես կեանքին.

«Բայց ես չեմ որ սահմանեցի կարգն այդպէս.
Մ'անիծեր զիս. վասըն զի լոկ կ'ընեմ ես
Գործը որ ինձ է յանձնըւած. իսկ թէ ով
Է սահմանողն, եւ ինչ թաքուն խորհըրդով,

« [illegible] գիշեր [illegible] կոչեց երբ ձեռքերը [illegible] է
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] եւ [illegible]
որ [illegible] երբ [illegible] [illegible] այդ [illegible]
իմ հոգիս մէջ [illegible] եւ [illegible] .

« Մի՛ [illegible] գիս մենք [illegible] մեր [illegible]
[illegible] ձեռքի մը որ կ'երթէ , մեռ . [illegible]
[illegible] . եւ որ գո չէ [illegible]
[illegible] [illegible] , որուն մենք մենք [illegible] . »

Դարուն ոչինչ զգաստ տալու պատասխան :
Զբաղված էր , բայց չըսաւ բառ մը զգուշանք .
Երբեմն հեռացա՞ չէր սիրել Մահն . [illegible] ,
Դարձաւ փախաւ տարածութեան մէջ խաւար :

Գ

Մորս

Դուն որ թողլով զիս օրրանիս մէջ մինակ,
Գուցէ կեանքի ցաւն ինձ տալէդ խղճահար, —
Անհետացար խաւարին մէջ անյատակ,
Ո՛վ մայր , իմ մայր հոգւոյս աղբիւրը պայծառ,
Ո՛վ սուրբ գորով , սէր անարատ , քաղցրը գոգ ,
Ո՛ւր ես թաքչած . . .

Ես քեզ երբեք չը ճանչցայ .
Այլ եւ երբեք չեմ հաւատացած որ իբրեւ
Ամբողջապէս ջնջուած ըլլաս : Ձեռքերս վրայ

Կը զգամ, յաճախ, երանութեամբ մը տըրտում,
Անցնիլն անուշ մատըներուդ գըգուանքին .
Կան պահեր ուր կը կարծեմ ձայնդ անպատում
Լըսել՝ ականջէն ի վար սըրտիս անձկագին .
Քեզ միշտ վերեւ կը գուշակեմ Թեւաբաց ,
Գորովագութ ու ցաւագին ուրուական .
Եւ ամէն հեղ որ իմ կեանքիս մէջ կըրցած
Եմ կատարել գործ մը յօգուտ Մարդկութեան
Կամ միս 'ւ արիւն տալ երազի մը սիրուն ,
Քեզ եմ խորհած , ու խորէն իմ հոգիին
Քեզ եմ օգած եւ մըրմընջած եմ . « Ո՛վ դուն
Որ կը հըսկես վըրաս սիրով կաթոգին ,
Տես , արժանի՞ եմ քեզի , գո՞հ ես ինձմէ ... » .
Եւ ըզգացած եմ նուրբ ժըպիտ մը անտես
Որ զերդ նըւագ մ'այերային՝ իր թաւշէ
Եւ զեփիւռէ թեւերով զիս քընքշապէս
Կը փայփայէր :

Ու թէպէտեւ Գիտութեան
Լոյսն անողորմ ապացուցած է , աւա՜ղ ,
Որ մահուընէ ետքը մարդէն ուրիշ բան
Չի մնար հողին մէջ բայց մոխրի դէզ մը պաղ ,
Կ'երազեմ միշտ , — անվանելի ցնորք հոգւոյս , —
Որ դուն հողուն տակ չես իջած , 'ւ անթառամ
Եւ անծանօթ պարտէզի մ' մէջ աղուալոյս
Կը սպասես որ գամ օր մը քեզ միանամ:

« Չեմ գիտեր ։ Մեռի՛թ՝ կուլամ երբ ձեռքերս պէտք է
Քանդէ դալար կեանք մ'աղւոր . ու հերձուածքէ
Կը դողամ երբ քանդուած կեանքերն այդ կըրկին
Իմ ծոցիս մէջ վերանորոգ կը ծաղկին ։

« Մի՛ լար զիս . մենք գործիքներ ենք միայն
Անտես ձեռքի մը որ կ'էշխէ , միշտ , համայն
Տիեզերքին , եւ որ գուցէ նըպատակ
Մ'ունի ազնիւ , որուն ենք մենք անգիտակ ։ »

Գարունն ոչինչ գըտաւ տալու պատասխան ։
Վըրդովուած էր , բայց չըսաւ բառ մը զըղջման .
Իրեն հըմա՞յ չէր սիրել Մահն . անբարբառ ,
Դարձաւ փախստեայ տարածութեան մէջ խաւար ։

Գ

Մօրս

Դուն որ թողլով զիս օրրանիս մէջ մինակ ,
— Գուցէ կեանքի ցաւն ինծ տալէդ խըղճահար , —
Անհետացար խաւարին մէջ անյատակ ,
Ո՛վ Մայր , իմ մութ հոգւոյս աղբիւրը պայծառ ,
Ո՛վ սուրբ գորով , սէր անարատ , քաղցըր դող ,
Ո՞ւր ես թաքչած . . .

Ես քեզ երբեք չը ճանչցայ .
Այլ եւ երբեք չեմ հաւտացած որ իրօք
Ամբողջապէս ջընջուած ըլլաս ։ Ճակտիս վրայ

Կը զգամ, յաճախ, երանութեամբ մը տրտում,
Անցնիլն անուշ մատուըններուդ գըգուանքին.
Կան պահեր ուր կը կարծեմ ձայնդ անսպատում
Լըսել ՚ականջին ի վար սըրտիս անձկագին.
Քեզ միշտ վերեւ կը գուշակեմ թեւաբաց,
Գորովագութ ու ցաւագին ուրուական.
Եւ ամէն հեղ որ իմ կեանքիս մէջ կըրցած
Եմ կատարել գործ մը յօգուտ Մարդկութեան
Կամ միս ՚ւ արիւն տալ երազի մը սիրուն,
Քեզ եմ խորհած, ու խորէն իմ հոգիին
Քեզ եմ օգած եւ մըրմընջած եմ. «Ո՛վ դուն
Որ կը հըմկես վըրաս սիրով կաթոգին,
Տես, արժանի եմ քեզի, գո՞հ ես ինձմէ ...».
Եւ ըզգացած եմ նուրբ ժըպիտ մը անտես
Որ զերդ նըւագ մ՚այերային՝ իր թաւշէ
Ու զեփիւռէ թեւերով զիս քընքշապէս
Կը փայփայէր։

Ու Թէպէտեւ Գիտութեան

Լոյսն անողորմ ապացուցած է, ամող,
Որ մահուընէ ետքը մարդէն ուրիշ բան
Չի մնար հողին մէջ բայց մոխրի դէզ մը պաղ,
Կ՚երազեմ միշտ, — անվանելի ցնորք հոգւոյս, —
Որ դուն հողուն տակ չես իջած, ՚ւ անթառամ
Եւ անծանօթ պարտէզի մ՚ մէջ աղուալոյս
Կը սպասես որ գամ օր մը քեզ միանամ։

Գ

Պառաւ աղջկան եղերերգը

Սարէն կուգայ ձիաւոր . . .
Հայ ժող. երգ

Չեկա՜ւ, չեկա՜ւ, իմ ձիաւորըս կըտրիճ . . .
Աղջըկնութիւնըս չըծաղկած թառամեցաւ .
Կեանքս ափին մէջ ճըմռեց Տէրը դահիճ .
Ըսպասելով ցամքեցաւ սիրտըս ծարաւ.
Չեկա՜ւ, չեկա՜ւ, իմ ձիաւորըս կըտրիճ :

Սո՜ւրբ Սարգիս, ձի-կապաւոր, պո՜ղ-ձիաւոր,
Քեզ քանի՜ հեղ երազիս մէջ կանչեցի .
Քանի՜ հեղ ոտքդ եկայ ուխտի, եւ աղւոր
Մոմեր բերի եւ արցունքներըս քեզի .
Սուտ-խուլ եղար, չըլըսեցիր դո՜ւն ինծի,
Սո՜ւրբ Սարգիս, ձի-կապաւոր, պո՜ղ-ձիաւոր :

Ե՜հ, գոնէ դո՜ւն եկուր, Մա՜հ, սեւ ձիաւոր .
Ա՛լ յոյս չունիմ, եւ ուժ չունիմ յուսալու .
Եկո՜ւր գոցէ վէրքը սըրտիս մինաւոր .
Զիս գիրկըդ առ, ու հողո՜ւն մէջ հանգչեցո՜ւ,
Այրած հոգիս համբոյրովըդ զովացո՜ւ :
Ե՜հ, գոնէ դո՜ւն եկուր, Մա՜հ, սեւ ձիաւոր :

Ե

Մի՛ ատեր վիշտը երբեք եւ անկից մի՛ վախնար դուն .
Երկինքը, տե՛ս, անկենդան է երբ անամպ է համակ .
Ամպերն են որ կ'արժեցնեն վերջալոյսին եւ այգուն
Փերճ երանգներն ու լուսնին նըշողումներն անուշակ .
Անոնց քօղին ներքեւէն, մէջէն անոնց ժանեակին,
Աւելի ջինջ կ'երեւայ կապոյտն ու խոր աւելի .

Ու ծիածանը թուլիչ, հըրաշալիքն երկընքին,
Լոյսին 'ւ անոնց մաքառմանը ծընունդն է զմայլելի։

Տառապանքն է որ ի յայտ կը բերէ ուժը թաքուն
Եւ ճոխութիւնը ներքին մարդոց հոգւոյն. զուրկ անկէ՝
Մերկ է հոգին ու դատարկ, առանց կեանքի եւ անգոյն.
Եւ որպէս զի ան ալ իր այգն երփնագեղ շողացնէ
Եւ իր գօտին ծիրանի կախէ մութին մէջ եսին,
Պէտք է պայքարը վըշտին՝ ուժերուն հետ էութեան։

Բայց վայ եթէ վիշտն հոգւոյն տիրապետէ բըռնագին.
Ինչպէս երկինքն՝ երբ ամպերն յորդակուտակ թանձրանան՝
Կ'անհետանայ ու կ'մեռնի, այնպէս հոգին՝ խեղդըւած՝
Կ'անէանայ երբոր վիշտը հոն իշխէ յաղթական։
Վիշտը պէտք է 'լլայ ոսոխն հարկաւոր ու պարտըւած։
Մի ատեր վիշտն եւ անկից մի վախնար, բայց վարէ զայն։

Զ

Պէաթրիչէ

Պէաթրիչէն երբ մեռաւ, վըհատութիւն մ'այնքան խոր
Պատեց հոգին Տանթէի, որ կարծեց թէ ալ հընար
Չըկար իրեն ապրելու. իրեն կը թուէր թէ բոլոր
Կեանքը ցամքեր էր այլ եւս իր կուրծքին մէջ ուժասպառ։

Ու խորհեցաւ որ լաւ եւս էր լիովին չըքանալ.
Բայց մինչ խոհին մէջ այդ մութ կը դալարուէր անկումեան,
Բացուեցաւ ծածքը խուցին, ու թեւերով ոսկեծալ՝
Պէաթրիչէն երեւցաւ. «Կեցի՛ր, ըսաւ, սիրական,

«Ես չեմ մեռած. ես հրեշտակ մ'էի զոր Տէրը ղըրկեց
Լուսաւորել քու հոգիդ. թողուցի որ զիս սիրես
Իմ ձեւիս տակ մարդկեղէն, որ ունենաս շունչը մեծ՝

Դ

Պառաւ աղջկան եղերերգը

Սարէն կուգայ ձիաւոր . . .
Հայ ժող. երգ

Չեկաւ , չեկաւ , իմ ձիաւորըս կըտրիճ . . .
Աղջըկնութիւնըս չըծաղկած թառամեցաւ .
Կեանքս ափին մէջ անցըռեց Տէրը դահիճ .
Ըսպասելով ցամքեցաւ սիրտըս ծարաւ.
Չեկաւ , չեկաւ , իմ ձիաւորըս կըտրիճ :

Սուրբ Սարգիս , ձիլ-կապաւոր , պօղ-ձիաւոր ,
Քեզ քանի՜ հեղ երազիս մէջ կանչեցի .
Քանի՜ հեղ ոտքդ եկայ ուխտի , եւ աղւոր
Մոմեր բերի եւ արցունքներըս քեզի .
Սուտ-խուլ եղար , չըլըսեցիր դուն ինծի ,
Սուրբ Սարգիս , ձիլ-կապաւոր , պօղ-ձիաւոր :

Էհ , գոնէ դուն եկուր , Մահ , սեւ ձիաւոր .
Ա՛լ յոյս չունիմ , եւ ուժ չունիմ յուսալու .
Եկուր գոցէ վէրքը սըրտիս մինաւոր .
Զիս գիրկըդ առ , ու հողուն մէջ հանգչեցու ,
Այրած հոգիս համբոյրովըդ զովացու :
Էհ , գոնէ դուն եկուր , Մահ , սեւ ձիաւոր :

Ե

Մի՛ ատեր վի՜շտը երբեք եւ անկից մի՛ վախնար դուն .
Երկինքը , տե՛ս , անկենդան է երբ անամպ է համակ .
Ամպերն են որ կ'արժեցնեն վերջալոյսին եւ այգուն
Գերձ երանգներն ու լուսնին նըշողումներն անուշակ .
Անոնց քօղին ներքեւէն , մէջէն անոնց ժանեակին ,
Աւելի ջինջ կ'երեւայ կապոյտն ու խոր աւելի .

Ու ծիածանը թուլիչ, հըրաշալիքն երկընքին ,
Լոյսին 'ւ անոնց մաքառմանը ծընունդն է զմայլելի ։

Տառապանքն է որ ի յայտ կը բերէ ուժը թաքուն
Եւ ճոխութիւնը ներքին մարդոց հոգւոյն . զուրկ անկէ՝
Մերկ է հոգին ու դատարկ , առանց կեանքի եւ անգոյն .
Եւ որպէս զի ան ալ իր այգն երփնագեղ շողացնէ
Եւ իր գօտին ծիրանի կախէ մութին մէջ եսին ,
Պէտք է պայքարը վըշտին՝ ուժերուն հետ էութեան :

Բայց վայ եթէ վիշտն հոգւոյն տիրապետէ բըռնագին .
Ինչպէս երկինքն՝ երբ ամպերն յորդակուտակ թանձրանան՝
Կ'անհետանայ ու կ'մեռնի , այնպէս հոգին՝ խեղդըւած՝
Կ'անէանայ երբոր վիշտը հոն իշխէ յաղթական :
Վիշտը պէտք է 'լլայ ոսոխն հարկաւոր ու պարտըւած :
Մի՛ ատեր վիշտն եւ անկից մի՛ վախնար , բայց վարէ՛ զայն :

Ջ

Պէաթրիչէ

Պէաթրիչէն երբ մեռաւ , վըհատութիւն մ'այնքան խոր
Պատեց հոգին Տանթէի , որ կարծեց թէ ա՛լ հընար
Չըկար իրեն ապրելու . իրեն կը թուէր թէ բոլոր
Կեանքը ցամքեր էր այլ եւս իր կուրծքին մէջ ուժասպառ :

Ու խորհեցաւ որ լաւ եւս էր լիովին չըքանալ .
Բայց մինչ խոհին մէջ այդ մութ կը գալարուէր անկումն ,
Բացուեցաւ ծածքը խուցին , ու թեւերով ոսկեծալ՝
Պէաթրիչէն երեւցաւ . «Կեցի՛ր , ըսաւ , սիրական ,

« Ես չեմ մեռած . ես հրեշտակ մ'էի զոր Տէրը ղըրկեց
Լուսաւորել քու հոգիդ . թողուցի որ զիս սիրես
Իմ ձեւիս տակ մարդկեղէն , որ ունենաս շունչը մեծ՝

Դ

Պառաւ աղջկան եղերերգը

—

Սարէն կուգայ ձիաւոր . . .
Հայ ժող. երգ

Չեկա՜ւ, չեկա՜ւ, իմ ձիաւո՜րըս կըտրիճ . . .
Աղջըկնութիւնըս չըծաղկած թառամեցաւ.
Կեանքըս ափին մէջ անըռեց Տէրը դահի՜ն.
Ըսպասելով ցամքեցաւ սիրտըս ծարաւ.
Չեկա՜ւ, չեկա՜ւ, իմ ձիաւո՜րըս կըտրիճ :

Սո՛ւրբ Սարգիս, ա՛լ-կապաւոր, պո՛ղ-ձիաւոր,
Քեզ քանի՜ հեղ երազիս մէջ կանչեցի.
Քանի՜ հեղ ոտքդ եկայ ուխտի, եւ աղւոր
Մոմեր բերի եւ արցունքնե՜րըս քեզի.
Սուտ-խուլ եղար, չըլըսեցիր դուն ինծի,
Սո՛ւրբ Սարգիս, ա՛լ-կապաւոր, պո՛ղ-ձիաւոր :

Ե՛հ, գոնէ դո՛ւն եկուր, Մա՛հ, սեւ ձիաւոր.
Ա՛լ յոյս չունիմ, եւ ուժ չունիմ յուսալու.
Եկո՛ւր գոցէ վէրքը սըրտիս մինաւոր.
Զիս գիրկըդ ա՛ռ, ու հողուն մէջ հանգչեցո՛ւ,
Այրած հոգիս համբոյրովըդ զովացո՛ւ :
Ե՛հ, գոնէ դո՛ւն եկուր, Մա՛հ, սեւ ձիաւոր :

Ե

Մի՛ տաներ վիշտը երբեք եւ անկից մի՛ վախնար ...
Երկինքը, տե՛ս, անկենդանն է երբ անամպ ...
Ամպերն են որ կ'արժեցնեն վերջալոյսի ...
Գերձ երանգներն ու լուսնին նըշոյ ...
Անոնց քօղին ներքեւէն, մէջէն ...
Աւելի ջինջ կ'երեւայ կապոյ ...

« Գործին համար հոյակապ զոր պիտի դուն կատարես .
Վերըզգեցայ այժմ իմ ձեւըս լուսեղէն , եւ սակայն
Պիտի քու հետըդ եւ քովդ ըլլամ կեանքիդ մէջ համայն : »

Է

Հերոսի մը

Միակըտուր , բարձրիգըլուխ , միամիտ ,
Զերծ վարանքէ ու բարդ տենդոտ խոհերէն ,
Աչքերդ յառած դէպ ի նպատակ մը վըճիտ ,
Դուն կ՚խոյանաս , ինչպէս սըլաք մ՚աղեղէն :

Կեանքը քեզի համար ունի մէկ իմաստ
Ու մէկ արժէք , — գեղեցկութիւնն անընման՝
Զայն զոհ բերել կարենալու . եւ , զըւարթ ,
Դուն կը վազես դէպ ի քու մահդ յաղթական :

Ինձ կը թըւիս արձաններէն ըլլալ մին
Զոր կերտեց մեծը Յոյներուն դիցական ,
Արեամբ լեցուած յանկարծ ՚ւ ելած սա տեղմին
Մէջ դընել ցոլք մը մարմարէ վեհութեան ։

Ը

Անմահութիւնը հոգիին ցընորք մը չէ բացարձակ .
Մահը փըշրէ պիտի քու եսդ ու չըքացնէ , բայց անկից
Պիտի մընայ մասն էական՝ յաւերժապէս կենսունակ .
Ինչ որ ունէր քու էութիւնըդ ցայտական ինքնագիծ ,
Վերերեւայ պիտի յաւէտ զաւկներուդ ու թոռներուդ
Մէջ՝ դարէ դար . ու եթէ սիրտդ էր մեծ կամ միտքդ՝ ըստեղծող՝
Ու կըրցար կեանք մ՚ապրել հըզօր կամ կերտել գործ մը հըրաշ ,
Հոգիդ ընդմիշտ մարդոց միտքին մէջ պիտ՚ապրի լուսաշող ։

Պարզ հոգիներն, որ՝ ճընշուած մեծ ցաւի մ'տակ՝
Կ'ուզեն մեռնիլ, կ'երթան շիտակ դէպ ի մահ՝
Բընազդական ժեստով մը կոյր եւ արագ.
Փըշրըւածներ են որ, անյոյս, անվըստահ,
Կ'երթան մեռնիլ, վասըն զի ալ անկարող
Են ապրելու: Բայց բարձր ու բարդ ու դըժբաղդ
Այն հոգիներն որ երգեցին՝ տարփաշող
Քերթուածներով կամ նուագներով՝ գերայաղթ
Հմայքը մահուան, անոնցմէ ոչ մին երբեք
Գընաց ինքնին նետուիլ ծոցին մէջ մըթին
Այդ տարփուհւոյն: Զի անոնց վեհ սիրտը սէգ
Ոչ թէ Մահն իսկ էր որ սիրեց իր ցըրտին
Ու քըստմնելի ու միշտապակ դիմակով.
Տարփանքին մէջ մըռայլամած զոր կ'ձօնեն
Ցեւ այդ Կընող, կեանքի մեծ տենդ մը վըրդով
Կը փըրփրի միշտ. իրենց զըզուանքն է կեանքէն՝
Ինչպէս ան է իրօք՝ գռեհիկ, պիղծ ու չար,
Ու ցաւն իրենց՝ չըգըտնելու հոն ինչ որ
Իրենց ազնիւ երազը ջինջ կը ցանկար,
Այդ խոր զըզուանքն է եւ այդ ցաւն ահաւոր
Որ կը փոխուին մահուան տենչի. ու մահուան
Մէջ կը սիրեն ոչ թէ ջընջումը կեանքին,
Այլ լաւագոյն ենթադրըւած միշտական
Խաղաղութիւն մը եւ կամ նոր ու վերին
Կեանք մ'անթերի. 'ւ ահա ինչու խանդակաթ
Ու հեշտական սէր մըն է որ կը նուիրեն
Մահու ստուերին. սէ՛ր մըն է ան, եւ իբր այդ
Տենչն ապրելու՝ նոր ձեւի մ'տակ՝ ուժգնօրէն։

Էնոր զոր ատենով անիծեցի

Ներէ ինծի, դուն զոր խոցուած իմ սրտիս
Անիծեցի դառնութիւնովը համբուն.
Անէծքըս բուռն եղաւ չափովն իմ վըշտիս,
Ու վիշտըս մեծ էր չափովը քու անհուն
Գեղեցկութեանդ . . .

Ներէ ինծի. երբ էակ
Մ՚այնքան աղուոր է յօրինուած բնութենէն,
Պէտք է պաշտել զայն խոնարհ ու գլխահակ,
Փառաբանող բառեր միայն մեր բերնէն
Թափել անոր ոտքերուն տակ, ըզմայլիլ
Ու տառապիլ, ու երազով եւ յոյսով
Ծըփալ արբշիռ, ու հառաչել, ու հալիլ,
Եւ օրհնել միշտ:

Օրհնեալ ըլլաս, ով
Դուն որով սիրտըս րոպէ մ՚լոկ, բայց րոպէ
Որ քան Յաւերժն է թանկագին, գերագոյն
Երջանկութիւնը ճանչցաւ, ով քերոբէ՝
Իջած երկնուստ ծածանիլ պահ մ՚իմ հոգւոյն
Պարտէզին մէջ՝ զոր քաղցրութեամբ վարդալոյս
Ողողեցիր եւ ապա ՚նդ միշտ ցընդեցար,
Օրհնեալ ըլլաս՝ յանուն ցաւիս ու սիրոյս,
Օրհնեալ՝ քանի որ գոյութիւն ունեցար:

ԺԱ.

Սիրտ մարդկային, ո՛վ հիւլէ ուր անհունն է ամփոփուած՝.
Ո՛վ դուն, խորհուրդ անթափանց, անասելի հրաշալիք,
Արեւ ՚անգլին աւելի քան երկինքին լուսաւոր
Արեւուն հըսկայ, ճառագայթ աւելի սուրբ քան միստիկ
Ջահն աստղերուն . . .
Քու ծոցիդ մէջ, ո՛վ անօթ զաղփաղփուն,
Կը փըրփըրի ովկէան մ'աւելի խոր ու խիզախ
Քան այն որ իր կոհակներն երկինքն ի վեր՝ որոտուն՝
Կը ժայթքեցնէ: Աւելի կորովաթռիչ ու անվախ
Սլացքներ ունիս դէպ ի վեր, դէպ Անծանօթն ահաւոր,
Քան վիթխարի լեռներուն խոյացումներն ամեհի :

Քու բոպէի մը տրոփիդ մէջ տիեզերքը բոլոր
Կը բաբախէ իր կեանքի, մահուան, սիրոյ ու ցաւի
Սարսուռներովն անսահման. Եւ դեռ ունիս սարսուռներ,
Որոնց ամբողջ տիեզերքն անգիտակ է եւ զոր դուն
Ստեղծած ես, հովերուն մեծ տենդէն ալ գերիվեր :

Արարչութեան դուն կանթեղն ես, տըխեղծ ու դողդոջուն,
Բայց միակն որ քիչ մը լոյս կը բերէ հոծ խաւարին
Մէջ իրերուն, ու միակն որ տալ իմաստ մը կ'ջանայ
Տիեզերքին. զի քենէ զատ ամէն բան՝ ստըրկագին
'Ի անգիտակից՝ կը քալէ ինչպէս հըլու մեքենայ :

Սիրտ մարդկային, փառք քեզի, բազմաչարչար նահատակ,
Ո՛վ ողջակէզ փըրկագործ, ո՛վ խուզարկող մըշտական՝
Տաժանելի եւ մըռայլ Առեղծուածին անյատակ,
Դուն, էն դըժբաղդն եւ էն մեծն որդիներուն Բընութեան :

ԺԱ

Սիրտ մարդկային, ո՛վ հիւլէ ուր անհունն է ամփոփուած .
Ո՛վ դուն, խորհուրդ անթափանց, անասելի հրաշալիք,
Արեւ նանգլին աւելի քան երկընքին լուսամած
Արեւն հըսկայ, ճառագայթ աւելի սուրբ քան մխտիկ
Ջահն աստղերուն . . .
Քու ծոցիդ մէջ, ո՛վ անօթ զաղփաղփուն,
Կը փըրփըրի ովկէան մ՚աւելի խոր ու խիզախ
Քան այն որ իր կոհակներն երկինքն ի վեր՝ որոտուն
Կը ժայթքեցնէ ։ Աւելի կորովաթուիչ ու անվախ
Սլացքներ ունիս դէպ ի վեր, դէպ Անծանօթն ահաւոր,
Քան վիթխարի լեռներուն խոյացումներն ամեհի ։

Քու րոպէի մը տրոփիդ մէջ տիեզերքը բոլոր
Կը բաբախէ իր կեանքի, մահուան, սիրոյ ու ցաւի
Սարսուռներովն անսահման. եւ դեռ ունիս սարսուռներ,
Որոնց ամբողջ տիեզերքն անգիտակ է եւ զոր դուն
Ըստեղծած ես, հովերուն մեծ տենդէն ալ գերիվեր ։

Արարչութեան դուն կանթեղն ես, տըխեղծ ու դողդոջուն,
Բայց միակն որ քիչ մը լոյս կը բերէ հոծ խաւարին
Մէջ իրերուն, ու միակն որ տալ իմաստ մը կ՚ջանայ
Տիեզերքին. զի քենէ զատ ամէն բան՝ ստըրկագին
՚Ւ անգիտակից՝ կը քալէ ինչպէս հըլու մեքենայ ։

Սիրտ մարդկային, փառք քեզի, բազմաչարչար նահատակ,
Ո՛վ ողջակէզ փըրկագործ, ո՛վ խուզարկող մըշտական՝
Տաժանելի եւ մըռայլ [illegible] տակ,
Դուն, էն դըժբա[illegible] մեծն [illegible] Բընութեան ։

Հօրս

Մըտքիս մէջ, միշտ, դէմքդ ազնուագեղ ու խաղաղ
Ո՛վ Հայր, կ'ապրի՝ իր վեհութեամբ միամիտ.
Խոհուն ու քաղցր աչուըներըդ՝ միշտ մատաղ
Թօթով մը վառ՝ մազերուդ տակ մոխրախիտ
Ու խոնջ կընճռոտ ճակտիդ տակ լայն, քեզ հակած
Կը տեսնեմ դեռ՝ դագկահիդ վրայ սիրական,
Քստեղծագործ մատներդ տարփմամբ ըզբաղած
Կեանք տալ, հոգի փչել նիւթին անկենդան:
Արծաթէն, ոսկին քերտ, 'ւ ակունքները անտաշ՝
Կամքիդ շունչին տակ յըղկըւած, ձեւափոխ,
Ընդելուզուած, կը դառնային գեղահրաշ
Նուրբ էակներ՝ կանանց շընորհն յաւելող:

Քեզ կը պարտիմ, Հայր, արեւոտ արիւնիդ
Եւ քու սիրուն օրինակիդ, ինչ որ ցարդ
Ձիգերս ընել յաջողեցան. քու վըճիտ
Կեանքդ ինծ ուսոյց սիրել սիրով խանդակաթ
Գեղեցկութիւնը Բարիին եւ անգին
Բարութիւնը Գեղեցկութեան: Ու տես, Հայր,
Ես ըզգացմանց ու խոհերու մետաղին
Ու բառերու ակունքներուն վրայ պայծառ՝
Կը կերտնեմ քու գործդ ուժերովս իմ խոնարհ:

ԾԳ

Եթէ ամէն բան իրօք աշխարհի մէջ ունայն է,
Ըզգուշացի՛ր դուն նորէն լալկանի դէմք առնելէ.
Արհամարհէ՛ անողորմ ճակատագիրն, եւ անոր
Վայրագութեան դէմ հանէ՛ վեհ բարութիւն մը աղւոր:
Ողբալ դիւր է, եւ վատ է, բայց եւ խոյս տուր շընական
Ու գըռեհիկ ծաղրանքէն. ազնիւ ու քաջ տըրտմութեան
Քօղ մը յըստակ՝ լաւագոյն պատմուճանն է հոգիին:
Եթէ չունի նըպատակ Արարչութիւնն ահագին,
Քու կեանքդ իրեն ունենայ թող նըպատակ մը պայծառ:
Մի՛ կըքիր բնաւ, ու վերէն սփոփ կամ նեցուկ մի՛ յուսար·
Հոգիդ պէտք է քեզ բաւէ: Արդար եղի՛ր, եւ արի,
Առանց վարձքի սպասելու: Թող ճիգըդ միշտ մաքառի
Չարին դէմ, նոյն իսկ երբ յոյս չունիս վըստահ յաղթելու:
Եղի՛ր ազնիւ աւելի քան անգութ կարգն իրերու:
Այդպէս ապրէ, զի այդ կեանքն է գեղեցիկն ամենէն.
Եւ ոչինչ կայ ճըշմարիտ բաց ի միայն Գեղեցկէն:

ՑԱՆԿ

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

ԺԱՄԵՐՈՒՆ ԿԱՐԱՒԱՆԸ

ԱՆՁԿՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՍԻԼՆԵՐ

ԳԻՇԵՐԻՆ ՄԷՋ

ԲԼՈՒՐԻՆ ՎՐԱՅ

Imp. D. DOGHRAMADJIAN, 18, Rue des Gobelins, Paris